

ILMASTONMUUTOS - UHKA VAI MAHDOLLISUUS
ILMASTONMUUTOSKESKUSTELU EDUSKUNNAN
TÄYSISTUNTOPUHEENVUOROISSA VUOSINA 2008 JA 2019

Lulu Hyvätti
Sosiaalietiikan tutkielma
Maaliskuu 2024

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiivistelmä

Tiedekunta: Teologinen tiedekunta

Maisteriohjelma: Teologian ja uskonnotutkimuksen maisteriohjelma

Opintosuunta: Kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen asiantuntijatyön opintosuunta

Tekijä: Lulu Hyvätti

Työn nimi: Ilmastonmuutos – uhka vai mahdollisuus. Ilmastonmuutoskeskustelu eduskunnan täysistuntopuheenvuoroissa vuosina 2008 ja 2019

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Maaliskuu 2024

Sivumäärä: 79

Avainsanat: ilmastonmuutos, ilmastoahdistus, eduskunta, täysistuntopuheenvuoro, tekstianalyysi

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto

Muita tietoja:

Tiivistelmä:

Ilmastonmuutos on nykytutkimuksen mukaan etenevä globaali ilmiö, joka vaatii välittömiä toimenpiteitä niin valtioilta kuin kansalaisiltakin. Poliittisia toimenpiteitä on usein pidetty liian vähäisinä, ja ilmastonmuutoksen etenemisen hidastaminen on osoittautunut erittäin vaikeaksi toteuttaa sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia ilmastonmuutoskeskustelun argumentaatiota eduskunnan täysistuntopuheenvuoroissa. Näkökulma on sosiaalieettinen, ja pyrkimyksenä on löytää puheenvuorojen taustalla olevia motiiveja, yhteisiä teemoja ja näkökulmia. Vaikka hallitusohjelmissa kautta eduskunnan historian on sitouduttu edistämään yhteistä oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa ja hyvinvointia, näkemykset siitä, mitä toimenpiteitä näiden yhteisten päämäärien saavuttamiseksi tulisi toteuttaa, vaihtelevat huomattavasti. Yksimielisyyttä edes siitä, mitä nämä yhteiset päämäärät aina kussakin ajassa ja kontekstissa ovat, ei ole helppo saavuttaa.

Vuonna 2023 julkaistu Parlamenttisampo, eduskunta semanttisessa webissä -palvelu tarjoaa luettavaksi lähes miljoona vuosina 1907–2022 eduskunnassa pidettyä puheenvuoroa. Lisäksi palvelussa on julkaistu puhujia koskevaa taustadataa. Palvelu mahdollistaa nyt täysistuntopuheenvuorojen tutkimisen aikaisempaa laajemmassa mittakaavassa.

Tutkittava aineisto valittiin aiheen esiintyvyyden perusteella. Suurin osa aineistosta kerättiin käyttämällä ilmastonmuutokseen liittyviä johdannaishakusanoja kuten ilmastonm*. Lisäksi mukaan lisättiin Parlamenttisammon muita relevantteja hakusanayhdistelmiä sekä biografisia tietoja. Eniten ilmastonmuutosta käsiteltiin

täysistuntopöytäkirjoissa vuosina 2008 ja 2019, ja näiden vuosien täysistuntojen puheenvuorot muodostavat suurimman osan tutkimusaineistosta.

Puheenvuoroja tutkittiin tulkinallisen tekstianalyysin avulla. Päämääränä oli tehdä aineiston perusteella keskustelua kuvaavia luokitteluja ja tunnistaa toistuvia teemoja, mutta antaa samalla kansanedustajien oman äänen kuulua mahdollisimman paljon suorien lainauksien muodossa. Lisäksi tekstianalyysissä hyödynnettiin poliittisten puheiden tutkimuksessa käytettyä Narrative Policy Framework Research - lähestymistapaa, jossa poliittisia prosesseja tutkitaan useilla eri tasoilla ja eri konteksteissa. Tämä lähestymistapa mahdollisti tavallista laaja-alaisemman aiheen käsittelyn sekä auttoi sitomaan keskustelun kuhunkin aikaan ja kontekstiin.

Ilmastoaiheisia tai siihen läheisesti liittyviä täysistuntopuheenvuoroja kertyi aineistoksi yli 1000. Aineiston perusteella eduskunnan keskustelussa ilmastonmuutosta pidettiin enemmän uhkana kuin uusia mahdollisuuksia tarjoavana ilmiönä, joskin suomalaiseen teknologiaan viitattiin usein puhuttaessa ilmastonmuutoksen mahdollisuuksista.

Tutkimus paljasti, että eduskunnassa käyty ilmastonmuutoskeskustelu koostuu monista eri teemoista. Ilmastonmuutos sidottiin muun muassa liikenteeseen, energiaan, metsiin, biodiversiteettiin, maatalouteen, ruokaan tai eläimiin.

Ilmastonmuutosta käytettiin myös politiikan välineenä yhdistämällä se muihin teemoihin kuten kaupunkisuunnitteluun tai liikenneratkaisuihin. Vaikka yhteisesti oltiin sitä mieltä, että ilmastonmuutos vaatii toimia, niiden laadusta saatettiin olla täysin vastakkaista mieltä.

Tekstianalyysi osoitti kansanedustajien käyttävän eri vaikuttamisen keinoja käsitellessään ilmastonmuutosta. He eivät kuitenkaan laajemmin ottaneet kantaa ympäristöeettisiin kysymyksiin. Eettiset arvot ovat puheenvuorojen valossa sidoksissa useisiin muihin muuttujiin, jotka vaihtelevat kulloisenkin poliittisen agendan, hallitusvastuun tai vaikkapa eturyhmäintressien mukaan.

Vaikka puheenvuoroissa oltiin yhtä mieltä siitä, että ilmastotoimenpiteillä on kiire, niiden sisällöllinen hajanaisuus paljastaa tarpeen pohtia yhteisiä ilmasto-eettisiä periaatteita. On kysyttävä, kenen etuja ilmastotoimilla ajetaan ja mikä on asemamme globaalissa maailmantaloudessa.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.2 Sosiaalieettinen näkökulma ilmastonmuutoksen torjuntaan	3
1.3 Menetelmänä tekstianalyysi	5
1.4 Tutkimusympäristö ja aineisto	7
1.5 Teemojen etsiminen ja tekninen toteutus	12
2. Ilmastonmuutos poliittisia toimia edellyttävänä ilmiönä	14
2.1 Ilmastonmuutos	14
2.2 Ilmastonmuutostutkimus	16
2.3 Kestävä kehitys.....	21
3. Eduskunnan täysistunnot	24
3.1 Eduskunnan täysistunto keskusteluareenana	24
3.2 Edustuksellisen demokratia ja lainsäädäntä.....	25
3.3 Edustuksellisen demokratian ja talouselämän välisistä suhteista	27
4. Ilmastonmuutoskeskusteluun yhdistetyt poliittiset teemat	29
4.1 Kansallinen ilmastopolitiikka kokonaisuutena.....	29
4.2 Liikennepolitiikka.....	32
4.3 Energiapolitiikka.....	35
4.4 Metsäpolitiikka	36
4.5 Maatalouspolitiikka.....	38
4.6 Ruokapolitiikka.....	40
5. Ilmastonmuutoskeskustelun teemoja ja poliittisia ristiriitoja paljastavia näkökulmia	47
5.1 Hallituspolitiikka, puoluepolitiikka ja arvoyhteisöt.....	47
5.2 Tunteisiin ja järkeen vetoaminen ja ilmastoahdistus.....	49
5.3 Sukupolvikysymys.....	53
5.4 Teknologia	54
5.5 Tarinallisuus.....	54
5.6 Globaali ja lokaali ongelma	56
6. Johtopäätökset.....	59
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	67
Parlamenttiammon lainaukset	67
Kuvat ja taulukot	71
Kirjallisuus	72

1. Johdanto

Maailman ilmatieteen järjestö WMO:n (World Meteorological Organization) pääsihteeri Petteri Taalas totesi Länsiväylä-lehdelle 23.8.2022 antamassaan haastattelussa:

Suomen ilmastokeskustelussa on fanatismiin piirteitä – Keski-Euroopassa on tahoja, jotka näkisivät pohjoisen metsät hiilinieluinä, jotta saavat itse jatkaa fossiilisten käyttöä¹

WMO julkaisi vuotta 2023 koskevan ilmastoraportin 30.11.2023. Sen mukaan vuosi on mittaushistorian lämpimin, kasvihuonekaasuja on ilmakehässä vuosi vuodelta enemmän ja ilmaston muuttumiseen kytkeytyneet luonnonkatastrofit ovat aiheuttaneet kuolemaa ja tuhoa. Merten pintalämpötilat ovat ennätyselliset, ja merivesi ulottuu yhä korkeammalla samaan aikaan, kun arktisten alueiden jääpeite on kutistunut ennätysellisen paljon.²

Jokaisella sukupolvella on omat erityiset ongelmakohtansa ja jokainen pitää omaa aikaansa erityisenä suhteessa aikaisempaan. Covid 19 -pandemia, Ukrainan sota sekä Lähi-idän konfliktit ovat lisänneet viime aikoina epävarmuutta tulevaisuudesta. Digitaalisen median leviämisen myötä saatavilla on yhä enemmän tietoa ympäröivästä maailmasta. Samaan aikaan on yhä vaikeampi erottaa, mikä osa tarjolla olevasta informaatiosta on luotettavaa: tieteellisen tutkimuksen raportointi kamppailee palstatilasta populaarimedian kanssa ja häviää usein tämän kamppailun.

Vaikka ilmastonmuutosta on käsitelty mediassa ja tieteellisissä tutkimuksissa paljon, sen herättämä huoli ei näytä välittyvän poliittiseen argumentaatioon. On ymmärrettävää, että ilmastonmuutos jää nyt usein mediassa aiempaa vähemmälle huomiolle maailmanpolitiikan, pandemian ja kiristyvän taloudellisen tilanteen vuoksi. Kuitenkin jollemme toimi aktiivisesti nyt, jätämme tuleville sukupolville kestäättömän perinnön Koska ilmastonmuutos on aiheena paitsi ajankohtainen myös monitasoinen, tuntui luontevalta lähestyä sitä analysoimalla ylintä poliittista päätösvaltaa käyttävien kansanedustajien eduskunnassa käymää keskustelua.

Tutkin tässä työssä ilmastonmuutokseen liitettyä argumentaatiota eduskunnan täysistuntopuheenvuoroissa. Pyrin tunnistamaan väitteiden tueksi esitettyjä perusteluja, joiden avulla toiminnan taustalla olevia pyrkimyksiä ja motiiveja voi ymmärtää ja tehdä näkyväksi. Tutkin koetaanko ilmastonmuutos enemmän uhkana vai mahdollisuutena vai ehkä molempina samaan aikaan. Näkökulma on sosiaalieettinen, ja tässä työssä erityisenä kiinnostuksen kohteena on yhteisen hyvän käsite. Kysyn, kuinka puheenvuoroissa käsitellään yhteistä hyvää ja mitä yhteistä hyvää koskevia eroavaisuuksia ja yhteneväisyyksiä on mahdollista löytää

¹ Heiskanen, Jaakko 2022, Länsiväylä.fi.

² Provisional State of the Global Climate in 2023 s.a.

ilmastonmuutosta käsittelevistä puheenvuoroista. Päämääränäni on lisäksi löytää ja analysoida ilmastonmuutoskeskustelun ilmentämiä arvoja ja asenteita sekä tutkia puheenvuorojen taustalla olevia vaikuttimia tunnistamalla puhujien hyödyntämiä informaatiostrategioita.

Lainsäädännön valmistelua on usein syytetty avoimen keskustelun puutteesta. Suomessa turvaututaan lausuntomenettelyyn, jossa eri intressiryhmät esittävät omat mielipiteensä. Varsinaista vuoropuhelua eri näkemyksiä edustavien välille ei tässä prosessissa kuitenkaan synny.³

Lainsäädäntötyöhön osallistuvien kansanedustajien poliittisen puheen ja kansalaiskeskusteluissa käytettyjen puheenvuorojen muodon eroa ei voi määrittellä helposti. Ilmeisin ero on eduskunnan puheen määrämuotoisuus ja se että puheenvuoro on pidettävä eduskuntatyössä noudatetun järjestyksen mukaan. Parlamentaarista puhetta pidetään puheenmuotona, joka syntyy poliittisten ristiriitojen tunnustamisesta ja jonka avulla pyritään saavuttamaan ratkaisu näihin ristiriitoihin.⁴

Eduskunnan säännöt ja käytänteet rajoittavat täysistuntopuheenvuorojen muotoa. Niitä on usein myös arvosteltu vuorovaikutuksellisuuden puutteesta tai teatterimaisuudesta. Tästä huolimatta ne välittävät myös yksilöiden mielipiteitä ja kokemuksia, kertomuksia ja jopa vitsejä.⁵ Puhe on aina viestin välitystä ja sillä pyritään vaikuttamaan kuulijaan eri tavoin riippuen puhujan omista päämääristä ja motiiveista.

Tutkielmassani otan huomioon eduskuntapuheiden erityisluonteen, mutta pyrin tutkimaan ilmastonmuutospuheenvuoroissa muotoiltuja tavoitteita ja hahmottamaan niiden taustalla olevia vaikuttimia mahdollisimman laaja-alaisesti. Käyttämällä apuna suorita lainauksia havainnollistan ilmastonmuutoksesta käydyn keskustelun temaattista monimuotoisuutta. En ensi sijassa tarkastele puolueiden näkemyksiä vaan puheiden ilmentämiä argumentaatiostrategioita. Suorien lainauksien puheenvuorojen puoluekohtaiset tiedot löytyvät kuitenkin lähde- ja kirjallisuusluettelon parlamenttisammon lainaukset osiosta.

Eduskunnan täysistuntojen puheenvuoroja on dokumentoitu eduskuntalaitoksen syntymästä lähtien. Puheenvuorojen arkistointitapa on pitkään rajoittanut aineiston tutkimista. Vuonna 2023 julkaistun Parlamenttisampo.fi-portaalin ansiosta puheenvuorojen sisällöllinen tutkiminen on helpottunut portaalin tarjoamien erilaisten sisällön haku- ja rajaustoimintojen

³ Uusitalo 2005, 93.

⁴ Turunen 2015, 107–110.

⁵ Voutilainen 2019, s.a.

avulla.⁶ Parlamenttisammon aineistoon on lisäksi liitetty biografista tietoa myös muista tietolähteistä, joita hyödynnän tässä tutkielmassa.

Tutkimusmenetelmänä on tulkinnallinen tekstianalyysi, jossa aineistosta pyritään löytämään toistuvia teemoja ja analysoimaan näkemysten välittämiä merkityksiä. Aineistokokonaisuudesta tunnistetaan ensin keskustelun kannalta keskeiset aihepiirit, jonka jälkeen niitä edustavia puheenvuoroja tulkitaan yhdistämällä niihin myös biografista ja muuta kontekstuaalista informaatiota.⁷

1.2 Sosiaalieettinen näkökulma ilmastonmuutoksen torjuntaan

Suomen hallitusohjelmissa on kautta vuosikymmenien yhteisesti sitouduttu edistämään oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa ja hyvinvointia. Näkemykset yhteisesti sovittujen päämäärien saavuttamiseen tarvittavista keinoista ja toimista ovat kuitenkin vaihdelleet eri aikoina, eri puolueissa ja eri eturyhmiä edustavien keskuudessa. Yhteistä päämäärää on pyritty edistämään toisistaan poikkeavilla keinoilla, eikä edes päämäärän sisällöstä ole aina oltu yhtä mieltä. Erimielisyydet saavat kysymään, onko ylipäätään mahdollista määritellä yhteistä hyvää.

Ennen 2000-lukua ilmastonmuutoksesta ei juurikaan keskusteltu eduskunnan täysistuntopuheenvuoroissa. Tutkimusaineisto on rajattu vuosiin 2008 ja 2019, eli ajanjaksoihin, jolloin ilmastonmuutokseen liittyvä keskustelu oli vilkkainta.⁸

Hallitusohjelmassa sovitaan hallitukseen osallistuvien puolueiden tavoitteet ja tehtävät. Käytännössä näiden tavoitteiden noudattaminen on kuitenkin osoittautunut ongelmalliseksi. Kaikissa tutkimusajankohdan hallitusohjelmissa ilmastonmuutos oli mukana, vaikka painopisteet vaihtelivatkin. Vuonna 2008 hallituksen ohjelmassa määriteltiin energiasektorin kasvihuonepäästöjen vähentäminen prioriteetiksi. Vuonna 2019 oli voimassa kolme hallitusohjelmaa, joista Marinin hallituksen ohjelmaa toteutettiin vain vuoden viimeiset kolme viikkoa. Sipilän hallitusohjelmassa ilmastonmuutos oli aiheena yhdistetty muihin kysymyksiin, siinä painotettiin bio- ja kiertotaloutta ja pyrittiin parantamaan ruoantuotannon kannattavuutta. Rinteen hallitus otti fossiilivapaa hyvinvointiyhteiskunnan strategiseksi päämääräksi, joka oli määrä saavuttaa veromuutoksin.⁹

EU:ssa maankäyttösektorilla syntyviä päästöjä ja poistumia tarkastellaan LULUCF-asetusten (land use, land use change and forestry) mukaisesti, eli laskentaan kuuluvat

⁶ Parlamenttisampo s.a.

⁷ Drisko & Maschi 2015, 65.

⁸ Parlamenttisammon aineisto sisältää kaikki eduskunnan täysistuntopuheenvuorot 1907–2022.

⁹ Hallitusohjelmat s.a.

maankäyttö, maankäytön muutokset sekä metsätalous.¹⁰ Maankäyttösektori on ollut aikaisempina vuosina Suomessa merkittävä nettonielu, mutta vuonna 2022 siitä tuli ensimmäistä kertaa nettopäästölähde. Ilman maankäyttösektorin päästöjä ja poistumia kasvihuonepäästöjen kokonaispäästöt laskivat Suomessa vuonna 2022 noin 3 prosenttia edellisvuoteen verrattuna ja 46 prosenttia vuoteen 2003 verrattuna.¹¹ Maankäytön muutosten vuoksi kasvihuonekaasupäästöjen kokonaismäärä ei ole kuitenkaan merkittävästi muuttunut vuosien 1990–2022 välillä.¹²

Ilmastonmuutoksesta käyty keskustelu keskittyy usein tulonjakoa koskeviin kysymyksiin. Poliittisten päätösten hyväksyttävyyttä edellyttää, että ihmiset kokevat tulevansa kohdelluksi oikeudenmukaisesti.¹³ Koska oikeudenmukaisuuden kokemus vaikuttaa siihen, kuinka ilmastotoimien täytäntöönpanossa voidaan menestyä, tarkastelen tutkielmassani ilmastonäkemyksen yhteyttä tapaan ymmärtää oikeudenmukaisuus.

Ilmastonmuutos mutkistaa kansallisvaltion poliittista päätöksentekoa. Elämme maapallolla, jonka yhteisiä resursseja käytämme. Kansallisten etujen ajaminen voi olla ristiriidassa yhteisesti sovittujen ilmastopolitiikan periaatteiden kanssa. Suomen ilmastopaneeli julkaisi vuonna 2021 raportin ”Kuinka oikeudenmukaisuus voidaan huomioida ilmastopolitiikassa.”¹⁴ Vuonna 2023 julkaistu, keskustelun jatkoksi laadittu raportti ”Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuden arviointi” korostaa tarvetta laaja-alaiselle sektorikohtaiselle ja sektorit ylittävälle tarkastelulle, jossa huomioidaan eri toimien yhteisvaikutukset sekä laajemmat systeemitaso vaikutukset. Raportissa määritellään onnistuneen ilmastopolitiikan päämääräksi ilmastonmuutoksen hillintä ja jo tapahtuneisiin muutoksiin sopeutuminen. Päämäärien toteutuminen edistäisi globaalia ja ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta ja vastaavasti ilmastopoliittisten toimien epäonnistuminen tuottaisi epäoikeudenmukaisuutta.¹⁵ Yhtälö näyttää siis yksinkertaiselta, ilmastonmuutoksen torjunta ja vaikutusten hillitseminen on yhteistä hyvää tuottava yhteinen, kansallinen ja ylikansallinen päämäärä.

Erilaisista näkemyksistä koostuva käsitys yhteisestä hyvästä ei ole vain poliittisia kiistoja aiheuttava asia, vaan se tarjoaa myös yhteisöllisen resurssin. Sen avulla on mahdollista tunnistaa yhteiskunnan epäkohtia sekä korjata sen virheitä. Professori Jaana

¹⁰ Maankäyttösektori osana EU:n ilmastotavoitteita s.a.

¹¹ Kasvihuonekaasupäästöt vähenivät vuonna 2022, 2023.

¹² Maankäyttösektori osana EU:n ilmastotavoitteita s.a.

¹³ Kivimaa et al. 2021, 1.

¹⁴ Kivimaa et al. 2021, 1–13.

¹⁵ Kivimaa et al. 2023, 33.

Hallamaa määrittelee normatiivisen järjestelyn, joka pyrkii takaamaan osapuolten moraalisen keskinäisriippuvuuden monenkeskiseen vastavuoroisuuteen perustuvaksi etiikaksi.¹⁶ Hallamaa kuitenkin myöntää monenkeskisen vastavuoroisuuden ihanteen olevan vaikea toteuttaa uudenlaisten globaalien uhkien keskellä. Käsillä olevat vaikeudet edistävät samanmielisten pienryhmien syntyä ja nationalistista valtioajattelua myös ilmastopolitiikassa.¹⁷ Yhtenäiskulttuurin murroksen sekä globalisaation seurauksena olemme havahtuneet yhä selkeämmin ymmärtämään, että elämme osana systeemiä, jonka osat vaikuttavat toisiinsa yli yksilöiden, puolueiden ja valtioiden.

1.3 Menetelmänä tekstianalyysi

Käytän tässä työssä tulkitsevan tekstianalyysin menetelmää, jossa teemoja tutkitaan induktiivisesti kontekstissaan ja niihin yhdistetään erilaisia laadullisen tekstianalyysin välineitä. Aineiston teemoittelussa hyödynnetään aineistolähtöistä induktioita ja teemoja tutkitaan laajemmassa kontekstissa.¹⁸ Pyrin löytämään aineistosta laajoja merkityskokonaisuuksia: luokitteluita ja teemoja, joiden avulla puhujien ilmastonmuutokseen liittämiä merkityksiä voidaan eritellä ja tehdä ymmärrettäviksi. Analyysin aineistona käytetään Parlamenttisarjo: Eduskunta semanttisessa webissä -julkaisuja eduskunnan täysistuntojen puheenvuoroja vuosina 1907–2022. Aineiston pääosa koostuu vuosina 2008 ja 2019 pidetyistä täysistuntopuheenvuoroista, mutta hyödynnän koko Parlamenttisarjon datavarantoa luomaan kontekstia ilmastokeskustelulle.

Jäsennän tekstien tulkintaa ilmastopolitiikkaa ja ilmastotoimia kuvaavilla hakusanoilla, tuodakseni esiin ilmastopoliittisen keskustelun kompleksisuuden ja voidakseni tunnistaa puheenvuorojen mahdollisesti ilmentämää kognitiivista dissonanssia suhteessa valtion viralliseen ilmastopolitiikkaan. Pyrin selvittämään, millaisiin eduskuntakeskustelun perinteisiin teemoihin – kuten ruoka, terveys, energia, talous ja maatalous – ilmastonmuutoksesta käytävä keskustelu mahdollisesti kytkeytyy ja löytämään siihen mahdollisesti sisältyviä ristileikkaavia teemoja.

Poliittisten puheiden tutkimuksessa on käytetty Narrative Policy Framework Research (NPF) -lähestymistapaa, jonka avulla voidaan tutkia poliittisten prosessien mikro-, meso- ja

¹⁶ Hallamaa 2017, 250–251.

¹⁷ Hallamaa 2017, 267–268.

¹⁸ Drisko & Maschi 2015, 65.

“Interpretative approaches to content analysis are those that go beyond literal codes based on manifest content alone. They draw on researcher interpretations and insights to generate codes and create analytic categories or themes. Coding is typically inductive, drawing on the study data set, contexts, and latent as well as manifest communications. Codes may be connotative in nature, rather than simply mirroring the original data.”

makrotasoja ja erilaisia konteksteja voidaan tutkia. Mikrotason tarkastelulla pyritään selvittämään puheiden kuvastamia, henkilökohtaiseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä, kuten merkkejä selektiivisestä informaation käsittelystä, joilla pyritään vahvistamaan omia mielipiteitä. Mesotason tarkastelussa pohditaan, onko ryhmien (puolueet, puhujien ikä, sukupuoli tai jokin muu yhdistävä tekijä) välillä havaittavissa yhteisiä teemoja tai niitä yhdistävää kielenkäyttöä. Makrotason analyysissä keskitytään tarkastelemaan ympäröivää yhteiskuntaa ja siinä tapahtuneita muutoksia kysymällä, minkälaiset olosuhteet ovat vaikuttaneet siihen, että puheissa esitetyt teemat kehittyvät ja eri ryhmien esittämät näkemykset muuttuvat.¹⁹

Puheenvuorot toivat esille usein edustajien henkilökohtaisten mielipiteiden lisäksi myös puoluepoliittisia näkökulmia, oppositio-hallituspuolue-politiikkaa, hallitusohjelmiin sisältyvää ohjausta sekä EU-politiikan kansalliselle politiikalle tuomia paineita. Heti aineistoon tutustuessani havaitsin, että poliittisten puheiden tutkimuksessa käytetyt erottelut mikro-, meso- ja makrotasoihin oli yhdistettävä aineiston sisällöllisen tarkasteluun tarjoamaan kontekstuaalista lisäinformaatiota. Näin teen näkyväksi sen, kuinka kansanedustajat ovat tietyssä ajassa ja paikassa toimivia yksilöitä, ryhmän jäseniä ja parlamentaarisen järjestelmän osia.

Pyrin liittämään tutkimieni puheenvuorojen teemoja laajempiin yhteiskunnallisiin viitekehyksiin. Esimerkiksi maatalouspolitiikkaan liittyviin teemoihin lisäsin maatalousyhteiskunnan rakennemuutosta koskevaa tutkimustietoa ja liikennepolitiikkaan liittyviin teemoihin autokannan sähköistymistä kuvaavaa tilastotietoa. Olen lisäksi käyttänyt muita aiheen kannalta merkityksellisiä Parlamenttisarvion hakusanoja sekä uusien tieteellisten tutkimusten tuloksia voidakseni selvittää, millaisissa oloissa keskusteluja on käyty.²⁰

Philipp Mayringin mukaan julkiset asiakirjat sopivat hyvin tutkimusten lähteiksi niiden määrämöttöisyyden ja luonteen vuoksi. Aineiston tuottamisessa ei silloin ole tarpeen turvautua ennakolta määriteltyihin tutkimusasetelmiin, eivätkä tutkimuskysymykset vaikuta aineiston muodostamiseen.²¹ Kuvaus pätee myös omaan aineistooni, eduskunnan täysistuntopuheenvuorojen pöytäkirjoihin. Kvalitatiivisessa teema-analyysissä voi Mayringin mukaan lähteä liikkeelle aineistolähtöisestä induktiivisesta teemoittelusta, tai jos aiheesta on

¹⁹ Jones et al. 2022, 138–140.

²⁰ Esimerkiksi tutkittaessa ydinvoimaan koskevia mielipiteitä tutkiessani käytin hyväksi koko aineistoa ja hyödynsin hakua, johon en sisällyttänyt ilmastonmuutosta merkitseviä termejä.

²¹ Mayring 2022, 37.

tehty riittävästi aikaisempaa tutkimusta, voidaan käyttää myös deduktiivista lähestymistapaa.²² Tässä työssä hyödynnän kansanedustajien puheenvuorojen aineiston tulkinnallisessa sisältöanalyysissä ilmastonmuutosta käsittelevän tutkimuskirjallisuuden teemoja sekä kansanedustajien puheissaan käsittelemiä aiheista. Näin ollen käytän työssäni rinnakkain deduktiivista ja induktiivista näkökulmaa muodostaakseni tutkimusaiheestani mahdollisimman laaja-alaisen näkemyksen.

1.4 Tutkimusympäristö ja aineisto

Suomen Akatemia rahoitti osana DIGIHUM 2020-2022 -ohjelmaa Semanttinen parlamentti —hankkeen.²³ Helsingin yliopiston Digitaalisten ihmistieteiden keskus HELDIG ja Aalto-yliopiston tietotekniikan laitos toteuttivat hankkeen yhdessä vuosina 2020–2022. Projektin tuottaman Parlamenttisammon data, datapalvelut ja portaali julkaistiin 14.2.2023, ja ne ovat kaikkien hyödynnettävissä CC BY 4.0 —lisenssillä. Palveluun on talletettu lähes miljoona puheenvuoroa yhteensä noin 2800 puhujalta.²⁴

Aloitin Parlamenttisammon avulla kokoamani, ilmastonmuutosta käsittelevän keskusteluaineiston läpikäymisen tekemällä peruskartoitusta voidakseni saada käsityksen aineiston laajuudesta.²⁵ Ilmastonmuutos- hakusana (ilmastonmu*) ei tuottanut yhtään tulosta ennen vuotta 1979 pidetyistä puheenvuoroista. Tulos vahvistaa aikaisemmissa tutkimuksissa saadut tulokset, joiden mukaan ilmastonmuutokseen alettiin kiinnittää laajemmin huomioita vasta 1980-luvulla. Vuosien 1907–1979 aikana ilmastoon viitattiin puheenvuoroissa lähinnä, kun puhuja tarkoitti Suomen pohjoista sijaintia ja sen luomia ongelmia. Hakusana ilmasto* tai sen johdannaiset sisältyvät 545 puheenvuoroon ennen vuotta 1979. Eniten tällaisia puheita pidettiin vuonna 1974, 22 puheenvuoroa. Yleisimmin puheenvuoroissa käsiteltiin Suomen ilmaston kylmyydestä ja asumiskustannusten kalleudesta johtuvia ongelmia tai teollisuuden aiheuttamia paikallisia ympäristöongelmia. Fossiilisten polttoaineiden käytöstä aiheutuvia ympäristöongelmia sivuttiin, mutta silloinkin keskustelu keskittyi kiistelyyn öljyn, maakaasun ja ydinvoiman käytön eduista ja haitoista ja energian hinnan vaikutuksesta talouspoliittisiin ratkaisuihin. Suomelle sen pohjoisen sijainnin vuoksi tyypillisistä ilmasto-oloista puhuttiin

²² Mayring 2022, 163–173.

²³ Hankkeen johtajana toimi Aalto-yliopiston tietotekniikan professori ja Helsingin yliopiston Digitaalisten ihmistieteiden keskuksen HELDIG:in johtaja Eero Hyvönen.

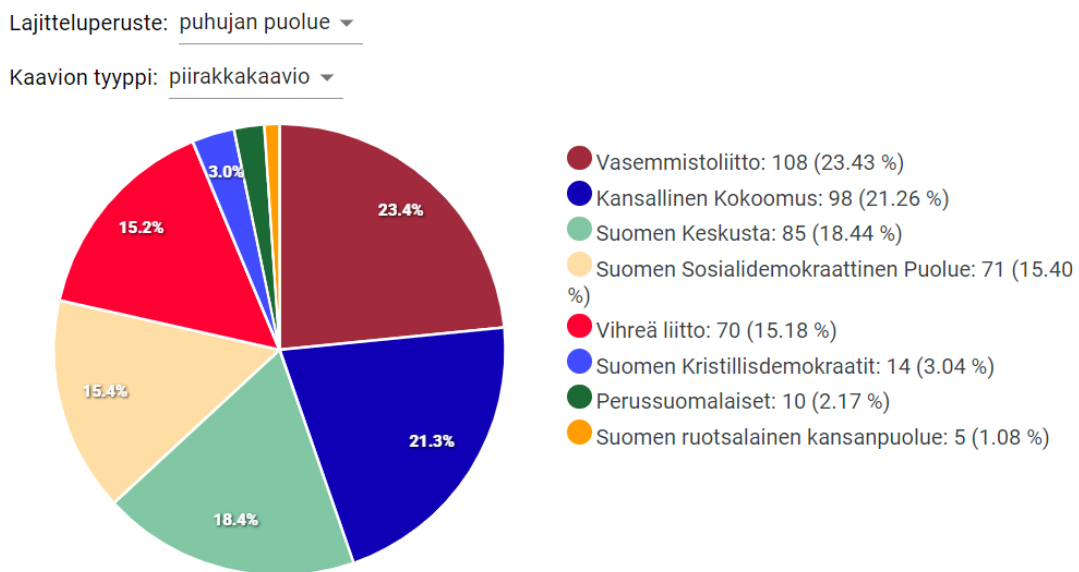
²⁴ Hyvönen 2023, 36. Hyvönen hankkeesta: ”Uusi Parlamenttisampo-palvelu tarjoaa kaiken tämän aineiston yhtenäisenä datana, mikä mahdollistaa kansanedustajien sekä poliittisen kielen, kulttuurin ja verkostojen tutkimisen entistä helpommalla tavalla.”

²⁵ Parlamenttisammon aineistoista on mahdollista tehdä Apache Lucene -indeksihakuja, joiden avulla teksteistä voidaan hakea loogisia operaattoreita kuten AND, OR ja NOT. Jokerimerkillä (*) voidaan hakea sanojen eri muotoja ja lainausmerkein (”) usean sanan fraaseja. Tässä työssä on keskitytty ilmastopoliittikkaan ja sen yhteydessä käytyyn argumentointiin.

maatalouden ongelmina tuomatta esiin ilmastonmuutosta tai ilmastotoimia. Eduskuntatyön alusta 23.5.1907 vuoden 2022 loppuun ilmastonmu* johdannaissanoja oli käytetty yhteensä 4872 puheessa.

Olen lisännyt aineistoon myös hakusanan ilmastotoi* NOT ilmastonmu* tulokset, yhteensä 434 esiintymää vuodesta 1997 vuoden 2022 loppuun saakka. Hakusanajohdannaista (ilmastonmu* OR ilmastotoi*) oli käytetty 5306 puheessa. Ilmastotoimia käsittelevä keskustelu on vilkastunut huomattavasti vuodesta 2018 alkaen, jolloin aihetta käsitteleviä puheenvuoroja pidettiin yhdeksän, vuonna 2019 55, 2020 82 ja vuonna 2022 jo 195.²⁶ Hakusana klimatför* ilman hakusanaa ilmastonm* esiintyi puheenvuoroissa kuudesti vuonna 2008 ja vuonna 2019 kerran.

Parlamenttisammon aineiston perusteella ilmastonmuutoksesta pidettiin puheita (ilmastonmu* OR ilmastotoi*) vuonna 2008 yhteensä 461 eli noin 9 prosenttia koko aineiston maininnoista. Oheinen kuva 1 havainnollistaa vuonna 2008 ilmastonmuutosaiheisten puheenvuorojen pitäjien jakautumisen puolueittain.

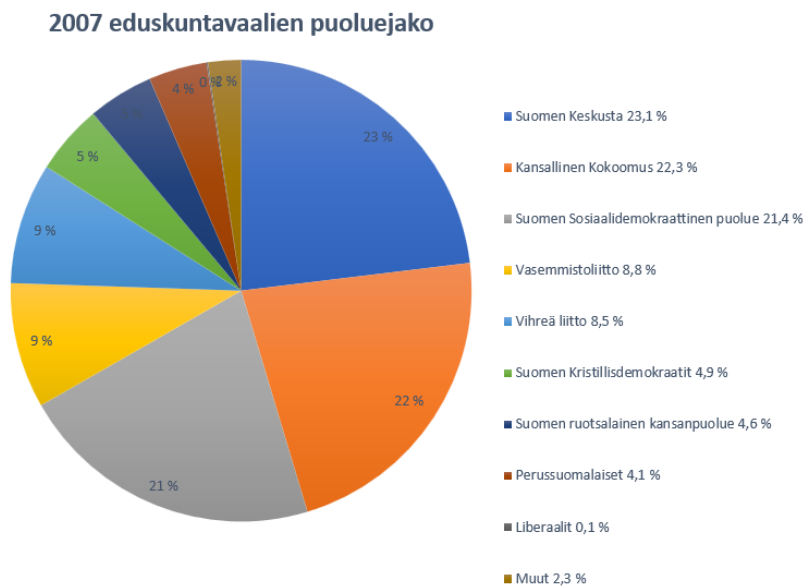

Kuva 1: Puheiden jakautuminen puolueittain vuonna 2008:²⁷

²⁶ Hakusana klimatför* ei otettu mukaan tutkittaviin aineistoihin, koska suurin osa puheista sisälsi myös hakusanan ilmastonm* (vain 7 puhetta ei sisältänyt molempia hakusanoja).

²⁷ Parlamenttisampo s.a.

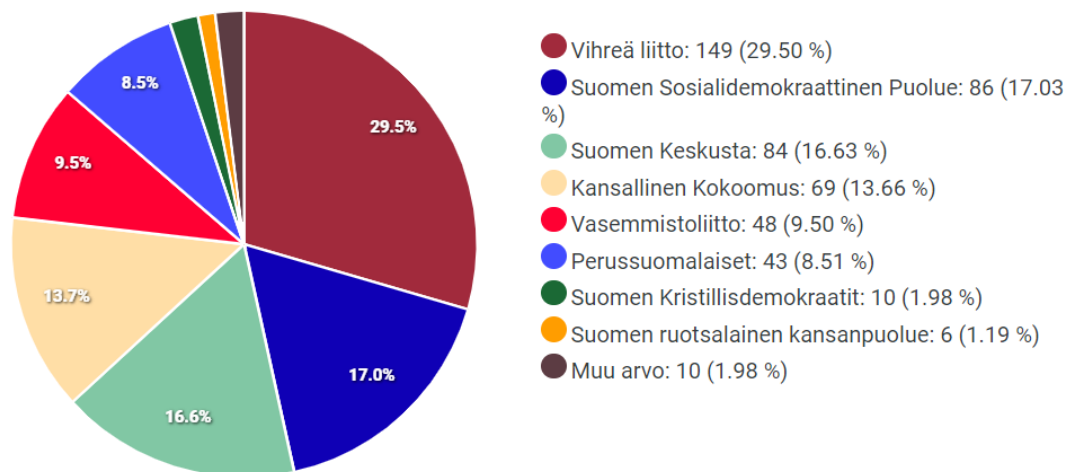
Puoluejako vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeen oli vastaavasti kuvan 2 mukainen

Kuva 2: 2007 eduskuntavaalien jälkeinen puoluejako eduskunnassa.²⁸ Useimmin ilmastonmuutos mainittiin vuonna 2019, jonka aikana pidetyissä puheissa termiä käytettiin 505 kertaa. Tällä kertaa Vihreä liitto sekä Suomen Keskusta olivat käsitelleet asiaa eniten Kuva 3 havainnollistaa vuoden 2019 ilmastonmuutosaiheisten puheenvuorojen pitäjien jakautumisen puolueittain.

Lajitteluperuste: puhujan puolue ▼

Kaavion tyyppi: piirakkakaavio ▼

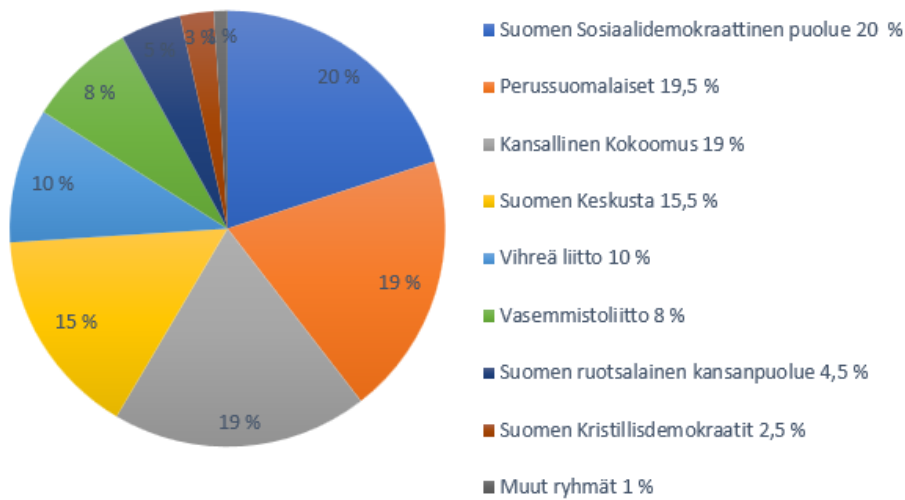
Kuva 3: Puheiden jakautuminen puolueittain vuonna 2019.²⁹

²⁸ Tilastokeskus 2009, 17. Tässä työssä tullaan käyttämään puolueista Suomen kielen lautakunnan hyväksymää tapaa kirjoittaa puolueet pienellä alkukirjaimella, kun käyttönimi on vakiintuneesti sama kuin puoluerokisteriin merkitty nimi.

²⁹ Parlamenttisampo s.a.

Puoluejako vuoden 2019 eduskuntavaalien jälkeen oli kuvan 4 mukainen

2019 eduskuntavaalien puoluejako

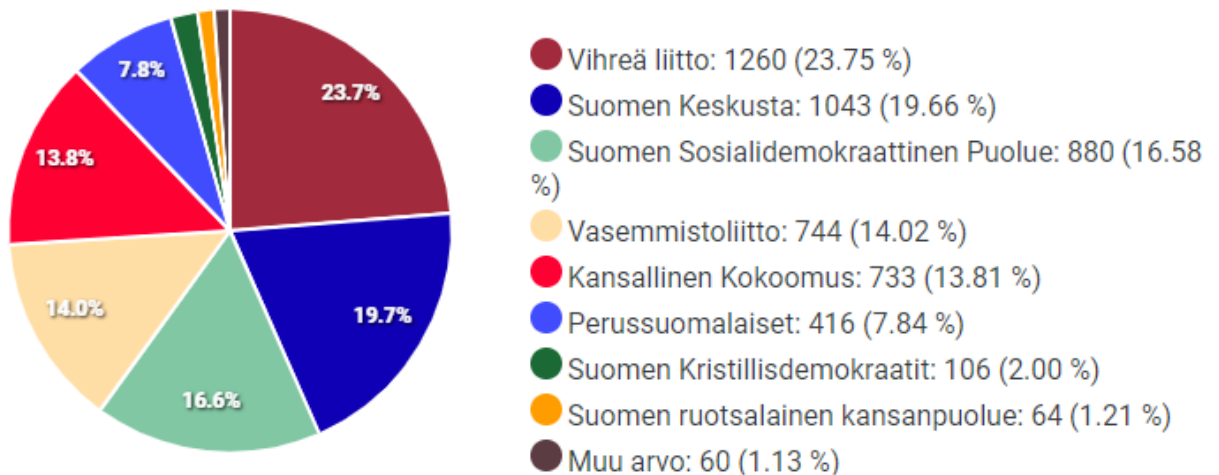

kuva 4: 2019 eduskuntavaalien puoluejako.³⁰

Koko aineistosta kaudella 1987–2022 hakusanat ilmastotoi* OR ilmastonmu* tuottivat tulokseksi 5306 puheenvuoroa, jotka jakautuivat puolueittain kuvan 5 mukaisesti.

Lajitteluperuste: puhujan puolue ▼

Kaavion tyyppi: piirakkakaavio ▼

Kuva 5: Puheiden jakautuminen puolueittain vuosina 1987–2022 hakusanoilla ilmastotoi* OR ilmastonmu*.³¹

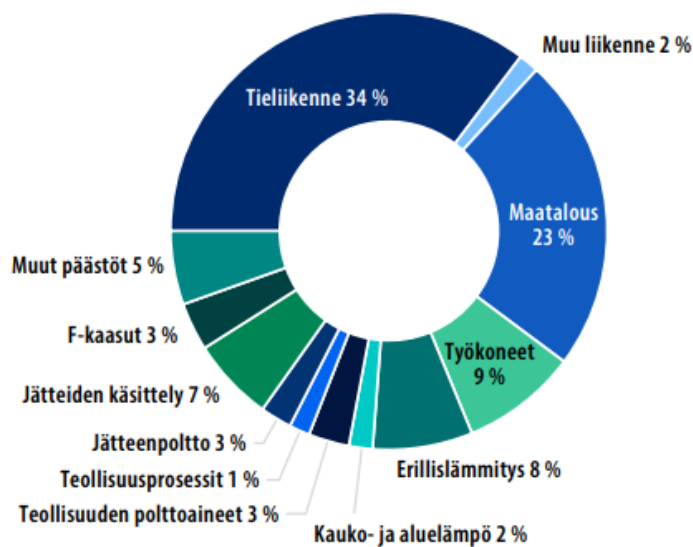
Aineiston laajuuden vuoksi rajasin tutkimusaineiston ajanjaksoihin, jolloin eduskuntakeskustelu ilmastonmuutoksesta on ollut vilkkainta. Parlamenttisammosta

³⁰ Eduskuntavaalit 2019.

³¹ Parlamenttisampo s.a.

tekemiäni hakujen perusteella eniten ilmastonmuutosta käsitteleviä puheenvuoroja on käytetty eduskunnan täysistunnoissa vuosina 2008 ja 2019. Aiheen rajauksessa käyttämäni hakusanajohdannaisista ilmastonm* ja ilmastotoi* esiintyi 459 puheenvuorossa vuonna 2008 ja vuonna 2019 505 kertaa. Valitsemalla aineistokseni näinä kahtena vuonna käytetyt puheenvuorot pyrin esittelemään ilmastokeskustelun kahta huippuvuotta samalla, kun tutkin, missä määrin keskustelu on muuttunut tai pysynyt samanlaisena 11 vuodessa.³²

Ympäristöministeriö julkaisi 2023 raportissaan vuoden 2021 kasvihuonepäästöjen osuuksien jakautumisen päästölähteittäin.³³ Päästöjen osuus jakautui Suomessa 2021 kuvan 6 mukaisesti.

Kuva 6: Kasvihuonepäästöjen jakauma päästölähteittäin vuonna 2021.³⁴

Tietokantahaut, joissa käytin ympäristöministeriön mukaisia jaotteluja, hakusanayhdistelmä ilmastonm* AND liiken* tuotti vuosien 1987–2022 yhteensä 1161 tulosta. Eniten mainintoja oli vuonna 2008 (166 kpl) ja seuraavaksi eniten vuonna 2019 (98 kpl). Vuonna 2022 lukumäärä oli vähentynyt niin, että mainintoja oli 48. Hakusanat ilmastonm* AND maatal* tuottivat yhteensä 646 tulosta: vuonna 2007 sanapari esiintyi 62 kertaa. Sanapari ilmastonm* AND teoll* tuotti 1103 tulosta, joista vuonna 2007 pidetyissä puheissa oli 106 esiintymää.³⁵

³² Tässä työssä ei käytetty hakusana ilmasto* johdannaisia. Hakutuloksia ilman NOT rajauksia olisi ollut 13052 eikä aineistoa läpikäymällä ollut mahdollista löytää mielekkäitä rajaavia hakutermejä. Tekstiä pelkistä puheiden sisällöstä tuli noin 800 sivua ilman tunnistetietoja.

³³ Ympäristöministeriö 2023, 20.

³⁴ Ympäristöministeriö 2023, 20.

³⁵ Kävin läpi ympäristöministeriön jaottelun mukaisia muita teemoja sekä aiheeseen liittyviä hakusanayhdistelmiä. Esimerkiksi hakusanayhdistelmä ilmastonm* AND turve* tuotti 893 tulosta (eniten 2020 = 91 kpl), ilmastonm* AND ruoka* tuotti 421 kpl (eniten 2018 = 48 kpl), ilmastonm* AND saira* tuotti 216 kpl (eniten 2007 = 31 kpl), ilmastonm* AND kasvis* tuotti 31 kpl.

Aineiston sisältämien, vuonna 2008 pidettyjen puheenvuorojen käyttäjistä miehiä oli 59,65 prosenttia ja naisia 40,35 prosenttia. Vuoden 2007 vaaleissa eduskuntaan valittiin 84 naiskansanedustajaa eli 42 prosenttia kaikista edustajista, joten puhujien sukupuolijakauma vastasi suhteellisen hyvin eduskunnan sukupuolijakaumaa. Vuonna 2019 eduskunnassa naisten osuus kansanedustajista oli 47 prosenttia ja vuoden 2019 puheenvuoroista naisten osuus oli 53,86 prosenttia eli naisten pitämien puheiden osuus suhteessa naisedustajien osuuteen oli kasvanut.

Puheenvuorot olivat tyypillisesti joko varsinaisia puheenvuoroja tai vastauspuheenvuoroja. Koko aineistosta noin 61 prosenttia oli varsinaisia puheenvuoroja, 28 prosenttia vastauspuheenvuoroja, 8 prosenttia ryhmäpuheenvuoroja ja 2 prosenttia esittelypuheenvuoroja. Aihetta käsiteltiin 60 täysistunnossa vuonna 2008 ja 59 täysistunnossa vuonna 2019.

1.5 Teemojen etsiminen ja tekninen toteutus

Parlamenttisammon sisältöä on mahdollista ladata CSV tiedostoina (comma-separated values), joita voidaan käyttää tekstin tallentamiseen taulukkomuotoon. CSV-tiedostossa eri tietokentät erotetaan pilkuin ja näitä kenttiä on mahdollista käsitellä taulukkomuodossa. Kokosin Parlamenttisammosta ladatuista CSV tiedostoista vuosilta 2008 ja 2019 kultakin excel-muotoiset tiedostot aineiston käsittelyn helpottamiseksi. Sarakeinformaatio sisälsi seuraavat tiedot:

- id (linkki puheeseen sekä sen semanttiseen analyysiin)
- speech (valtiopäivien vuosi, istuntonumero, puheen tunnistetiedot, puhujan nimi)
- speaker (puhujan nimi sekä syntymäaika)
- date (päivämäärä)
- content (puheenvuoro kokonaisuudessaan)

Aloitin aineiston läpikäynnin lukemalla vuosien 2008 ja 2019 puheita aikajärjestyksessä siten, että vuodet olivat omina tiedostoinaan. Muuta jaottelua ei tässä alustavassa kartoituksessa tehty. Konvertoin puheet myös tekstitiedostoksi (doc) ja lukemista helpottamaan muunsin ilmastohakusanat muusta tekstistä erottuvaan formaattiin. Vuodelta 2019 aineistoa oli 372 sivua, joista ilmastoalkuisia sanoja 1564. Vuodelta 2008 aineistoa oli 439 sivua ja ilmastoalkuisia sanoja 1462. Tekstin ensimmäisen kursorisen lukukerran jälkeen jaoin vuosien 2008 ja 2019 aineiston vielä puoluekohtaisiin taulukoihin molemmille vuosille ja lisäsin taulukoihin sarakkeita tekstianalyysiä varten.

Ensimmäiseksi luin kultakin puolueelta 20 puheenvuoroa yleiskuvan saamiseksi. Tämän jälkeen lisäsin puoluekohtaisiin taulukoihin kolme saraketta teemojen tunnistamista varten ja

yhden merkittävänä tai kiinnostavana pitämiäni suoria lainauksia varten. Lisäksi varasin yhden sarakkeen yleisille huomioille. Koko aineiston läpikäymisen jälkeen tein vielä Parlamenttisarjoista tarkentavia hakuja, joilla pyrin tutkimaan aineiston sisäistä validiteettia. Käytin hakusanoina myös muita ilmastonmuutokseen yhdistettyjä aiheita sekä kävin läpi aineistosta tunnistamiani, ilmastonmuutoskeskustelua läpileikkaavia teemoja käsitteleviä puheenvuoroja ilman ilmastonmu* tai ilmastotoi* hakusanaehtoja. Hakuehtoina käytin esimerkiksi: sähköauto*, ydinvoimabunkkeri*, ydinener*, karjatalou*, maatalous*, ravinto*, ruoka*, ilmasto*, terveys* ja ilmastoahdistu*. Näin löytämäni puheenvuorojen sisällöt vastasivat 2008 ja 2019 käytettyjen ilmastonmuutosta käsittelevien puheenvuorojen teemoja. Lyhyet johonkin erityisaiheeseen keskittyvät puheenvuorot rikastivat kuitenkin aineistoa tuottamalla lisäinformaatiota puheissa esiin otettujen asioiden ajankohtaisuudesta ja niihin yhdistyneistä tunnelatauksista. Esimerkiksi energiapolitiikasta keskusteltaessa kielenkäyttö oli värikästä, mutta keskustelu ei tuonut oleellisesti lisää tietoa aineesta:

Tästä meidän pitää lähteä tässä asiassa eikä oikaista konepistooli vyötäisillä suoraan ydinvoimabunkkeriin.³⁶

Viimeisenä tutkin täysistuntopöytäkirjojen avulla, millaisiin asiakohtiin ja keskustelukokonaisuuksiin tutkimusaineistoksi kokoamani puheenvuorot ovat kuuluneet. Vertailin asiakohdiksi kirjattuja aiheita ilmastosta käytyyn keskusteluun liittäkseni puheenvuorot kontekstiin, jossa ne on pidetty. Lopuksi tein puheenvuorojen käyttäjistä suppean demografisen kartoituksen.

³⁶ Tiisanen 3.6.1997.

2. Ilmastonmuutos poliittisia toimia edellyttävänä ilmiönä

Ilmastonmuutosta pyritään hillitsemään erilaisin ilmastopoliittisin keinoin, mutta yksimielisyyttä näistä keinoista ei ole. Ilmiötä on tutkittu paljon, ja uutta tutkimustietoa tulee jatkuvasti lisää. Tässä luvussa käsitelen ilmastonmuutostutkimuksen historiaa sekä uusia tutkimustuloksia ilmastonmuutoksen etenemisestä ja sen vaikutuksista ympäristölle, sekä ilmastopoliittikkaa, jolla ilmastonmuutosta pyritään hillitsemään. Selvennän ilmastopoliittikkaa käsittelevää jaksoa tarkastelemalla myös kestävästä kehityksestä, ilmastoahdistusta sekä kognitiivista dissonanssia.

Tutkiessani eduskunnan ilmastopoliittikkaa kuvailen myös edustuksellisen parlamentarismien reunaehtoja sen ongelmia ja valtuuksia, jolla ilmastopoliittikkaa tehdään yhä kansainvälistyvämmässä ympäristössä. Lisäksi liitän ilmastonmuutoksen tutkimuksen ja ilmastopoliittikan laajempaan politiikan tutkimuksen viitekehykseen.

2.1 Ilmastonmuutos

Nykytutkimuksen mukaan ilmastonmuutos on etenevä globaali ilmiö, jonka vaikutuksiin vastaaminen vaatii välittömiä toimenpiteitä niin valtioilta kuin niiden kansalaisiltakin. Vaikka tilanteen vakavuus tunnustetaan yleisesti, yhteisten strategioiden, toimintalinjojen ja päätösten tekeminen tuhojenkorjaamiseksi tai ainakin vahingollisten kehityskulkujen hidastamiseksi ja pysäyttämiseksi näyttää olevan vaikeaa.

Ilmastonmuutosta on tutkittu jo pitkään. Ruotsalainen fyysikko ja kemisti Svante Arrhenius esitti ensimmäisenä ajatuksen hiilidioksidipitoisuuksien vaikutuksesta ilmastoon vuonna 1896. Kuitenkin vasta 1980-luvulla, eli lähes sata vuotta Svante Arrheniusten huomioiden jälkeen, huoli kasvihuoneilmiön voimistumisesta saavutti laajemman yleisön tietouden.

Vuonna 1988 perustettiin YK:n alainen hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) poliittisen päätöksenteon tueksi. IPCC:n perustamisasiakirjan mukaan pyrkimyksenä on ilmastonmuutoksen laaja-alainen käsittely, johon otetaan mukaan myös sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset. Se kerää ja analysoi julkaistua tieteellistä tietoa ilmastonmuutoksesta ja pyrkii luomaan edellytyksiä tuleville ilmastopoliittisille ja toimimaan ilmastopoliittisen päätöksenteon tukena.³⁷ IPCC jatkaa toimintaansa ja tuottaa säännöllisin väliajoin raportteja maapallon ilmaston tilasta ja tulevaisuudesta. Suomessa toimii myös kansallinen ilmastopaneeli, jossa toimii 15 eri

³⁷ History of the IPCC s.a. ”to prepare a comprehensive review and recommendations with respect to the state of knowledge of the science of climate change; the social and economic impact of climate change, and potential response strategies and elements for inclusion in a possible future international convention on climate.”

tieteenaloilta ilmastopolitiikan kannalta keskeistä tutkijaa. Ilmastopaneelista säädetään Suomessa ilmastolaissa 609/205, jonka mukaan ilmastopaneeli on kansallinen ilmastomuutosta käsittelevä tieteellinen ja riippumaton asiantuntijaelin, jonka tehtävänä on tukea ilmastopolitiikan suunnittelua sekä olla päätöksenteon tukena. Ilmastopaneelin toiminta rahoitetaan suoraan valtion budjetista.³⁸

IPCC:n 2023 julkaiseman raportin mukaan ihmisestä johtuva toiminta on kiistattomasti aiheuttanut maapallon lämpenemisen. Se jatkuu edelleen muuttaen nopeasti ilmakehän, valtamerien, kryosfäärin ja biosfäärin olosuhteita. Ilmaston lämpeneminen on tehnyt sään ääri-ilmiöistä aiempaa yleisempiä: ne aiheuttavat laajoilla alueilla tuhoa ja menetyksiä niin ympäristölle kuin ihmisillekin.

Eniten ilmastoa on lämmittänyt ihmisen toiminnan vaikutuksesta ilmakehään päässyt hiilidioksidi, jonka määrä vuoteen 2020 mennessä oli 48 prosenttia suurempi kuin esiteollisella kaudella ennen vuotta 1750. Eniten hiilidioksidipäästöjä lisäävät fossiilisten polttoaineiden käyttö, metsäkato, kotieläintuotannon lisääntyminen, typpilannoitteet ja fluorattujen kaasujen vapautuminen ilmakehään.³⁹

Ilmastomuutosta aiheuttavan ja kiihdyttävän teollistuneiden maiden toiminnan vaikutukset kohdistuvat suhteettomalla voimalla maapallon alueisiin, joilla asuu ihmisiä, jotka eivät ole osallistuneet ilmiön aiheuttamiseen. Viimeisimpien arvioiden mukaan maapallo lämpenee edelleen vähintään 1,5 °C vuoteen 2040 mennessä. Jotta lämpeneminen saadaan rajoitettua korkeintaan +2,0 °C:een, tarvitaan nopeita, vaikuttavia ja monen tekijän suhteen välittömiä toimia kasvihuonepäästöjen vähentämiseksi. IPCC luettelee useita menetelmiä, joilla asetettu tavoite voidaan saavuttaa. Ne voidaan jaotella viiteen pääluokkaan sen mukaan, koskevatko ne 1) energian tuotantoa, 2) maankäyttöä, vesistöjen hyödyntämistä ja ruokahuoltoa, 3) infrastruktuuria, 4) väestön terveyttä vai 5) yhteiskunnallisia tekijöitä.⁴⁰

Ympäristöministeriön 2023 julkaiseman ilmastovuosikertomuksen mukaan kasvihuonepäästöt ovat vähentyneet vuodesta 2005 kaikilla muilla tarkastelun kohteena olleilla ihmistoiminnansektoreilla paitsi maataloudessa.

Suomalaisen ilmastopolitiikan tavoitteeksi on asetettu yhteiskunnan toimintojen hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää akuutteja toimenpiteitä. Suomen ilmastopaneeli on raportissaan kiinnittänyt huomion siihen, että ilmastopolitiikalle täytyy asettaa myös globaaleja ja ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta

³⁸ Suomen ilmastopaneeli s.a.

³⁹ Ilmastomuutoksen syyt s.a.

⁴⁰ History of the IPCC s.a.

edistäviä tavoitteita. Raportin mukaan epäonnistuminen ilmastonmuutoksen hillitsemisessä lisää epäoikeudenmukaisuutta sekä Suomessa että maailmanlaajuisesti. Tarvitaankin uusia menettelytapoja ja arviointikriteerejä, jotta voidaan ratkaista ristiriidat, joissa ympäristön, luonnon ja terveydellisen hyvinvoinnin edistäminen edellyttää elinkeinonharjoittamisen, työn tai toimeentulon edellytysten heikentämistä tai, kun suomalainen ilmastopolitiikka lisää epäoikeudenmukaisuutta muualla.⁴¹

2.2 Ilmastonmuutostutkimus

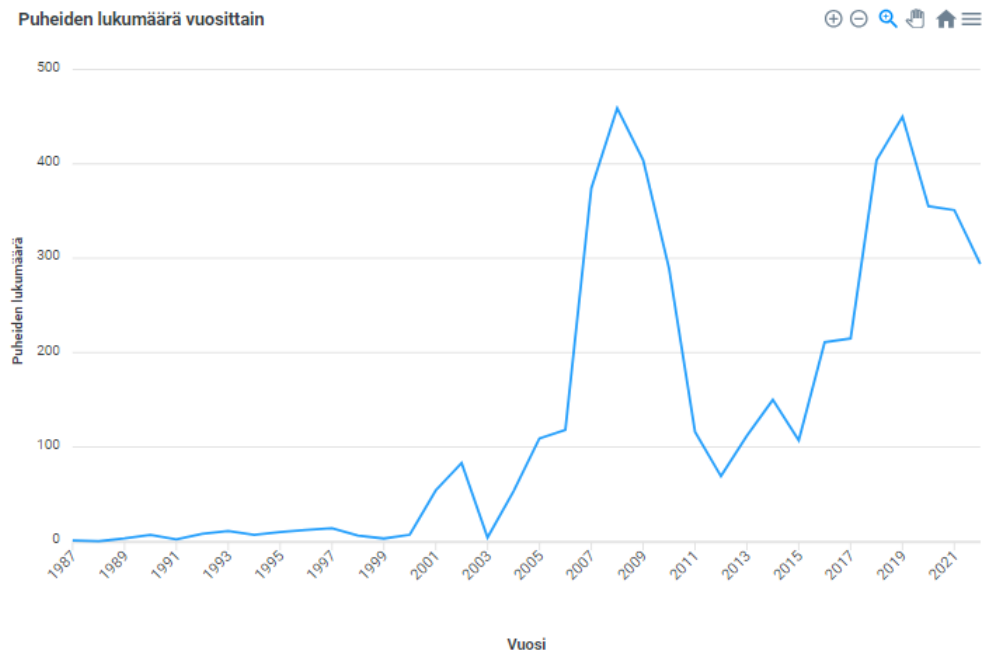
Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on vuodesta 2004 alkaen sisällyttänyt vuosittain tehtävään arvo- ja asennetutkimukseensa ilmastonmuutosväittämiä. Tutkimuksen mukaan huoli ilmastonmuutoksesta oli suurimmillaan vuonna 2006, jolloin 86 prosenttia kyselyyn vastaajista korosti ilmastonmuutoksen uhkaavuutta ja ilmastotoimien tarvetta. Vuonna 2019 vastaava luku oli 75 prosenttia ja vuonna 2022 kaksi kolmasosaa (66 prosenttia) piti ilmastotoimia aikamme suurimpana ympäristöuhkana.⁴²

Kansalaisten huolestuminen ilmastonmuutoksesta näkyi myös eduskunnassa käytetyissä puheenvuoroissa. Aihetta käsiteltiin 23.5.1907–31.12.2022 pidetyissä puheenvuoroissa yhteensä 5306 kertaa ja aiheen käsittely yleistyi voimakkaasti vuosien 2006 ja 2008 välillä. Ilmastonmuutosaiheisia puheenvuoroja käytettiin vuonna 2008 (461 kpl). Tämän jälkeen niiden lukumäärä väheni vuoteen 2012 asti. Toistaiseksi eniten aihetta käsiteltiin vuonna 2019, jolloin hakusanat esiintyivät 505 puheessa.

⁴¹ Kivimaa et al. 2021, 9–10.

⁴² Metelinen 2023, 2.

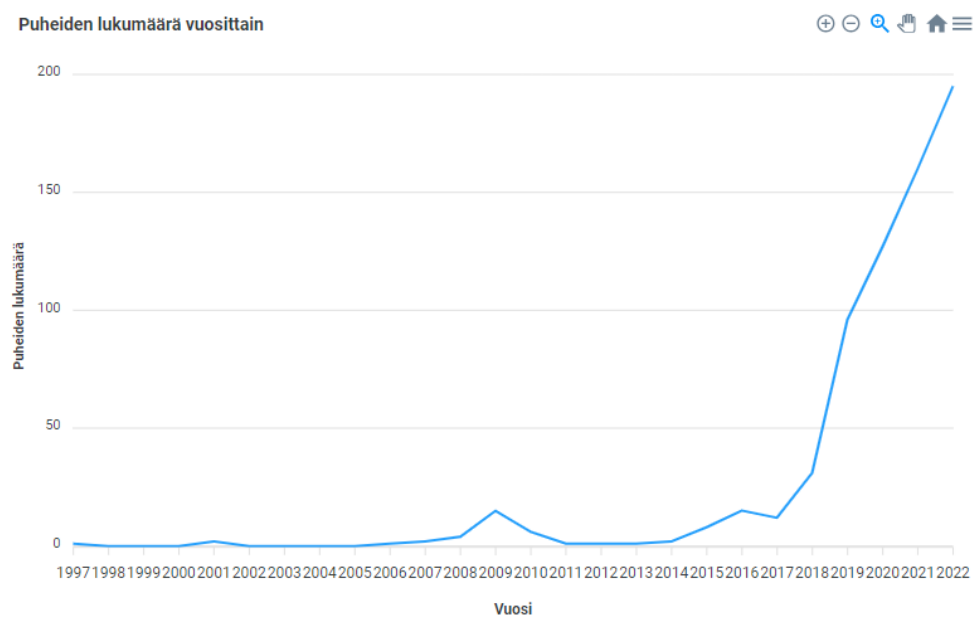
Oheinen kuva 7 havainnollistaa puheiden lukumäärän jakautumista eri vuosille. Kaavio alkaa vasta vuodesta 1987, koska tätä ennen aihetta ei mainittu puheissa kertaakaan.

Kuva 7: ilmastonmu* tai ilmastotoi* kaikki puheet.⁴³

Ilmastoimi-hakusanajohdannaiset (ilmastotoi*) alkoivat esiintymään puheissa vasta vuosikymmenen vaihteen tienoilla, ja niiden lukumäärä on sen jälkeen edelleen kasvanut vuosittain. Vuonna 2022 hakusana ilmastotoi* esiintyi jo 195 puheessa.

Kuvassa 8 kuvataan puheiden lukumäärän vuosittain.

Kuva 8: ilmastotoi* kaikki puheet.⁴⁴

⁴³ Parlamenttisampo s.a.

⁴⁴ Parlamenttisampo s.a.

Samaan aikaan kun ilmastohuoli on laantunut, aihe on politisoitunut ja kiinnostus sitä kohtaan on eriytynyt. Vuonna 2006 toteutetun tutkimuksen mukaan ympäristöstä oltiin huolestuneita puoluekannasta riippumatta. Uusien mielipidemittausten perusteella vastaukset kuvastavat, että huolen tunteminen korreloi poliittisten mielipiteiden kanssa: ilmastonäkemykset ovat polarisoitumassa osaksi puolueiden näkemyksiä toisistaan erottavia kysymyksiä. Tämä näkyy esimerkiksi ilmastotoimia kartoittaneessa kyselyssä, jossa vihreiden kannattajista 91 prosenttia vastusti ehdotusta pitää taukoa ilmastopoliittisista toimista, kun taas perussuomalaisten kannattajista 90 prosenttia tuki sitä.⁴⁵

Polarisoitumiskehitys saattaa vahvistaa poliittisia rintamalinjoja. Näin on käynyt esimerkiksi USA:ssa, jossa demokraattien ja republikaanien välinen kuilu on tutkimusten mukaan kasvanut viime vuosikymmenten aikana niin syväksi, ettei poliittisten päätösten edellyttämälle yhteistyölle enää aina ole edellytyksiä. Erityisesti suhtautuminen ympäristökysymyksiin sekä ilmastomuutokseen korreloivat puoluepoliittisen suuntauksen kanssa.⁴⁶

Poliittinen polarisaatio ei aina ole negatiivinen ilmiö, vaan se voi myös tukea demokratiaa. Näkemysten polarisoituminen auttaa hahmottamaan eri puolueiden välisiä eroja, mikä puolestaan voi kannustaa ihmisiä ottamaan kantaa myös politiikan keinoin.⁴⁷

Tosiasioiden kieltämistä, eli yleisesti hyväksytyjen faktojen ja tieteellisen tutkimuksen vastustaminen, ovat julkisessa ajatuksenvaihdossa, ja myös ilmastomuutoskeskustelussa tunnistettuja ilmiöitä.⁴⁸ Monet asiantuntijat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että moderneja demokraattisia poliittisia yhteiskuntajärjestelmiä uhkaavat sekä virheellinen tieto, joka leviää ilman vahingollisia intentioita (misinformaatio), että vääristely tieto (disinformaatio), jonka avulla kansalaisia pyritään johtamaan harhaan tai vaikuttamaan heidän mielipiteisiinsä. Erilaiset salaliittoteoriat leviävät mis- ja disinformaation varassa. Väärrien käsitysten leviäminen voi vaikuttaa vahingollisesti muun muassa kansanterveyteen. Covid-19-pandemiaan liitetyt salaliittoteoriat kyseenalaistivat toimenpiteet, joilla pyrittiin rajoittamaan pandemian leviämistä. Rokotuksia vastustavia mielenosoituksia järjestettiin ympäri maailman, ja yhä edelleen Covid-19-pandemian alkuperästä ja leviämisestä on liikkeellä erilaisia salaliittoteorioita. Koska laumasuoja sekä tartuntatauteihin ehkäisemiseksi yleisesti käytetyt karanteenirajoitukset vaikuttavat suureen ihmisjoukkoon sekä välittömästi että

⁴⁵ Metelinen 2023, 2. Tutkimus suoritettiin 19.10.2022-31.10.2022 välisenä aikana ja siihen osallistui 2088 henkilöä.

⁴⁶ Dunlap et al. 2016, 14–15.

⁴⁷ Saarinen 2022, 11.

⁴⁸ Strömbäck et al. 2022, 2.

välillisesti laaja-alaisesti, ei tosiasioiden kieltämistä voida pitää ainoastaan yksilön asiana. Yhteiskunnan näkökulmasta tosiasioiden kieltäminen voi haastaa demokraattisen päätöksentekojärjestelmän.

Tosiasioiden kieltäminen ja median muutos on liitetty kiinteästi toisiinsa. Tutkimukset osoittavat, että mediaympäristömme on muuttunut radikaalisti viimeisten vuosikymmenten aikana. Tarjolla on yhä enemmän ja vapaammin saatavaa informaatiota ja yhä useammasta lähteestä. Myös eri mediatyyppejä on enemmän kuin koskaan, erilaisia alustoja tiedonvälitykselle on entistä enemmän ja myös median sisältö on lisääntynyt. Periaatteessa kenellä tahansa on mahdollisuus tiedon tuottamiseen ja sen levittämiseen. Tieteellinen tieto, uutislähteet, populaari mediaviihde ja niin mis- kuin disinformaatiokin taistelevat yhä enenevässä määrin huomiostamme. Väärän ja harhaanjohtavan tiedon tarjonnan lisääntyminen on lisännyt samalla mahdollisuuksia valikoivaan tiedon käyttöön. Koska ihmisillä on yhteinen taipumus valita omaa näkemystään tukevaa tietoa ja jättää huomiotta sellaiset lähteet, jotka eivät tue omaa näkemystä, on vaara, että virheellisen tiedon leviäminen yhä lisääntyy.⁴⁹

Tutkimusten mukaan sekä mis- että disinformaation määrä on viime vuosien aikana lisääntynyt huomattavasti. Niiden yleistymisestä ei kuitenkaan voi suoraan päätellä, millä tavoin niiden vaikutus on lisääntynyt, koska ihmisten mahdollisuus saada käyttöönsä ja arvioida informaatiota ja hyödyntää sitä vaihtelevat.⁵⁰

Ristiriita tietona omaksuttujen asioiden ja oman käyttäytymisen välillä koetaan yleensä epämiellyttävänä. Kognitiiviseksi dissonanssiksi kutsutun konfliktin voi ratkaista eri tavoin, muun muassa valikoimalla tarjolla olevaa informaatiota, välttelemällä omien näkemysten vastaista tietoa ja tulkitsemalla tietoa niin, että se sopii yhteen aiemmin omaksuttujen käsitysten ja omien toimintatapojen kanssa.⁵¹ Jokaiselle lienee tuttu tilanne, jossa joku puolustelee epäterveellisiä elämäntapojaan käyttämällä ”yhden otoksen tutkimusta.” Näkemyksen esittäjän lähipiiriin kuuluu henkilö, joka eli terveen ja pitkän elämän siitä huolimatta, että hän söi epäterveellisesti, joi ja tupakoi, eikä liikkunut. Samalla tavoin voidaan varoitella terveellisen elämän turhuudesta kertomalla ihmisestä, joka söi terveellisesti, ei juonut, ei polttanut ja harrasti liikuntaa, ja kuoli silti nuorena sydänkohtaukseen.

⁴⁹ Strömbäck et al. 2022, 50–54.

⁵⁰ Strömbäck et al. 2022, 9.

⁵¹ Strömbäck et al. 2022, 3–9.

Ilmastonmuutoksen aiheuttaman ympäristöahdistus ja kognitiivisen dissonanssin elementit saattavat yhdistyä hyvinkin toisistaan poikkeaviin teemoihin kuten ruoantuotantoon ja ravintoon, liikkumiseen ja liikenteeseen, energiantuotantoon sekä eläinten hyvinvointiin.

Panu Pihkala on tutkinut ympäristöahdistusta ja ympäristökriisin herättämiä eksistentialistisia kysymyksiä sekä niiden hengellisiä ulottuvuuksia. Ihmisillä on eri tapoja suhtautua ympäristötuhoihin ja niiden uhkiin. Masennus, ahdistus, pelko, passivoituminen ja yleensäkin terveyden, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn yleinen vähentyminen ovat Pihkalan mukaan tyypillisiä reaktioita.⁵² Terveystuotojärjestelmä ja koulutus sekä erilaiset uskonnolliset toimijat joutuvat kohtaamaan yhä enenevässä määrin ympäristöahdistuksesta kärsiviä, eikä avun tarjoajilla aina ole riittävää koulutusta tai kokemusta kohdatessaan avuntarpeessa olevia ihmisiä. Uskonnollinen vakaumus voi antaa välineitä kestää ympäristöntilasta aiheutuvaa epävarmuutta.

Koska kuitenkin on kyse globaalista ilmiöstä, joka vaatii laajempaa yhteistoimintaa, voidaan yksilön tai yhteisön mahdollisuudet vaikuttaa kokea henkilökohtaisella tasolla vähäisiksi. Vaarana on passivoituminen tai torjunta. Myös ympäristöahdistusta hoitavat tahot, olivat ne sitten uskonnollisia toimijoita, koulutusorganisaatioita tai terveydenhuoltojärjestelmän edustajia, itsekin joutuvat kohtaamaan ilmastonmuutokseen liittyvät kysymykset, eikä selkeää linjaa suhtautumisessa ilmastoahdistukseen ole helppo löytää. Tämä pätee luonnollisesti myös poliittisiin toimijoihin. Pihkala tarjoaa käytännöllisen toimintamallin uskonnollisille toimijoille: halu ja vakaa pyrkimys auttaa ympäristöahdistusta kokevia, toimijoiden tietoisuus eri metodeista, ja näihin metodeihin harjaantuminen, toimijoiden itsereflektio ja oman identiteetin määrittely, laajempi perehtyminen muiden tieteenalojen tarjoamiin menetelmiin ja viimeisenä ja mahdollisesti toimivampana eräänlainen dialektinen toimintamalli, jossa tunnustetaan yhtä aikaa toivo ja toivottomuus.⁵³

Ilmastoetiikan teorian tulisi kuitenkin kyetä antamaan vastauksia myös tulevien sukupolvien kohteluun.⁵⁴ Yksilön vastuuta ei voida unohtaa, vaikka se usein jätetään huomiotta tai sitä väheksytään ilmastonmuutoskeskustelussa. Yksilöt toimivat aina osana suurempaa kokonaisuutta, osana yhteisöä. Näiden moninaisten yhteisöjen kautta yksilön vaikutusmahdollisuudet saavat laajemman merkityksen.⁵⁵

⁵² Pihkala 2021, 120; Pihkala 2018, 32.

⁵³ Pihkala 2022, 1–11.

⁵⁴ Kyllönen 2020, 150.

⁵⁵ Hormio 2020, 125.

Elisa Aaltola on tutkinut eläinten hyvinvointia ja eläinten syönnin aiheuttamaa kognitiivista dissonanssia. Hän määrittelee liharadoksen ristiriitatilanteeksi, jossa yksilön arvoihin ja käyttäytymiseen pyritään vaikuttamaan vastakkaisin argumentein.⁵⁶ Riippuen näkökulmasta (esim. huoltovarmuus, ympäristönsuojelu, maatalous tai eläinten oikeudet) saadaan aikaan hyvinkin erilaisia argumentteja, eikä yhtenäistä poliittista ohjausta näiden näkökulmien välillä ole olemassa. Jää pitkälti yksilön oman harkinnan varaan, kuinka suhtautua eri tahojen tuottamaan informaatiotulvaan.

2.3 Kestävä kehitys

Taloudellisen tehokkuuden ja tuottopyrkimysten ja moraalisten arvopäämäärien suhdetta on usein pidetty jännitteisenä. Erilaisten arvojen yhteen sovittamisen vaikeus näkyy muun muassa siinä, kuinka hyvistä poliittisista päämääristä huolimatta päätöksentekoon osallistumattomat sivulliset, viattomat uhrit joutuvat kärsimään tavoitteiden toteuttamiseen tähtäävistä poliittisista päätöksistä. Jos paikallisesti realisoituvan hyvän toteuttaminen aiheuttaa kärsimystä toisaalla, on perusteltua kysyä, onko toiminta eettisesti hyväksyttävää tai moraalista vai onko hyvien tavoitteiden toteuttaminen ymmärretty jollain tavoin väärin.⁵⁷

Toimet ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan pyritään toteuttamaan Suomessa kestävän kehityksen periaatteita noudattaen.⁵⁸ Näitä periaatteita käsiteltiin ensimmäisen kerran vuonna 1987 YK:n Brundtlandin komissiossa. Komission mukaan kestävän kehityksen tulee vastata nykypäivän tarpeisiin vaarantamatta tulevien sukupolvien elämää. Päämääränä on tällöin sovittaa yhteen sosiaalinen, ekologinen sekä taloudellinen näkökulma. EU vahvisti vuonna 2001 ensimmäisen oman kestävän kehityksen strategiansa, ja siitä on tullut myöhemmin yksi Euroopan unionin pitkän aikavälin tavoitteista.⁵⁹ YK:n raportissa tunnustetaan tehtävän vaikeus, sen mukaan eri intressiryhmien välinen kommunikaatiokuilu on estänyt yhteiseen hyvään pyrkimistä. Nyt kuitenkin tiedostetaan yhä selvemmin, että se mikä yhdistää ihmiskuntaa on suurempi kuin se, joka erottaa sitä. Köyhyys, ympäristötuhot ja väestönkasvu ovat keskinäisessä vuorovaikutussuhteessa, eikä niitä voida käsitellä yksittäisinä ilmiöinä. Vaikka onnistumme tai epäonnistumme kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa vain yhteistyössä, ei vielääkään ole olemassa yleistä yhteisesti hyväksyttyä yhteisen hyvän määritelmää.⁶⁰ Vuonna 2015 YK:ssa päätettiin yhteisistä

⁵⁶ Aaltola 2019, 3.

⁵⁷ Pihlström 2016, 360–362.

⁵⁸ Mitä on kestävä kehitys s.a.

⁵⁹ Kestävä kehitys s.a.

⁶⁰ United Nations 1987, 43–44. Vuonna 1987 YK:n raportissa tiedostettiin määrittelyn vaikeus: “A communications gap has kept environmental, population, and development assistance groups apart for too long,

kestävän kehityksen päämääristä, joita oli 17 kappaletta. Ne eivät ole kuitenkaan maita laillisesti sitovia.⁶¹

Kestävän kehityksen periaatteisiin sitoutumisen ongelmat näkyvät tutkimusten mukaan myös suomalaisessa poliittisessa päätöksentekoprosesseissa. Priorisointi on vaikeaa eikä yksimielisyyttä prioriteeteista ole helppo saavuttaa. Poliittinen tahtotila kyllä löytyy toiminnalle, mutta yhtenäinen poliittinen ohjaus puuttuu. Kukin politiikan sektori pyrkii hakemaan ratkaisuja ilmastonmuutoksen aiheuttamiin ongelmiin omista lähtökohdistaan ja usein toisistaan erillään. Tarve eri politiikkasektoreiden yli meneville toimenpiteille on ilmeinen, kuten tuli esille myös esimerkiksi HYVINVOIPA-hankeen loppuraportissa, jossa tutkittiin terveyst-, liikunta ja ruokapolitiikkaa ja kestävä kehitystä.⁶² Myös Reilu ruokamurros -hankkeen johtopäätöksissä peräänkuulutettiin yhteensovittavampaa ja koordinoitavaa ruokapolitiikkaa sekä uusia osallistumisen tapoja. On tarve uusiin politiikkayhdistelmiin ja poikkitieteelliseen arviointiin, tutkijoiden lanseeraamaan murrosoliittiseen ajatteluun, jonka avulla tuetaan oikeudenmukaista politiikkaa.⁶³

Kestävään kehitykseen ja ilmastonmuutoksen liittyy myös ruokaturva, jonka perusteet määriteltiin ensimmäisen kerran vuonna 1996 pidetyssä YK:n Maailman Ruokahuippukokouksessa. Ruokaturva koostuu neljästä komponentista, jotka ovat: saatavuus, käytettävyys, tarjonnan vakaus ja ihmisten kyky hankkia ruokaa. Ruokaturva toteutuu, jos kaikilla ihmisillä kaikkina aikoina on mahdollisuus saada riittävästi turvallista ja ravinteikasta ruokaa aktiivisen ja turvallisen elämän ylläpitämiseksi. Ruoan puute voi olla luonteeltaan pitkäaikaista tai väliaikaista, ja se voi myös ilmetä kausiluonteisesti.⁶⁴ Ilmastonmuutos on jo vaikuttanut monien alueiden ruokaturvaan maataloustuotannon kärsiessä sään lisääntyneistä ääri-ilmiöistä, lämpötilan noususta, ja sademäärien muutoksista.⁶⁵ Suomessa ruokaturvan tason on katsottu olevan korkealla, mutta tutkimusten mukaan pitkällä aikavälillä ei Suomessakaan ruokaturvaa voida enää taata, ellei ruokajärjestelmien ekologista kestävyyttä tulla vahvistamaan ruokajärjestelmän eri osiin.⁶⁶

preventing us from being aware of our common interest and realizing our combined power. Fortunately, the gap is closing. We now know that what unites us is vastly more important than what divides us. We recognize that poverty, environmental degradation, and population growth are inextricably related and that none of these fundamental problems can be successfully addressed in isolation. We will succeed or fail together. Arriving at a commonly accepted definition of 'sustainable development' remains a challenge for all the actors in the development process.”

⁶¹ Sustainable Development Goals s.a.

⁶² Risku-Norja 2014, 11.

⁶³ Kaljonen 2022, 113–115.

⁶⁴ Maatalouden ja ruokaturvan sanasto 2014, 10.

⁶⁵ Kehityspoliittinen toimikunta 2021, 21.

⁶⁶ Kortemäki et al. 2022, 18.

Ilmastonmuutos on tuonut uusia uhkia myös poliittiselle päätöksenteolle. Elämme maapallolla, jossa käytämme yhteisiä resursseja ja kansallisten etujen ajaminen voi johtaa ristiriitaan yhteisesti sovittujen ilmastopolitiikan periaatteiden kanssa. Nykytutkimuksen mukaan ilmastonmuutos on etenevä globaali ilmiö, joka vaatii välittömiä toimenpiteitä niin valtioilta kuin sen kansalaisiltakin. Miksi sitten on niin vaikea tehdä yhteisiä strategioita, toimintalinjoja ja päätöksiä, joilla korjata jo tehdyt tuhot tai ainakin hidastaa ja pysäyttää ne? Kysymykset ja vaatimukset ilmastopoliittisten toimien oikeudenmukaisuudesta ja toimiin liitetystä arvoista ovat yhä ajankohtaisempia sään ääri-ilmiöiden tultua yhä tavallisemmiksi.

3. Eduskunnan täysistunnot

Eduskunnan täysistuntojen puheenvuorot eroavat tavallisesta puheesta ja niihin kohdistuu erilaisia sääntöjä ja määräyksiä. Kuvaan tässä luvussa eduskunnan toimintaa yleisesti sekä kansanedustajien tehtäviä osana edustuksellista demokratiaa. Tarkastelen tässä yhteydessä myös edustuksellisen demokratian ja talouselämän välisiä suhteita.

3.1 Eduskunnan täysistunto keskusteluareenana

Eduskunnan omilla www-sivuilla eduskunnan täysistunto määritellään:

Eduskunnan täysistunto on lainsäädäntötyön ja ajankohtaisen poliittisen keskustelun keskeinen areena. Eduskunnan tärkein tehtävä, lakien säätäminen, tapahtuu täysistunnossa. Täysistunnossa eduskunta päättää myös valtion talousarviosta ja käsittelee valtioneuvoston selontekoja, tiedonantoja ja ilmoituksia sekä hyväksyy tärkeimmät Suomea sitovat kansainväliset sopimukset. Eduskunnan täysistunto on myös tärkeä ajankohtaisen poliittisen keskustelun foorumi. Tavoitteena on, että merkittävästä ajankohtaisesta asiasta voidaan nopeasti keskustella täysistunnossa. Tämän mahdollistavia eduskunnan työskentelymuotoja ovat suullinen kyselytunti, välikysymys, ajankohtaiskeskustelu ja pääministerin ilmoitus.⁶⁷

Kansanedustajat saavat vapaasti varata ja pitää puheenvuoroja täysistuinnoissa. Puheiden lukumäärää ei ole rajattu, mutta ne on luokiteltu varsinaisiin puheenvuoroihin, vastauspuheenvuoroihin, nopeatahtisiin puheenvuoroihin, esittelypuheenvuoroihin ja ryhmäpuheenvuoroihin. Puheenvuorojen pituuksia on rajattu niin, että omalta paikalta pidetty puheenvuoro saa kestää enintään kolme minuuttia, puhujakorokkeelta pidetty seitsemän minuuttia ja vastauspuheenvuorot enintään kaksi minuuttia. Kun puhemiesneuvosto varaa osan asian käsittelyajasta nopeatahtiselle keskustelulle, kaikkien puheenvuorojen pituutta rajoitetaan esimerkiksi niin, että ne saavat kestää enintään viisi minuuttia. Esittelypuheenvuoron suositeltava pituus on enintään kymmenen minuuttia. Myös ryhmäpuheenvuorojen pituuksia rajoitetaan, esimerkiksi enintään seitsemään tai kymmeneen minuuttiin.⁶⁸

Täysistuntojen pöytäkirjat ovat julkisia asiakirjoja, ja erilaisessa digitaalisessa muodossa olevaa aineistoa syntyy vuosittain pelkästään pöytäkirjoista tuhansia sivuja. Massiivisen datamäärän vuoksi oli välttämätöntä rajata aineistoa. Vuonna 2023 julkaistu Parlamenttisampo, eduskunta semanttisessa webissä -palvelu, on tehnyt täysistuntopöytäkirjojen analysoinnin aikaisempaa helpommaksi.⁶⁹ Valitsin varsinaiseksi tutkimusaineistoksi vuosina 2008 ja 2019 pidetyt täysistuntopuheenvuorot. Vuonna 2019 pidettiin yhteensä 13 017 täysistuntopuheenvuoroa 87 täysistunnossa ja vuonna 2008 puheenvuoroja oli 130 täysistunnossa yhteensä 13 704. Tästä lähes 27 000 puheenvuoroa

⁶⁷ Yleistietoa eduskunnan täysistunnoista s.a.

⁶⁸ Millaisia puheenvuoroja eduskunnan täysistunnoissa pidetään? s.a.

⁶⁹ Parlamenttisampo s.a.

käsittävästä kokonaisuudesta rajasin vielä erilaisin hakusanoja käyttäen tutkimukseni pääaineiston, johon tein vielä tarkentavia lisäyksiä käyttämällä muita aihetta sivuavia teemahakusanoja Parlamenttisammosta.

3.2 Edustuksellisen demokratia ja lainsäädäntä

Edustuksellisen demokratian periaatteisiin kuuluu, että äänioikeutetut kansalaiset valitsevat vapaissa vaaleissa yhteisesti edustajat, jotka saamansa valtuutuksen perusteella päättävät yhteisistä asioista demokratian periaatteiden mukaisesti. Eduskunnan tärkein tehtävä Suomessa on lainsäädäntötyö. Lisäksi eduskunta hyväksyy muita määräyksiä, kansainvälisiä velvoitteita ja valtiosopimuksia, mikäli ne sisältävät säännöksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan tai vaativat valtiosäännön mukaan eduskunnan suostumuksen.⁷⁰ Eduskunnan tehtäviin kuuluvat myös valtiontalouden hoitoa koskevat päätökset kuten talousarvio ja verotus.⁷¹

Suomi elää kuitenkin osana yhä kansainvälistyvää ympäristöä, jossa omien kansallisten säädösten ja lakien lisäksi olemme myös sitoutuneet Euroopan unionin sekä vuodesta 2023 lähtien puolustusliito Naton yhteisiin sopimuksiin. Ilmastopolitiikkaa tehdäänkin samaan aikaan niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla, eikä näiden tasojen yhteensovittaminen aina ole ongelmaton.

Mediaympäristön muutos on vaikuttanut myös eduskunnan toimintaan. Informaatiota on helppo saada ja välittää erilaisia kanavia käyttäen. Kansalaiset ottavat yhä aktiivisemmin osaa eduskunnassa käsiteltyihin aiheisiin eri sosiaalisen median alustoilla, ja massamedia tuo aktiivisesti näitä aiheita esille. Tutkimusten mukaan yleinen tai julkinen mielipide vaikuttaa myös politiikassa.⁷² Toisinaan poliittiset toimijat ovat joutuneet nopeastikin reagoimaan julkiseen keskusteluun. Esimerkkinä kansalaiseskustelun luomasta paineesta käy valtioneuvoston tiedonanto 31.8.2023 yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa. Valtioneuvoston tiedonannon vertaaminen kaikkien hallituspuolueiden vain vähää aikaisemmin hyväksymään hallitusohjelmaan osoittaa, että hallitusohjelmaan kirjattujen toimenpiteiden ja tiedonannon välillä on ristiriitaisuuksia.

Perinteisen politiikan rinnalle on tullut yhä enenevässä määrin uusia toimintamuotoja, joiden avulla pyritään vaikuttamaan yhteiseen päätöksentekoon. Tällaisia ovat esimerkiksi eri sosiaalisen median kanavat sekä kansalaisaktivismi. Maaliskuussa 2012 tuli voimaan

⁷⁰ Valtioneuvosto ja eduskunta: Eduskunnan tehtävät s.a. Verrattuna muihin Euroopan unionin maihin eduskunnalla on vahva rooli Suomen suhtautumiseen EU:ssa päätettäviin asioihin. Eduskunta on velvoitettu myös ottamaan käsittelyyn kansalaisten tekemän lainsäädäntöaloitteen, mikäli aloite saavuttaa vaaditun 50 000 kannatuksen.

⁷¹ Valtioneuvosto ja eduskunta: Eduskunnan tehtävät s.a.

⁷² Lindell 2023, 85; Kingdon 2014, 57–65.

perustuslain muutos, jonka mukaan äänioikeutettu Suomen kansalainen voi jättää eduskunnalle kansalaisaloitteen lain säätämiseksi. Aloitteessa voidaan ehdottaa, että eduskunta säätää uuden lain tai muuttaa voimassa olevaa lakia tai kumoaa sen. Jos lakialoitetta kannattaa kuuden kuukauden kuluessa sen julkistamisesta vähintään 50 000 kansalaista allekirjoittamalla sitä koskevan kannatusilmoituksen palvelussa, eduskunta ottaa sen käsiteltäväksi. Aloitteita on 4.3.2024 mennessä tehty palveluun 1533. Kannatuksen osoittamiseen varattu määräaika on päättynyt 1397 aloitteen kohdalla ja käynnissä on 64 aloitetta. Eduskuntaan edenneitä, yli 50 000 kannatusilmoitusta keränneitä aloitteita on ollut 72. Näistä aloitteista neljä kansalaisten tekemää lakialoitetta oli hyväksytty sellaisenaan ja kolme muutettuna.⁷³

Ei ole selvää, kuinka paljon uudet yhteiskunnalliset vaikuttamismuodot ovat vaikuttaneet tai muuttaneet eduskunnan ja hallituksen toimintatapoja tai poliittista päätäntää. Perinteisten poliittisten osallistumistapojen menettäessä suosiotaan, media (mukaan lukien myös sosiaalinen media), etujärjestöt, kansalaisaktivismi sekä erityisesti yhä suosittumaksi tullut kansalaisaloite.fi -palvelu muokkaavat yhteiskuntaa.⁷⁴

Sama trendi on havaittavissa myös muissa Euroopan maissa. Poliittisen toiminnan pirstaloituminen erilaisiksi toimintamuodoiksi vaikeuttaa myös politiikan sisällön analysointia.⁷⁵ Vaikka äänestäminen on yhä vieläkin tavanomaisin poliittisen osallistumisen muoto, yhteiskunnan moniarvoistuessa ja monimutkaistuessa julkisten ja yksityisten organisaatioiden välille on syntynyt uusia ei-hierarkkisia vaikuttamisen muotoja, jotka ovat muuttamassa poliittista päätäntäprosessia. Ilmiötä kuvaa vuoden 2019 eduskuntavaaleista tehty tutkimus. Sen mukaan 68,7 prosenttia äänioikeutetuista äänesti vaaleissa, mutta vain 3,3 prosenttia oli toiminut viimeksi kuluneen vuoden aikana jossain puolueessa tai poliittisessa ryhmässä. Vuosien 2003–2019 eduskuntavaalikysymysten aineistoista julkaistu eduskuntavaalitutkimus osoitti myös perinteiseen yhteiskuntaluokkiin perustuvan poliittisen suuntautuneisuuden muutoksen. Tilalle olivat tulleet äänestäjien ryhmäidentiteetit ja elämäntyyli.⁷⁶ Tämä suuntaus näkyi myös eduskunnan ilmastonmuutosta käsittelevissä puheenvuoroissa. Selkeää puoluepoliittista linjaa oli vaikea erottaa, ja ilmastonmuutos oli mukana niin hallitusohjelmissa kuin puolueohjelmissakin.

⁷³ Kansalaisaloitteet s.a.

⁷⁴ Saarinen 2020, 11–14.

⁷⁵ Bäck & Christensen 2020, 439–450; Anttiroiko 2017, 77.

⁷⁶ Isotalo et al. 2019, 301.

Demokratian toteutumista muuttuvassa toimintaympäristössä on pidetty Suomessa erityisen tärkeänä, ja hallitus on pyrkinyt erilaisin toimin kehittämään suomalaista demokraatiapolitiikkaa, joilla pyritään hillitsemään yhteiskunnallisen osallistumisen passivoitumista ja eriarvoistumista (esim. kansallinen demokraatiohjelma 2025).⁷⁷

3.3 Edustuksellisen demokratian ja talouselämän välisistä suhteista

Onko kukin henkilökohtaisesti vastuussa ympäristön tilasta? Missä kulkee yksilöiden ja järjestelmien vastuiden välinen raja? Ovatko yritykset vastuullisia toimijoita ympäristöasioissa? Yritysten poliittisen vallan merkityksen kasvu on saanut monet huolestumaan, ja taloudellisen vapauden on tulkittu mahdollistaneen demokratian periaatteiden vastaisia instituutioita (esimerkiksi kartellit). Yleisesti voidaan todeta, että liikeyritysten vaikutusvallan on nähty kasvaneen yhteisiä asioita koskevassa päätöksenteossa.⁷⁸ Onkin kysytty, voitaisiinko lisääntyneen yhteiskunnallisen vastuun myötä yritysvastuuta laajentaa poliittiseen vastuuseen.

Näihin kysymyksiin on vaikea löytää ratkaisuja aiheen laajuuden ja monimutkaisuuden vuoksi.⁷⁹ Kautta historian on esiintynyt eri painotusten ja näkökulmien kirjo, eikä niiden välinen suhde ole staattinen tai stabiili. Voidaan kuitenkin sanoa, että yhteisen vastuun kantaminen ilmastonmuutokseen liittyvissä kysymyksissä on edennyt hitaasti kaikkialla.⁸⁰

Ilmastokriisin torjuntaa käsittelevissä keskusteluissa korostetaan useimmiten suurten toimijoiden, kuten valtioiden, kuntien, suuryritysten, isojen yhteisöjen tai sijoitusyhtiöiden roolia. Tutkija Säde Hormion mielestä on selvää, että päävastuu muutoksen aikaansaamisesta on valtaa pitävillä poliitikoilla ja poliittisilla johtajilla eikä kullakin ihmisellä yksilönä. Ilmastonlämpenemisen etenemisen pysäyttäminen tai hidastaminen ei ole kuitenkaan toteutunut toivotulla nopeudella ja toistaiseksi suurten toimijoiden toimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi.⁸¹ Koska poliittista ohjausta ei ole riittävästi, yritysten taloudellisten päämäärien asettaminen etusijalle on estänyt tai hidastanut päästöjen vähentämiseksi suunniteltuja toimenpiteitä. Jos valtio hoitaisi ilmastokriisin ympäristöpoliittisin keinoin, ei yksilöiden vastuun merkitys vähentyisi. Koska käytetyt keinot eivät ole toistaiseksi

⁷⁷ Kansallinen demokraatiohjelma 2025 s.a.

⁷⁸ Teivainen 2016, 112–113.

⁷⁹ Esimerkiksi Suomen perustuslaissa määritellään julkisen vallan vastuusta pykälässä 20 hyvin yleisellä tasolla: Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon.

⁸⁰ Hormio 2020, 104.

⁸¹ Esimerkiksi vuoden Suomen 2023 ilmastovuosikertomuksessa todettiin, että ilman merkittäviä lisätoimia Suomi ei tule saavuttamaan hiilineutraalistavoitetta vuoteen 2035 mennessä.

toteuttaneet ilmastopoliittisia tavoitteita, yksilön vastuun alaa on laajennettava, jotta todellisia konkreettisia muutoksia olisi mahdollista saada aikaan.⁸²

On mahdotonta luoda järjestelmää, joka kykenisi ennakoimaan tai valvomaan kaikkia ympäristöön vaikuttavia muuttujia. Sama pätee myös ympäristöpolitiikkaan läheisesti kytkeytyvien politiikan alojen kuten esimerkiksi terveyttä edistävään ja ruoantuotantoa koskevaan lainsäädäntöön. Suomi kävi sotien jälkeen läpi rakennemuutoksen maatalousyhteiskunnasta teollistuneeksi yhteiskunnaksi. Teollistuminen edisti voimakasta talouskasvua. Muutos on jatkunut, kun teollistuneesta yhteiskunnasta on siirrytty kohti tietoyhteiskuntaa. Muutos ei kuitenkaan ole tapahtunut ongelmitta. Vaikka yleisesti tilastojen valossa koulutus, bruttokansantuote ja terveyden taso ovat parantuneet, muutokset ovat jakautuneet epätasaisesti eri alueiden ja väestöryhmien kesken. Yhtenäiskulttuurimme on murroksessa ja tulevat sukupolvet tulevat kohtaamaan täysin toisentyypisiä vaikeuksia. Ilmastopoliittika tarkastelee ylisukupolvisia ongelmia, joille on tyypillistä se, että edellisten sukupolvien toimien vaikutukset kuormittavat tulevia sukupolvia.

Taloudellisen hyödyn kasvattamiseen tähtäävät näkökulmat ja katsantotavat asetetaan poliittisessa keskustelussa usein etualalle. Kestävän ilmastopoliittikan keskeinen edellytys on kuitenkin, että poliittisista toimista päätettäessä vastuun jakautumista on pohdittava uudella tavalla, ei vain yksilön ja yhteiskunnan välillä, vaan myös markkinatalouden ja yritysten toiminnan valossa. Ilkka Niiniluoto on määritellyt taloudellisen toimijuuden reunaehdoja ja tutkinut yritysten moraalista vastuuta. Hänen mukaansa yritysten tulee sitoutua reilun kilpailun sääntöihin ja arvokkaisuuteen päämääränsä, mikä voi tapahtua ainoastaan järjestäytyneessä yhteiskunnassa. Taloudellisen menestyksen varassa voidaan parantaa ihmisten hyvinvointia ja elämisen laatua.⁸³ Jos päämäärät ja päämääriä säätelevä ohjaus vaihtelevat eikä yhtenäistä toimintamallia ole, voidaan kysyä kenen arvoja, moraalialia tai eettisiä periaatteita kulloinkin seurataan.

⁸² Hormio 2020, 106–111.

⁸³ Niiniluoto 2005, 56

4. Ilmastomuutoskeskusteluun yhdistetyt poliittiset teemat

Suomen ilmastopolitiikkaa toteutetaan niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla, eivätkä puheenvuorot useinkaan keskity pelkästään eduskunnan lainsäädäntötyöhön tai edes täysistunnon käsillä olevaan asiakokhtaan. Luodakseni yleiskatsauksen keskusteluun tarkastelen puheenvuorojen ilmentämää kansallista ilmastopolitiikkaa ensin kokonaisuutena. Tämän jälkeen siirryn aineistosta tunnistamiini yksittäisiin politiikan teemoihin, joista merkittävimpiä ovat liikennepolitiikka, energiapolitiikka, metsäpolitiikka, maatalouspolitiikka ja ruokapolitiikka. Lisäksi analysoin, kuinka elämistä on keskusteltu osana ruoka- ja maatalouspolitiikkaa.

4.1 Kansallinen ilmastopolitiikka kokonaisuutena

Hallitusvastuussa olevat puolueet ja oppositio arvioivat aktiivisesti kulloisenkin hallituksen politiikan sisältöä ja vaikuttavuutta. Yleensä hallitusvastuussa olevien puolueiden kannatus laskee ja vastaavasti oppositiopuolueiden kannatus nousee. Vuonna 2008 hallituksen muodostivat kokoomus, RKP ja vihreät. Vuonna 2019 hallitusvastuussa olivat keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisten edustajat. Hallitus kuitenkin hajosi kesken kauden ja 6.6.2019 alkaen uuden hallituksen muodostivat sosiaalidemokraatit, keskustapuolue, vihreät, vasemmistoliitto ja RKP.

Eduskunnan puheenvuoroja voidaan kommentoida välihuudoin, joilla joko tuetaan tai arvostellaan keskustelua, ne myös saattavat tuoda uusia tai humoristisia näkökulmia keskusteluun. Kokoomuksen kansanedustaja Ben Zyskovich keskeytti välihuudollaan ”niin, missä ovat hallituksen ilmastoteot” ilmastomuutosta käsitteleviä puheenvuoroja yhteensä viisi kertaa vuonna 2019 kokoomuksen jouduttua oppositiopuolueeksi.⁸⁴ Näihin välihuutoihin sosiaalidemokraattien edustaja antoi vastauksena:

Missä ilmastoteot? — tällaiset tekstit ovat kuuluneet monta kertaa tällä viikolla, varsinkin kokoomuksen suunnasta. Suomen luonnonsuojeluliitto totesi hallitusohjelmasta: vuosituhanen paras hallitusohjelma.⁸⁵ Edustajat tulkitsivat ja käyttivät valiokuntien tuottamaa aineistoa valikoiden. Esimerkiksi 12.9.2008 eduskunnan täysistunnon puheenvuoroissa kolmen eri puolueen edustajaa siteerasi Asunto- ja ympäristöjaoston raporttia sanasta sanaan. Raportin mukaan rakennusten lämmitys aiheuttaa noin 30 prosenttia Suomen kasvihuonepäästöistä.⁸⁶ Puhujat eivät kuitenkaan maininneet, että valtaosan rakennusten lämmitysten päästöistä oli lähtöisin teollisuudesta eikä yksityishenkilöiden asumisesta. Ilmastomuutosta käytettiin tällöin tukemaan asuntopoliittisia

⁸⁴ Zyskovicz välihuuto 10.10.2019. Samansisältöinen välihuuto viisi kertaa 2019.

⁸⁵ Taimela 9.10.2019.

⁸⁶ Seurujärvi 19.12.2008; Kuoppa 19.12.2008; Karimäki 19.12.2008.

päämääriä. Vaikka politiikan kenttä on muuttunut heterogeenisemmäksi uusien vaikuttamisen muotojen myötä, eduskunnan ydintehtävät lainsäädännön ja valtiontalouden hallinnon alalla ovat yhä merkitykselliset ilmastotoimien toteuttamiselle.

Poliittinen päätöksenteko on kuitenkin luonteeltaan kompleksinen. Tutkiessaan USA:n poliittista päätöksentekoprosessia John W. Kingdon vertasi päätöksentekoa virtaan, jossa poliitikot, poliitikat ja ongelmat etenevät itsenäisesti toisistaan riippumatta, mutta joihin kuhunkin vaikutetaan eri tahoilta (esimerkiksi media, kansalaismielipide, asiantuntijat, etujärjestöt ja tutkimuslaitokset). Poliitiikan painotukset ja prioriteetit vaihtuvat ja kokonaiskuvan muodostaminen on vaikeaa. Tästä poliittisen päätöksenteon virrasta, jota Kingdon kutsuu politiikan alkukeitoksi, eri aikoina nousee tai katoaa aiheita. Koska poliittisen päätöksenteon prosessiin vaikuttavia muuttujia on paljon, se saattaa vaikuttaa usein sattumanvaraiselta.⁸⁷

Lakien säätäminen on eduskunnan ydintehtävä. Lainsäädäntöprosessiin kuuluu kuitenkin monia toimijoita, joiden osuutta prosessissa ei aina ole selkeästi määritelty eikä myöskään dokumentoitu riittävästi. Sitran selvityksen mukaan lainsäädäntöprosessi voi jäädä epäselväksi jopa prosessiin osallistuville keskeisille toimijoille niin lakien valmistelu- kuin eduskunnan päätöksentekovaiheessakin.⁸⁸ Poliittisessa päätöksentekoprosessissa ongelmat ja ongelmanratkaisut kytkeytyvät monesti kokonaisuuksiksi, joissa samat ongelmat ja ratkaisut toistuvat vuodesta toiseen ja eduskunnasta toiseen. Yhdistämällä ongelmat, politiikka ja menettelytavat pyritään lisäämään poliittista painoarvoa.⁸⁹ Ilmastonmuutoksen kytkeminen osaksi muiden poliittisten kysymysten ongelmanratkaisua esiintyykin aineistossa yleisesti.

Meillä on ilmastonmuutos, maailman tapahtumat, Krimin, Syyriat, kaikki muut ja paljon asioita, jotka koskevat meitä. Ne ovat niin isoja asioita, että ajattelisin niin, että yksikään hallitus ei tässä tilanteessa, oli kokoonpano mikä tahansa, olisi yhtään helpommassa asemassa. Ajattelen kuitenkin itse niin, että tämä hallitus satsaa ihmisten hyvinvointiin.⁹⁰

...me uskomme työllisyyden kasvattamiseen ja sitä kautta julkisen talouden vahvistamiseen. Sitä kautta me saamme varoja, joita voimme käyttää ihmisten palveluihin, poliisien palkkaamiseen, ilmastonmuutoksen ehkäisemiseen ja koulutukseen.⁹¹

Monet ovat vaatineet ilmastopoliittikkaan etiikkaa, mutta Pariisin ilmastopöytäkirjään kirjattua oikeudenmukaisen siirtymän edellytystä ei aineiston puheenvuoroissa erityisesti käsitellä. Oikeudenmukaisuudesta puhutaan etenkin suhteessa elintason, resurssien oikeudenmukaiseen jakoon tai esimerkiksi asumiseen, autoiluun tai sosiaaliseen

⁸⁷ Kingdon 2014, 116; 227.

⁸⁸ Backman 2021, 9; Uusikylä et al. 154–155.

⁸⁹ Kingdon 2014, 172–178.

⁹⁰ Viljanen 2019, 16.12.2019.

⁹¹ Marttinen 17.12.2019.

oikeudenmukaisuuteen. Eettisiä ja moraalisia perusteita käytetään tukemaan hyvin toisistaan poikkeavia agendoja. Ympäristöetiikan tutkimuksissa onkin havaittu, että vaikka ympäristöongelmista puhutaan poliittisen päätöksenteon yhteydessä runsaasti, niiden ratkaisemista ohjaavista eettisistä periaatteista ei vielääkään keskustella.⁹²

Ja tästä ei saa tulla sellainen asia, että ainoastaan varakkaat ja hyvinvoivat voivat osallistua ilmastomuutoksen vastustamiseen, vaan kaikilla ihmisillä täytyy olla siihen mahdollisuus.⁹³

Kaupunkiseuduille tiiviimpi rakentaminen jo rakennetuille alueille on ilmastomuutoksen, ilmastopoliittikan kannalta paras ratkaisu.⁹⁴

Tosiasia on, että ei pelkästään verkkokuolleisuus vaan kyllä ilmastomuutos ja lumen vähyys ovat myöskin tosiasia, joka aikaansaa kuuttien pesäkuolleisuutta... Kaiken kaikkiaan ympärivuotinen kalastuksen kieltäminen olisi järkyttävä teko, jota itse en voi missään tapauksessa hyväksyä, vaan nykyisillä periaatteilla tulee mennä eteenpäin... Myöskin Saimaan alueen perinteistä ja puhtaan suomalaisen järvikalan saatavuudesta tulee pitää huolta, siinä myöskin on ammattikalastajien asema tärkeä. Ja myöskin vapaa-ajankalastuksen tulee olla edelleen mahdollista.⁹⁵

Teoksessaan *Environmental Ethics and Policy-Making* Mikael Stenmark huomauttaa, että kokonaisvaltaisempi keskustelu ympäristöpolitiikan ja ympäristöhallinnon eettisistä periaatteista puuttuu. Ei ole olemassa yhteisesti sovittuja normeja, joiden perusteella päätöksiä tehtäisiin. On vaikea arvioida perustuvatko ihmisten ilmastomuutokseen yhdistyvät ristiriitaiset asenteet tiedon luotettavuuden ongelmista vai epäilyistä ympäristöön liitettyjen moraaliarvojen ja eettisten periaatteiden oikeellisuudesta. Stenmarkin mukaan kyse ei niinkään ole tahallisesta harhaanjohtamisesta vaan siitä, että ympäristöongelmat on perinteisesti nähty ainoastaan tieteellisinä ongelmina, jotka ovat ratkaistavissa yksinomaan tieteen ja tekniikan. Eettisiä kysymyksiä ei ole pidetty kiinnostavina, ja ympäristöeettiset tutkimukset ja ympäristöetiikan pohdinta ovat jääneet vähemmälle huomiolle ympäristöpoliittisissa keskusteluissa.

Onnistuakseen ympäristöpolitiikan tulisi kuitenkin sisältää aina myös tieteellisen tiedon lisäksi ympäristöarvot. Olisi määriteltävä hyvän elämän reunaehdot, eli mitä arvostamme, millaista elämämme tulisi olla, mikä on paikkamme luonnossa, ja mikä on vastuumme muita elollisia olentoja kohtaan.⁹⁶ Jotta demokraattinen päätöksenteko ilmastotoimia arvioitaessa olisi mahdollista, poliittisen päätöksentekojärjestelmän tulisi kyetä hyödyntämään kriittisesti mahdollisimman monipuolista informaatiota.⁹⁷

Ilmastomuutos on eduskunnassa yhdistetty myös energiapolitiikkaan, veropolitiikkaan, maankäyttö- ja rakennuslakeihin, julkiseen liikenteeseen, teiden kunnossapitoon ja

⁹² Stenmark 2017, 140.

⁹³ Kulmuni 29.1.2019.

⁹⁴ Gestrin 14.5.2008.

⁹⁵ Torniainen 7.11.2019.

⁹⁶ Stenberg 2017, 140–141.

⁹⁷ Kyllönen 2013, 46–47.

raideliikenteeseen, Itämeren suojeluun, luonnon monimuotoisuuteen, erityisryhmien asun-
olojen kohentamiseen, ikääntyvän väestön kotona asumisen mahdollistamiseen,
maanpuolustusvelvollisuuteen ja yleiseen turvallisuuteen sekä avohakkuiden puolustamiseen
ja metsäteollisuuteen.⁹⁸

Mainitut aiheet edustavat vain murto-osaa asiakokonaisuuksista, joiden yhteydessä
ilmastonmuutoksesta on eduskunnassa keskusteltu. Kansanedustajat viittasivat usein
esimerkiksi ilmastopöytäkirjaan tai hallituksen ohjelmaan ja esittelivät sitten mielipiteensä tai
ratkaisuehdotuksensa. Usein ilmastonmuutos niputettiin myös osaksi erilaisia paikallisia
hankekokonaisuuksia, joita pyrittiin edistämään kuten esimerkissä ostoskeskuksen
rakentamista:

Ilmastonmuutos on tätä päivää, ja siihen on syytä kiinnittää huomiota. Mutta näissä tämmöisissä suurissa
ostoskeskushankkeissa on kysymys myöskin yrittäjyydestä ja kysymys myöskin työpaikoista.⁹⁹
Puolueiden ilmasto-ohjelmien erot heijastuivat myös puheiden sisältöön. Vaikka
ilmastonmuutoksen torjuntaa ei pidettykään vuoden 2019 eduskuntavaaleissa tärkeimpänä
teemana, siitä puhuttiin kuitenkin vilkkaasti vaalikampanjoissa ja vaalikeskusteluissa.
Oikeusministeriön teettämän tutkimuksen mukaan on mahdollista, että vihreiden ja
vasemmistoliiton vaalimenestys olisi osin johtunut puolueiden ilmastopolitiikan
korostamisesta. Samoissa vaaleissa perussuomalaisen ilmastokriisin merkitystä vähättelevä
linja poikkesi selkeästi muiden puolueiden lähestymistavasta.¹⁰⁰

4.2 Liikennepolitiikka

Suomessa tieliikenne aiheuttaa ylivoimaisesti suurimman osuuden kaikista
kasvihuonepäästöistä. Tämä näkyi myös puheissa, ja tieliikenteeseen viitattiinkin usein.
Hakusanakohtainen kasvihuonepäästölähteisiin perustuva tulkinta ei ole mahdollista ilman
yksityiskohtaista semanttista analyysiä, eikä eri hakusanajohdannaisten osuuksien
merkityksellisyydestä ole täten mahdollista vetää johtopäätöksiä. On kuitenkin
mielenkiintoista havaita, että vuoden 2008 aineistosta löytyi 1550 liiken* johdannaista sanaa,
kun vuoden 2019 vastaavan hakusanan tuottama luku oli huomattavasti matalampi, eli 437
hakutulosta.

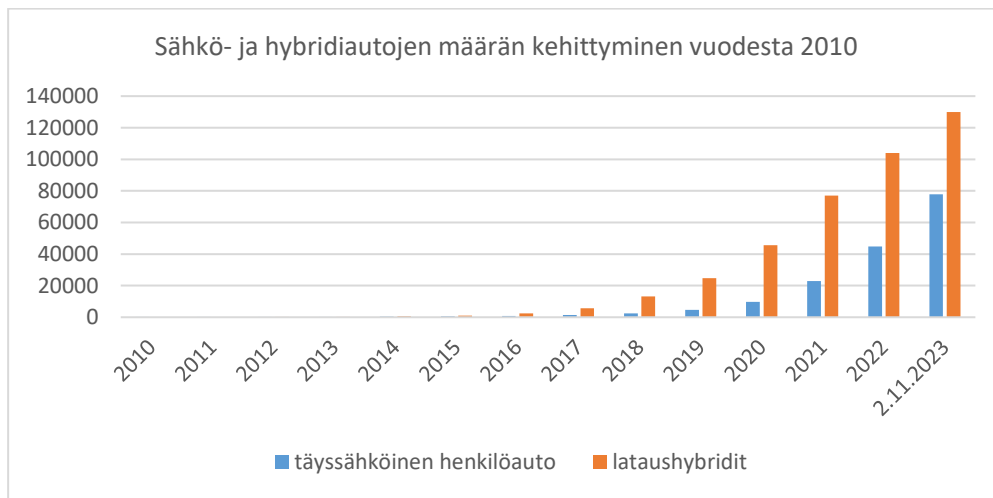
Suomen autokanta on muuttunut radikaalisti vuodesta 2008, täyssähköisiä henkilöautoja
oli vuoden 2010 lopulla rekisteröity 23 ja lataushybridejä ei lainkaan. 2.11.2023

⁹⁸ Perkiö 17.12.2008; Karvio 9.12.2008; Matikainen-Karllström 26.3.2008; Kiuru 19.12.2008; Myllykoski
18.12.2019; Hoskonen 14.11.2019.

⁹⁹ Tiura 14.5.2008.

¹⁰⁰ Borg & Paloheimo, 165.

täyssähköautoja oli rekisteröity 77 783 ja lataushybridejä 129 989. Oheinen kuva 9 osoittaa vuosittaisen liikennekäytössä olevien ladattavien autojen määrän vuosittaisen kasvun.

Kuva 9: Sähkö- ja hybridautojen määrän kehittyminen vuodesta 2010.¹⁰¹

Tutkittavana olevien ajanjaksojen aikana käytiin keskustelua autoilun tulevaisuudesta. Molempien tutkittavien vuosien hallitusohjelmiin oli kirjattu liikenteen ympäristöhaittojen vähentäminen ja sekä joukkoliikenteen edistäminen. Raideliikenne sekä sujuvat joukkoliikenneyhteydet nähtiin merkityksellisinä keinoina vähentää liikenteen päästöjä.

Liikenteen päästöt yhdistettiin myös yhdyskuntasuunnitteluun. Kaupunkien nähtiin samaan aikaan tuottavan suurimmat liikenteen päästöt, ja toisaalta tiivis yhdyskuntarakentaminen edisti vähäpäästöisimpiä liikkumismuotoja. Keppi ja porkkana periaate näkyi myös puheenvuoroissa. Autoilua hillitsemään ehdotettiin ruuhkamaksujen perimistä sekä polttoaineverojen korotuksiin. Joukkoliikenteeseen siirtymistä pyrittiin tukemaan, sekä raide- ja tieverkostojen kuntoa pyrittiin parantamaan. Näissäkin keskusteluissa esitettiin keskenään täysin vastakkaisia mielipiteitä. Vuonna 2008 keskityttiin polttoaineveron kevennyksiin joukkoliikenteessä sekä yksityisautoilun ongelmiin, kun taas vuonna 2019 puhuttiin polttoaineverotuksen kiristymisen kustannusvaikutuksista:

Verojen korotukset tuntuvat erityisesti Lapissa, jossa etäisyydet ovat pitkiä ja talvet kylmiä, eikä joukkoliikenne useimmille Lapissa asuville ja liikkuville ole todellinen vaihtoehto. Väen vähyys yhdistettynä pitkiin välimatkoihin ei mahdollista kannattavaa ja toimivaa joukkoliikennettä muutamia kaupunkeja lukuun ottamatta. Sen vuoksi tulisi selvittää ja vakavasti harkita polttoaineverojen ja sähköveron alueellista porrastamista.¹⁰²

Kun näitä ratkaisuja tehdään esimerkiksi tärkeästi ilmastonmuutoksen torjumiseksi, niin kyllä meidän pitää pitää huolta siitä, että kustannukset kotitaloudelle pysyvät kohtuullisina, ja tämä koskee myöskin autoilua. Tehdään mieluummin sellaisia rakenteellisia ratkaisuja esimerkiksi autoveroon, ajoneuvoveroon

¹⁰¹ Liikennekäytössä olevien ladattavien autojen määrä s.a. Autoilualan Tiedotuskeskuksen tilastotiedot: Tilastokeskus ja Netwheels Oy, Mittaristo ja Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, liikenneasioiden rekisteri.

¹⁰² Ojala-Niemelä 12.3.2019.

ja polttoaineverotukseen, joilla päästään kohti sitä, että meidän autokantamme uusiutuu, ja tehdään ratkaisuja, joilla joukkoliikenteen käyttö on mahdollista.¹⁰³ 2008 ei vielä osattu ennakoida sähkö- ja hybridautojen yleistymistä. Yleisellä tasolla pohdittiin kyllä ohjauskeinoja, joilla edistettäisiin autokannan muutosta ympäristöystävällisempään suuntaan. Muutoksen vauhdittajaksi ehdotettiin ajoneuvoveron poistamista sähkö- ja hybridautoilta sekä diesel- ja bensiinipolttoaineiden korvaamisesta biopolttoaineella tai kaasulla. Vuoden 2019 puheenvuoroissa on jo selkeitä kannanottoja sähköautoilun puolesta ja vastaan. Suomi kuvattiin puheenvuoroissa harvaan asutuksi pohjoiseksi maaksi, jossa kylmä ilmasto ja pitkät välimatkat nähtiin autokannan muutoksen esteenä:

Monet suunnitelmat ja tavoitteet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja pysäyttämiseksi ovat hyviä, mutta esimerkiksi suunnitelmat uusien bensa- ja dieselautojen myynnin kieltämisestä vuoteen 2035 mennessä ja niiden korvaaminen esimerkiksi sähköautoilla herättävät epäilyä. Oma maakuntani, Pohjois-Pohjanmaa, on pitkien etäisyyksien maakunta. Sähköautojen latauspisteitä on harvassa, ja käy kyllä mielessä, onko kovin kannattavaa niitä edes tuoda pikku paikkakunnille. Kun huomioidaan sähköauton kaikkinaisen valmistaminen, kestää lähes kymmenen vuotta, että voidaan puhua ympäristöystävällisestä autoilusta.¹⁰⁴ Sähköautojen ympäristövaikutukset myös kiistettiin, ja akkuteollisuuden käyttämien raaka-aineiden hankintamenetelmät kyseenalaistettiin:

Arvoisa puhemies! Se juuri tässä onkin ongelmana, että jos lähemme nyt verotuksellisin ja lainsäädännöllisin keinoin erityisesti pönkittämään sähköautoilua teknologiana emmekä ole teknologianeutraaleja, tulemme sen kysymyksen eteen, onko juuri sähköauto se keino, millä ilmastonmuutosta kaikkein parhaiten voidaan hillitä, koska kyllä se sähkökin jollain täytyy tuottaa, minkä se sähköauto käyttää, ja sähköauto täytyy valmistaa akkuineen päivineen, ja sekin kuormittaa ympäristöä.¹⁰⁵

Sähköautot nähtiin myös taloudellisesti ongelmallisena. Autokannan uudistamista pidettiin tarpeellisena, mutta vaadittavia ylimääräisiä kustannuksia ei haluttu maksaa:

Henkilöt, joilla on rahaa, vaikka kuinka paljon, eivät tarvitse valtion rahaa sen sähköauton ostoon yhtään senttiä. Saavat ostaa sen Teslansa tai jonkun muun auton ihan omilla rahoillaan.¹⁰⁶

Vaihtoehtoina esitettiin autoilun määrän vähentämistä ja siirtymistä julkiseen liikenteeseen.

Usein argumentointi autoilun vähentämisen puolesta sisälsi kuitenkin lieventäviä ehtolausekkeita, kuten näkyy esimerkiksi vihreiden puheenvuorossa:

Suomessa on autoilun määrää vähennettävä, muuten ei päästä niihin ilmastotavoitteisiin, joihin myös kokoomus on edellisellä kaudella sitoutunut. Sen tähden nyt panostetaan raiteisiin, jotta entistä useampi pystyisi kulkemaan raiteilla. Syrjäseudulla saa edelleen autoilla, sille ei ole mitään tapahtumassa.¹⁰⁷

Vuoden 2023 lopussa ruuhkamaksukokeilu on edelleen suunnitelman tasolla, keskustelu polttoaineverotuksesta jatkuu kiivaana ja päästöttömien vaihtoehtoisten polttoaineiden (vety ja ammoniakki) jakeluverkostot ovat vielä vähäiset, joten niiden osuus autokannasta on jäänyt pieneksi. Sähköautojen yllättävän nopea lisääntyminen ei kuitenkaan ole jäänyt huomaamatta.

¹⁰³ Orpo 10.1.2019.

¹⁰⁴ Mattila 16.1.2019.

¹⁰⁵ Mäkelä 7.2.2019.

¹⁰⁶ Hoskonen 29.1.2019.

¹⁰⁷ Suomela 27.6.2019.

Vuonna 2023 sähköautokanta kasvoi 69940 sähköautolla ja sähköautoja on liikenteessä nyt Sähköinen liikenne ry:n tilastojen mukaan 218868 kappaletta. Vuonna 2023 täyssähköauto oli uusien henkilöautorekisteröintien suosituin käyttövoima.¹⁰⁸

Hallituksen esitys eduskunnalle ajoneuvoverolain liitteen muuttamisesta johti kahteen vastalauseeseen, joista toisessa keskusta ehdotti täyssähköautojen neljän sentin kilometriveroa, joilla rahoitettaisiin suomalaista liikenneinfraa ja muuta yhteiskuntaa.¹⁰⁹ Huolimatta vastalauseista laki ajoneuvoverolain liitteen muuttamisesta hyväksyttiin eduskunnassa 29.11.2023.

4.3 Energiapolitiikka

Energiantuotannon osuus kasvihuonepäästöistä on merkittävä. Hiilineutraaliustavoite vuoteen 2035 mennessä merkitsee huomattavia muutoksia tällöin myös energiasektorille, vaikka kasvihuonepäästöt ovatkin vähentyneet 61 prosenttia vuodesta 2005 vuoteen 2022 EU:n päästökaupan piirissä olevissa teollisuus- ja energiantuotantolaitoksissa ja EU:n sisäisessä lentoliikenteessä.¹¹⁰

Ilmastonmuutoksen torjunnassa fossiilisten polttoaineiden käytön hillitseminen sekä hiilinielujen lisääminen ovat merkittävässä asemassa. Näissä poliittisen ohjauksen merkitys on yhä enenevässä määrin huomioitu ja erilaiset strategiat kuten esimerkiksi Työ- ja elinkeinoministeriön 2022 julkaisema kansallinen ilmasto- ja energiastrategia ”Hiilineutraali Suomi 2035” tai EU:n tavoite koko EU alueen hiilineutraaliudesta vuoteen 2050 mennessä.

Tutkimusaineiston mukaan kivihiili, turve, vaihtoehtoiset energiamuodot, uusiutuva energia ja metsäteollisuus erityisesti puhuttivat kansanedustajia. Kivihiihen ja öljyn osuuden vähentämisestä näytettiin olevan yhtä mieltä, turpeen käytöstä sen sijaan käytiin runsasta keskustelua 2008 ja se jatkui vielä 2019 luvullakin.

Ilmaston näkökulmasta olisi siis hyvin perusteltua saada vähennettyä turpeenpolttoa merkittävästi. Nyt kuitenkin näyttää siltä, että hallitus jatkaa turpeenpoltolle verotukea...¹¹¹

En jaksa ymmärtää tätä keskustelua tämän turpeen ympärillä, sitä, että minkä kautta sitä hammastetaan joka suunnalta, otetaan silmätikuksi, vaikka mitään syytä siihen ei ole. Turpeelle totta kai on laskettu kaikki synnit — kyllä minä sen tiedän — mutta katsokaapa sitä Tilastokeskuksen päästötaulukkoa, että miten iso määrä hiilidioksidia syntyy yhden megawatin tuotannosta. Se on aivan rehellinen mittari.¹¹²

Tarkasteluvuosien välillä kansanedustajien suhtautuminen ydinvoimaan oli muuttunut aiempaa huomattavasti myönteisemmäksi. Erityisen selvästi näkemyksen muuttuminen tuli esiin vihreiden puheenvuoroissa. Kun 2008 vielä puheenvuoroissa vastustettiin

¹⁰⁸ Sähköisen liikenteen tilannekatsaus Q4/2023.

¹⁰⁹ Valiokunnan mietintö VaVM 5/2023 vp 2023.

¹¹⁰ Ympäristöministeriö 2023, 19.

¹¹¹ Sirén 12.9.2019; myös Harkimo 8.10.2019.

¹¹² Hoskonen 9.10.2019.

ydinvoimalahankkeita. Vuoden 2019 puheisiin ei sisältynyt lainkaan ydinvoimaa arvostelevia kommentteja. Hakusana ydinvoi* esiintyi ainoastaan 30 puheenvuorossa, joista kaksi vihreillä.

Vihreiden ydinvoimakanta on yksiselitteinen, johdonmukainen ja selvä. Olemme vastustaneet ja vastustamme ydinvoiman lisärakentamista kestäättömänä. Äänestämme ydinvoimaa vastaan niin hallituksessa kuin eduskunnassakin. Syykin on selvä: ydinvoimaa ei yksinkertaisesti tarvita. Meillä on riittävästi kestävämpiä vaihtoehtoja niin päästöjen vähentämiseksi kuin taloudellemme tärkeän vientiteollisuuden energiansaannin tyydyttämiseksi. Sähkön tarve jää pienemmäksi esimerkiksi parantamalla suunniteltua tehokkaammin rakennusten lämmitysenergiatehokkuutta, korvaamalla sähkölämmitystä lämpöpumpuilla, tukemalla yritysten tehokkuusinvestointeja ja monin muin keinoin. Jos lisäksi tuulivoiman ja muun uusiutuvan sähkön tuotantoa vauhditetaan suunniteltua nopeammin, pärjäämme kyllä ilman lisäydinvoimaa.¹¹³

Vuoteen 2019 tultaessa mielipiteet olivat jo vaihtuneet myös vihreissä:

Siksi tuulen, auringon, maalämmön ohella pitäisi huolehtia, että edellytykset investointeihin, esimerkiksi synteettisiin polttoaineisiin, ydinvoimaan, erityisesti pieniin sarjatuotettuihin voimaloihin, olisivat olemassa.¹¹⁴

4.4 Metsäpolitiikka

Huomattavan usein ilmastonmuutoksesta puhuttaessa korostettiin suomalaisen metsän merkityksellisyyttä niin taloudellisesti kuin kulttuurisestikin. Läpi puoluerajojen oltiin yhtä mieltä siitä, että tulevaisuudessa metsien merkitys korostuu entisestään. Metsien ilmastovaikutuksien tulkinnat herättivät ristiriitaisia tunteita.

Puheissa oli vaihtelevuutta sen mukaan, kuinka ilmastovaikutuksia arvioitiin. Oliko kyse puhujan tulkinnan mukaan ilmastonmuutosta korjaavasta, torjuvasta tai heikentävästä toiminnasta. Seuraavat esimerkit kuvaavat näkökulmaeroja metsänhoidosta ja metsäteollisuudesta:

Sanoisin kuitenkin, että metsänomistajat ja viljelijät jo ovat hiilensidonnan ja ilmastonmuutoksen sankareita, eivät vain tulevia sankareita. Nimenomaan suomalaisten metsänomistajien avulla metsien kasvu on vuodesta 1970 kasvanut 50 prosenttia tähän päivään mennessä.¹¹⁵

Metsät eivät ole vain puupeltoja teollisuuden raaka-aineeksi, vaan metsillä on valtava merkitys osana ilmastopolitiikkaa ja luonnon monimuotoisuuden ylläpitoa. Ilmastonmuutoksen torjunnassa ne ovat korvaamattoman tärkeä hiilinielu ja hiilivarasto.¹¹⁶

Sen sijaan se, että hallitus moraalisäteilee täällä, ei auta ilmastoa, vaan se saattaa itse asiassa heikentää Suomen globaalia asemaa maailmassa. Totta kai periaatteen pitää olla, että saastuttaja maksaa. Mutta tässä yhteydessä on aivan turha huomauttaa, että meidän vientiin valmistuva metsäteollisuutemme saastuttaa paljon tai että Kainuussa asuvalla on suuri hiilijalanjälki, koska hänen pitää lämmittää taloaan ja ajaa sadan kilometrin päähän lääkäriin. Me haluamme suhteellisuudentajua tähän. Tämä ei ole kyllä mutta -politiikkaa, vaan tämä on vaihtoehto teille, jotka laitate vetoavia sanoja peräkkäin.¹¹⁷

¹¹³ Tynkkynen 12.11.2008.

¹¹⁴ Harjanne 18.12.2019 (Vihreiden asenteita ydinvoimaan on tutkittu aineistosta hakusanalla ydin* koska yhdistelmä ilmaston* AND ydin* ei tuottanut yhtään tulosta).

¹¹⁵ Väyrynen 16.1.2019.

¹¹⁶ Kivelä 14.11.2019.

¹¹⁷ Purra 26.6.2019.

Monet puhujat olivat huolestuneita myös teollisuuden tulevaisuudesta. Erityisesti metsäteollisuuden pakeneminen pois Suomesta näytti huolestuttavan useita kansanedustajia. Nyt paljon käyty keskustelu metsien hiilinielun kehitysmuutoksesta ei vielä vuonna 2008 näkynyt aineistossa. Puuteollisuuden raaka-ainevirrat nähtiin merkittävänä osana energiapolitiikkaamme, koska metsäbiomassan käyttö on merkittävin uusiutuvan energian lähde. Venäjän tuonnin ongelmia käsiteltiin erityisesti energiapoliittisista lähtökohdista.

Yhä vieläkin puu on Suomen merkittävin uusiutuvan energian lähde, ja puupolttoaineen merkitys uusiutuvasta energiasta on tasaisesti kasvanut koko tutkimusperiodin ajan. Vuonna 2020 puupolttoaineiden osuus oli uusiutuvasta energiasta 74 prosenttia ja sen osuus kasvoi vielä vuoteen 2022 asti, joka oli ensimmäinen vuosi, jona puupolttoaineiden osuus laski.¹¹⁸

Vain kaksi kansanedustajaa esitti metsät hiilinieluna (lisäksi yhdessä puheenvuorossa käsiteltiin puurakentamista hiilinieluna). Tämä on ymmärrettävää, sillä vielä vuonna 2015 julkaistun Ilmastopaneelin raportin mukaan oli odotettavissa, että Suomen metsien merkitys huomattavina hiilinieluna säilyisi seuraavat lähivuosikymmenet.¹¹⁹ Uusimmassa 5/2023 raportissa Ilmastopaneeli keskittyy uusien teknologisten hiilinielujen mahdollisuuksiin. Perusteluna uuden teknologian kehityksen tarpeelle oli maankäyttösektorin hiilinielun laskeminen metsien hiilinielun pienentyessä.¹²⁰ Vuoden 2019 keskustelu hiilinieluista oli jo aktiivista. Hiilinielujamme pidettiin suurina ja niissä nähtiin vielä potentiaalia kasvaa:

Sitten kun ilmastopolitiikasta puhutaan, niin metsät on tutkittu Suomessa kaikkein tarkimmin koko maailmassa, hiilinielu kasvaa koko ajan, ja ei ole konstikaan lisätä 10 miljoonalla motilla Suomen metsien kasvua.¹²¹

Usein korostettiin aktiivisen metsänhoidon ja avohakkuiden sallimista. Tukea haettiin tieteestä ja tutkimuksista:

Halusin tuossa edellisessä puheenvuorossani vain viitata niihin Luken tutkimustuloksiin, että vanhojen metsien suuri määrä altistaa ilmastonmuutoksen edetessä yhä suuremmille metsätuhoille. Tämä on ymmärtääkseni ihan kiistaton tieteellinen fakta, ja se näkyy jo tietyssä päin maailmaa niinä metsätuhoina, mitä siellä tapahtuu.¹²²

Vaikka metsien kulttuurihistoriallinen ja virkistysellinen merkitys huomioitiin, keskustelu avohakkuista oli vielä suhteellisen vähäistä ennen vuotta 2019. Vuonna 2008 hakusana avohakk* löytyy ainoastaan kahdesta puheenvuorosta.¹²³ Vuonna 2019 hakusana löytyy jo 43 puheenvuorossa. Keskustelun aktiivisuuden lisääntymiseen vaikutti kansalaisaloite

¹¹⁸ Suomessa uusiutuvasta energiasta suurin osa on bioenergiaa s.a.

¹¹⁹ Seppälä et al. 2015, 4.

¹²⁰ Kujanpää et al. 2023, 2. (Ympäristöministeriön Ilmastovuosikertomus 2023 mukaan maankäyttösektori muuttui ensimmäisen kerran nettopäästölähteeksi erityisesti puuston kasvun hidastumisen sekä korkeiden hakkuumäärien vuoksi).

¹²¹ Hoskonen 12.9.2019.

¹²² Honkonen 20.2.2019.

¹²³ 2008 puheenvuoroissa vihreiden edustajat kritisoivat avohakkuuta luonnon monimuotoisuuden uhkana.

KAA /2019, eli lakialoite avohakkuiden lopettamiseksi valtion mailla, jota käsiteltiin

14.11.2019 pidetyssä täysistunnossa 41 puheenvuorossa. Puheenvuorojen tulkinnat

vaihtelivat:

Kerroinkin tuossa debattipuheenvuorossani jo, että emeritusprofessori Kärkkäisen ja useiden satojen muiden metsäasiantuntijoiden mukaan avohakkuukiello ei parantaisi metsäluonnon tilaa vaan päinvastoin heikentäisi sitä. Avohakkuiden kieltämiselle ei ole perusteita hiilensidonnan eikä puuntuotannon kannalta, ja monimuotoisuuden kannalta täydellinen avohakkuukiello olisi tehoton ja ongelmallinen.¹²⁴

Samassa täysistunnossa esitettiin myös täysin vastakkaisia mielipiteitä:

Avohakkuuta voidaan syystä pitää metsälajeille ja luontotyypeille tuhoisana. Määrällisesti selvää kasvua metsien uhanalaisista lajiryhmistä on sienillä, sammalilla, puiden rungoilla elävillä käävillä, jäkäliillä, linnuilla — erityisesti metsäkanalinnuilla — sekä mustikalla. Lisäksi avohakkuiden ohessa tehty maanmuokkaus rehevöittää vesistöjä. Kun julkisuudessa yleisesti puhutaan kestävästä metsänhoidosta, tarkoitetaan sillä etupäässä puuntuotannon kestävyyttä, jolle laaditaan tuloslaskennallisia arvioita ja tavoitteita. Puhutaan siis puutavaran hinnasta. Kysyn: eikö olisi jo viimein aika alkaa puhua myös metsäluonnon kestävydestä, monimuotoisuuden kadon kustannuksista, eli laskettava lajien säilyttämisen rahallinen arvo? Nythän hakkuiden vaikutuksia luonnolle ei arvioida, ja pääasiassa rakentamisesta johtuva metsäkato on Suomessa valtavaa: viimeisen kymmenen vuoden aikana on hävinnyt 100 000 hehtaaria.¹²⁵

Maa- ja metsätalousvaliokunnan 20.10.2021 päivätyssä päätösehdotuksessa eduskunnalle

päädettiin lopulta suosittamaan lakiehdotuksen hylkäämistä sekä esitettiin eduskunnan

hyväksyttäväksi kaksi metsänhoitoa koskevaa lausumaa, joiden avulla pyritään edistämään

metsänkäyttömenetelmien monipuolista sekä kokonaiskestävää käyttöä.¹²⁶

4.5 Maatalouspolitiikka

Ennen 1980-lukua ympäristöä tarkasteltiin maatalouspolitiikassa lähinnä kulttuurimaisemana, ei niinkään erityisenä suojeltavana arvona.¹²⁷ Ilmastonmuutoskeskustelun alettua 1980-luvulla

maailmansotien jälkeistä rakennemuutosta ohjattiin poliittisin keinoin kohti tehotuotantoa.

Jälkiteollisessa yhteiskunnassa uudet maatalousteknologiat edellyttivät suurempia tilakokoja.

Tiloilla työskentelevien määrä pieneni, ja tuotantotehokkuus parantui. Maa- ja metsätalouden

osuus kansantuotteesta supistui kuitenkin samalla poikkeuksellisen nopeasti verrattuna muihin maihin.¹²⁸

Ilmastonmuutoksen tuomiin ongelmiin on alettu reagoimaan myös maatalouspolitiikassa. Jos 1980-luvulla oltiin vielä huolestuneita maatalouden ylituotannon supistamistarpeesta sekä tuotannon tehostamisesta, maatalouden ekologiaan alettiin kiinnittämään enemmän huomiota vasta vuosikymmen myöhemmin. Tuolloinkaan

¹²⁴ Kalmari 14.11.2019; myös Essayah 14.11.2019.

¹²⁵ Petelius 14.11.2019.

¹²⁶ MmVM 13/2021 vp - KAA 9/2019 vp Maa- ja metsätalousvaliokunta Lakialoite avohakkuiden lopettamiseksi valtion mailla 2021, 1–15.

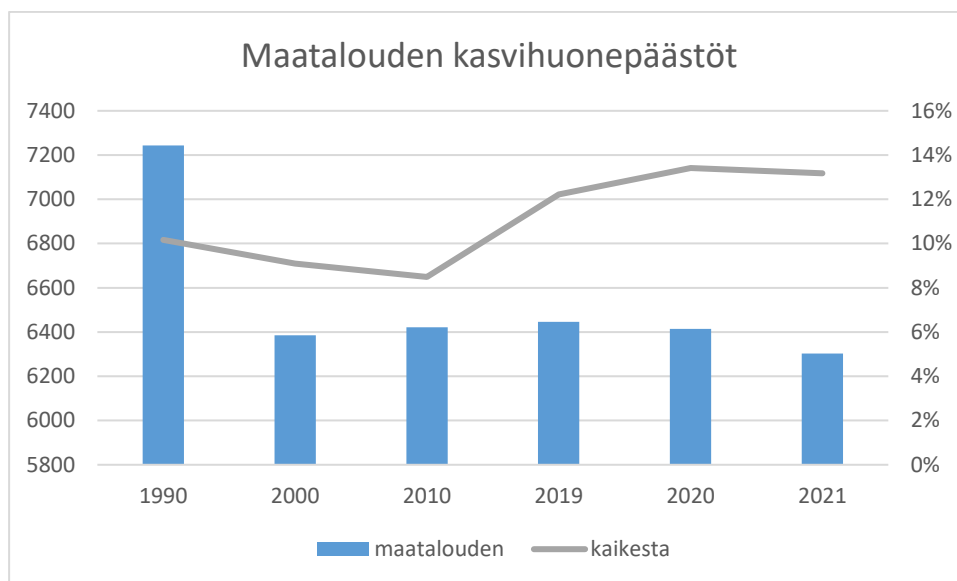
¹²⁷ Vihinen 1990, 71.

¹²⁸ Vihinen 1990, 17–40.

maatalouspolitiikkaan ei vielä aktiivisesti liitetty ravinto- tai ruokapolitiikkaa, ja esimerkiksi vero-ohjauksen keinoin ei ohjattu kansalaisten kulutuskäyttäytymistä.

Luonnonvarakeskuksen arvion mukaan maatalouden osuus kasvihuonepäästöjen kokonaispäästöistä oli vuonna 2019 noin 12 prosenttia ja vuonna 2021 noin 13 prosenttia. Eniten kasvihuonekaasuja vapautuu maaperästä ja kotieläinten ruoansulatuksesta. Tämän lisäksi päästöjä tulee myös lannankäsittelystä ja kalkituksesta.

Oheinen kuva 10 kertoo vuosittaisten maatalouden kasvihuonekaasujen ja niiden osuuden kokonaispäästöistä vuodesta 1990 vuoteen 2021.

Kuva 10: Maatalouden kasvihuonepäästöt.¹²⁹

Suomen maatalouspolitiikan uusi kausi alkoi vuoden 2023 alussa. Edellisen kauden 2014–2020 maatalouspoliittisista toimenpiteistä monet ovat yhä mukana, mutta uudella kaudella kiinnitetään entistä enemmän ympäristö ja ilmastotoimiin. Myös koko EU:n kattava maatalouspoliittinen kausi alkoi 2023 ja se ulottuu vuoteen 2027 asti. Ohjelman tavoitteet on jaettu kolmeen pääryhmään: 1) taloudellisiin tavoitteisiin, 2) ympäristöllisiin ja ilmastollisiin tavoitteisiin sekä 3) sosiaalisiin tavoitteisiin. Lisäksi kaikkiin edellisiin sisältyy maatalouden innovaatioiden ja digitalisaation edistäminen. Suomessa ympäristöllisten ja ilmastollisten tavoitteiden ristiriitaisuus toteutettavassa maatalouspolitiikassa näkyy erityisesti maatalouden tukien kohdentamisessa. Tuotantosidonnainen tuki kohdistuu maidolle, naudanlihalle ja lammas- ja vuohitaloudelle. Lisäksi tuetaan tärkkelysperunan sekä erikoiskasvien tuotantoa.¹³⁰

¹²⁹ Maatalouden kasvihuonepäästöt s.a.

¹³⁰ Niemi et al. 2023, 19–21.

Ilmastonmuutoksen aiheuttamien ristipaineiden alla maatalouden poliittinen ohjaus ja uudet ilmastopoliittiset päämäärät sekä maailmanpolitiikan nykytilanteen aiheuttamat suhdannepoliittiset muutokset aiheuttavat ongelmia myös Suomen parlamentaarille systeemille. Vaikka yleisesti ilmastonmuutoksesta ollaan samaa mieltä ja ilmastoskeptikkojen lukumäärä on tieteellisen datan lisääntyessä vähentynyt, poliittisilla puolueilla on kullakin omat ympäristöpoliittiset kannanotonsa, joissa painotuksissa on huomattavia eroja. Voidaankin kysyä, kuinka paljon politiikalla vaikutetaan yksittäisten kansalaisten ilmastotoimiin.

Puheenvuoroissa vertailtiin EU:n ja Suomen maatalouspolitiikkaa. Pelättiin Euroopan suotuisempien kasvuolosuhteiden vaarantavan omavaraisuutemme ja ohjaavan ruoantuotannon pois Suomen pelloilta. Täysin vastakkaisiakin puheenvuoroja löytyi:

Ilmastonmuutos muuttaa ruuantuotannon mahdollisuuksia Etelä-Euroopassa ja Afrikassa, niin on aivan varma, että suomalaisille, puhtaille elintarvikkeille löytyy lisää kysyntää. Uskoisin jopa hieman optimistisesti, että suomalaisella maataloudella on edessään varsinainen renessanssi, kun jaksamme vain pitkäjänteisesti työtä tehdä.¹³¹

Puheenvuoroissa pidettiin ekologisempaa tuottaa ruoka lähellä, jolloin vältettäisiin ruoan kuljetuksen ilmastokustannukset sekä ylläpidettäisiin huoltovarmuutta.¹³² Vaikka turvepeltojen päästöt sekä vesistöjen rehevöityminen peltojen lannoitusten vuoksi puhututti eduskunnassa, maatalouden kasvihuonepäästöjä käsiteltiin puheissa varsin vähän. Muutamia mainintoja löytyi peltojen muuttamisesta hiilinieluiksi.

Maataloudessa tutkitaan, miten pelloista tehdään hiilinieluja ja ravinteita kierrätetään nykyistä paremmin. Maatalous on ehdottomasti osa tätä suurta ratkaisua. Suomalaista ruokaa tarvitaan aivan varmasti jatkossakin.¹³³

Ilmastotietoisuuden lisääntyessä lähestyttäessä 2020 lukua, puheissa pohdittiin yhä enemmän peltojen muuttamista hiilinieluiksi ja nähtiin tulevaisuuden kiertotalouden tekniikat oleellisena osana ilmastotoimia.¹³⁴

4.6 Ruokapolitiikka

Tutkimusten mukaan ruoan tuotanto on yksi merkittävimmistä kasvihuonepäästöjä aiheuttavista tekijöistä. Suomessa vuonna 2023 maatalous toimialana on yhä suurempien vaikeuksien edessä. Maanviljelyn kannattavuuden heikentyminen raaka-aineiden kallistumisen ja maailman poliittisen tilanteen seurauksena on johtanut tilakokojen kasvuun ja toiminnan tehostamiseen. Kansallinen ja EU:n ympäristöpoliittinen ohjaus määrittelee taloudelliset, ympäristölliset ja ilmastolliset ja sosiaaliset tavoitteet uudella ohjelmakaudellaan

¹³¹ Kiuru 19.1.2019.

¹³² Tennilä 10.4.2008; myös Essayah 11.6.2019; Kärnä 11.6.2019.

¹³³ Huttunen 12.9.2019.

¹³⁴ Esim. Harjanne 12.9.2019; Pitko 10.10.2019.

vuosille 2023–2027. EU politiikan avulla samaan aikaan pyritään hillitsemään ilmastonmuutosta ja tuetaan maatalouden tuotantoaloja, joiden on nähty olevan yksi merkittävistä ilmastonmuutosta aiheuttavista tekijöistä.

Ruokapolitiikalla ohjataan ruoantuotantoa ja kulutusta sekä pyritään luomaan ruokajärjestelmä, joka edistää yhteiskunnallista hyvinvointia. Maa- ja metsätalousministeriö määrittelee ruokapolitiikan:

Ruokapolitiikka luo edellytyksiä kotimaisen alkutuotannon kilpailukyvyille ja monipuolisuudelle, elintarvikkeiden turvallisuudelle, huoltovarmuuden turvaamiselle sekä kotimaassa toimivalle elintarviketeollisuudelle. Lisäksi se auttaa edistämään yhteiskunnan hyvinvointia, vahvistaa alueellista ja paikallista elinvoimaa sekä kannustaa elintarvikealan yrityksiä uudistumaan ja kehittämään toimintaansa.¹³⁵

Reilu Ruokamurros – Just Food on Suomen Akatemian yhteydessä toimivan strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama hanke, joka on osa kuusivuotiaista vuosina 2019–2025 toteutettavaa FOOD ohjelmaa. Hanketta johtaa Suomen ympäristökeskus SYKE ja mukana ovat myös Jyväskylän yliopisto, E2 Tutkimus, Luonnonvarakeskus Luke, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL ja Bernin yliopiston Centre for Development and Environment (CDE). Hankkeessa tutkitaan ilmastoneutraaliin ruokajärjestelmään siirtymisen reunaehtoja. Hankkeen raportin mukaan suomalaisen ruokajärjestelmän ohjaus on pirstaloitunut useille eri hallinnonaloille, kokonaisuutta ei johda kukaan ja yhteinen strategia puuttuu. Just Food projekti tuo esille ruokajärjestelmän perustavanlaatuisen muuttamisen tarpeen, jolla saavutetaan oikeudenmukainen ja kestävä ruokajärjestelmä.¹³⁶

Kun varsinaista yhtenäistä virallista valtion ruokapolitiikkaa ei ole olemassa, on vain runsaasti erilaisia suosituksia, selontekoja ja linjauksia (esimerkiksi 2016 laadittu ruokapoliittinen selonteko ”Ruoka2030 – Suomi-ruokaa meille ja maailmalle”). Tutkijat Minna Santaoja ja Mikko Jauho kutsuvat nykyistä ruokapolitiikkaamme institutionaalisesti sekavaksi, koska se ei tarjoa selkeitä toteutettavissa olevia malleja tai käytänteitä, joita voitaisiin soveltaa käytännössä. On epäselvää missä ruokapolitiikkaamme tehdään ja kenen toimesta. Myös eri toimielinten väliset vastuut ja säännöt ovat epäselviä institutionaalisille toimijoille, joka puolestaan vaikuttaa negatiivisesti ruokapolitiikan tekemiseen ja sen toteutumiseen.¹³⁷ Myös ruokapolitiikkaa käsitteleviä tutkimuksia, joissa pyrittäisiin yhdistämään terveellinen ja ekologinen ruokavalio ruokapolitiikan ja ravitsemuspolitiikan keinoihin on yhä vieläkin löydettävissä vähän.¹³⁸

¹³⁵ Ruokapolitiikka s.a.

¹³⁶ Kortemäki et al. 2022, 13.

¹³⁷ Santaoja & Jauho 2020, 2–4.

¹³⁸ Sarlio 2019, 320.

Ruokavalion tulkitaan usein kuuluvan yksilövapauden piiriin, ja erilaiset ruokavaliovalinnat herättävät toisinaan kiivastakin keskustelua. Ruokaan ja ravitsemukseen yhdistyy ilmastokysymyksen lisäksi myös muita teemoja kuten terveyden ylläpito, sairaanhoito, verotus sekä eläinten oikeudet. On arvioitu, että vuoteen 2035 mennessä ruokajärjestelmän ilmastopäästöjä olisi mahdollista vähentää ainakin kolmanneksella, mutta muutosta ei voida saada aikaan ottamatta käyttöön uusia konkreettisia politiikan keinoja. Pohjoismaiden ministerineuvosto julkaisi uudet 2023 pohjoismaiset ravintosuosituksiset 20.6.2023, joihin integroitiin ensimmäistä kertaa myös ympäristökysymykset.¹³⁹

Ruokavalioidemme on merkitystä ilmastomuutoksen hillitsemisessä. RuokaMinimi-hankkeen tulosten mukaan ruokavalioidemme ilmastovaikutusta voidaan vähentää jopa 40 prosenttia ruokavaliomuutoksin ja pitämällä huolta peltojen hiilivarastosta.¹⁴⁰ Tutkimuksessa kuitenkin kiinnitetään huomio maatalouden tuottamien päästöjen vähentämisen vaikeuteen. Jotta 2035 hiilineutraaliustavoitteet voitaisiin saavuttaa, tämä vaatisi maataloussektorin eläinperäisten tuotteiden tuotannon ja kulutuksen vähentämistä. Ilman maatalouspolitiikan rakenteiden muutosta tämä tuskin on mahdollista ja tutkimuksen mukaan onkin tarpeen uudistaa valtion maataloustukijärjestelmiä sekä kohdentaa tutkimus- ja kehitysrahoitusta maataloudenrakennemuutokseen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Terve Suomi tutkimuksen mukaan Suomessa on ylipainoisia vuonna 2023 1,2 miljoonaa henkilöä. Lihavuuden ehkäisyssä terveyttä edistäväillä ruokavalinnoilla on merkittävä osuus. Saman tutkimuksen mukaan huoli ilmastomuutoksesta on vaikuttanut ruokailutottumuksiin. Tutkimukseen osallistujista 46 prosenttia naisista ja 31 prosenttia miehistä oli muuttanut ruokavaliotaan kasvispainotteisemmaksi torjuakseen ilmastomuutosta.¹⁴¹

Valtioneuvoston tiedotteen mukaan 2023 julkaistut pohjoismaiset ravintosuosituksiset on laadittu käyttämällä parasta saatavissa olevaa tutkimustietoa. Niiden mukaan terveellinen ruoka on useimmiten myös ekologista. Pohjoismaisissa ravintosuosituksissa kehoitetaan siirtymään yhä kasvispainotteisempaan, kalaa ja pähkinöitä sisältävään ruokavalioon. Vähärasvaisia maitovalmisteita suositellaan ruokavalioon kohtuullisesti, ja rajoitettavina ruokina mainitaan punainen liha ja siipikarja. Suosituksena on, että- lihajalosteita, alkoholia sekä runsaasti sokeria, suolaa ja rasvaa sisältäviä tuotteita käytettäisiin mahdollisimman vähän. Vaikka suositukset on laadittu pohjoismaisena yhteistyönä, kansallisista

¹³⁹ Nordic Nutrition Recommendations 2023.

¹⁴⁰ Saarinen et al. 2019, 119.

¹⁴¹ Terve Suomi -tutkimus s.a. Tiedot päivitetty 30.11.2023.

ravitsemussuosituksista päätetään kussakin maassa itsenäisesti. Suomessa Valtion ravitsemusneuvottelukunta julkaisee seuraavat suositukset vuonna 2024.¹⁴²

Ruokaa, ravitsemusta tai ruoantuotantoa käsiteltiin täysistuntopuheenvuoroissa vähän. Varmistaakseni asian tarkistin vielä muiden aiheenmukaisten hakusanojen esiintyvyyden tutkittavilta vuosilta 2008 ja 2019, mutta tämäkin haku vahvisti havainnon. Mielenkiintoinen muutos on tapahtunut vuoden 2022 puheissa, joissa hakusana ruoantuotan* esiintyi 181 kertaa. Voidaan kuitenkin kysyä, kuinka paljon muuttunut maailmanpoliittinen tilanne vaikutti käytyyn keskusteluun. Yhdistettäessä hakusanat ruoantuotan* AND huoltovar* 117 puheenvuoroa sisälsi molemmat hakusanat, yhdistelmä ruoantuotan* AND ilmastonm* haku tuotti vain 21 tulosta.

Vain muutamat edustajat viittasivat ruokavalioon puhuessaan maatalouden päästöistä:

Elintarvikkeiden kysyntä kasvaa globaalisti. Ruokavalion muuttuminen yhä lihapainotteisemmaksi rasittaa ympäristöä merkittävästi.¹⁴³

Nyhdän meillä jo YK ja IPCC ja kaikki kansainväliset tahot peräänkuuluttavat sitä, että ruokajärjestelmän on muututtava. Hallitusohjelmassakin on sitouduttu tähän, että myös tähän kulutuspuoleen vaikutetaan. Kysyisin ministeriltä: millä tavalla nämä tavoitteet nyt etenevät, eli nimenomaan nämä ruokavaliot ravitsemussuosituksien mukaiseksi ja kestäväksi?¹⁴⁴

Ruokaa tai ruokavaliota ei pyritty yleensä määrittelemään, vaan niihin viitattiin yleisesti.

Puhuttiin terveellisen ruoan suosimisesta ja esitettiin epäterveellisille ruoka-aineille haittaveroja. Lisäksi keskityttiin puhumaan lähiruoasta, huoltovarmuudesta sekä suomalaisen ruoantuotannon erityisyydestä ja suomalaisen ruoan puhtaudesta ja terveellisyydestä.

Kotimaista ruokaa pidettiin ilmastotekona perusteluna ruoankuljetuksen hiilijalanjälki:

Kun seuraa näitä tiettyjä koulujakin, joissa nyt sitten ollaan vaikka lihalakossa — minulle ihan fine — niin samalla tuodaan kaikenlaista tavaraa sitten ihan toiselta puolen maapalloa.¹⁴⁵

Globaalina kysymyksenä puoluerajoista riippumatta puhuttiin maailman ruokakriisistä, jonka syynä pidettiin ilmastonmuutosta. Puheissa ei kuitenkaan otettu kantaa ruoantuotannon osuuteen ilmastokriisin aiheuttajana, vaan käytettiin kiertoilmaisuja tai pyrittiin liudentamaan ilmastonmuutoksen merkitystä ruokakriisin osasyynä. Myös ruokakasvien käyttö polttoaineena yhdistettiin ruokakriisin muodostumiseen:

Ruokakriisin taustalla on tietysti muitakin tekijöitä, kuten säähän liittyvä epäonni, ilmastonmuutos ja energian hinnan kohoaminen. YK:n ruoka- ja maatalousjärjestö arvioikin, että ruokakasvien käyttö polttoaineissa vahvistaa yhteyttä ruuan ja fossiilisten polttoaineiden hinnan kehityksen välillä ja saattaa lisätä ruokakasvien hinnan vaihtelua sekä ruuan hinnalla spekulointia.¹⁴⁶

Kansainvälisestä näkökulmasta eurooppalaista ja amerikkalaista ruokavaliota pidettiin kuitenkin ongelmallisena:

¹⁴² Pohjoismaiset ravitsemussuosituksien pohjana suomalaisille suosituksille 2023.

¹⁴³ Ojansuu-Kaunisto 25.3.2008.

¹⁴⁴ Kivelä 19.12.2019.

¹⁴⁵ Strand 12.9.2019.

¹⁴⁶ Kiuru 27.11.2008.

Kannattaisi miettiä, mitä tällekin asialle voitaisiin tehdä, että Aasiassa ja muualla pysyttäisiin perinteisemmissä ruokavalioissa, ei siirryttäisi eurooppalaisiin ja amerikkalaisiin tyyliin välittömästi.¹⁴⁷ Ruokapolitiikan toteuttamiseen otettiin hyvin harvoin kantaa, ja puheenvuorot, joissa käsiteltiin ruokajärjestelmää ja eläinten oikeuksia, olivat harvinaisia. Muutamat edustajat toivat kuitenkin asian esille:

Maa- ja metsätalousministeriön tehtävä on luoda tämä kestävä ruokajärjestelmä. Kestävä ruokajärjestelmä on sellainen, joka ottaa huomioon niin eläinten oikeudet, niin ympäristökysymykset, niin ihmisten hyvinvoinnin ja tuottajien toimeentulon kuin ruokaturvankin.¹⁴⁸

Aineistossa Suomen eläinten oloja pidettiin esimerkillisinä, ja oman maan maataloustuotanto rinnastettiin muiden maiden ongelmiin:

Kyllä Euroopan unionin rakenteisiin liittyy varsin paljon ongelmia. Ihmettelisinkin, jos ne lehmät ja siat, jotka elävät tuhansien eläimien navetoissa ja sikaloissa, pitäisivät Hyvä Eurooppa -pinssiä rinnassaan, jos voisivat.¹⁴⁹

Todella tärkeä ja hyvä on myöskin varmistaa, että Suomi EU-puheenjohtajana edistää YK:n biodiversiteettisopimusta sekä luonnonvarojen kestävää käyttöä ja eläinten hyvinvointia, joka täällä onkin noussut esiin.¹⁵⁰

Mutta kuten edellisestäkin puheenvuorosta käy ilmi, eläinten hyvinvointi yhdistettiin usein niin lajeja uhkaavaan sukupuuttoaaltoon,¹⁵¹ yleiseen biodiversiteetistä tunnettuun huoleen tai metsästyksen ja kalastukseen. Vuoden 2008 puheissa metsät esiteltiin Suomen merkittävimpänä hiilinieluna, ja turvemaiden maatalouskäytön ympäristövaikutuksista käytiin kiihvasta keskustelua. Lähestyttäessä 2020-lukua sama keskustelu jatkui, ja vasta vuosikymmenen vaihtuessa peltojen ravinnekuormitus ja ilmastovaikutukset nousivat laajemmin puheenvuoroihin. Vaikka tehotuotannon ongelmat tulivat muutamissa puheissa esille, yleisemmin ne liitettiin tulevaisuuden teknologioihin, joiden avulla olisi mahdollista tuottaa bioperäisiä polttoaineita.

Maatalouden osalta todennäköisesti paras bioenergian tuottamistapa on biokaasun tuottaminen, joka palvelee ei vain energiatuotannon tarvetta, vaan sillä voidaan vaikuttaa merkittäväällä tavalla maatalouden aiheuttaman vesistö- ja ravinnekuormituksen alentamiseen.¹⁵²

Eläimet liitettiin tuotantoon, puhuttiin tuotantoeläimistä ja niiden tuottamasta eläinperäisestä biomassasta. Tuotantoeläinten hyvinvointiin otettiin harvassa puheessa kantaa eikä suurtalouden perusteita kyseenalaistettu. Eläinten hyvinvointi useimmiten viittasi kotieläimiin ja tuotantoeläimet suljettiin tästä keskustelusta pois. Viitattiin tulevaisuuden teknologioihin, joiden avulla ongelmat olivat ratkaistavissa ja eläintuotannon mahdolliset eettiset ongelmat ulkoistettiin valvoville viranomaisille:

Tämän tyyppiset asiat ovat kysymyksiä, jotka maatalouden imagon ja sen menestyksenkin vuoksi on syytä hoitaa. Ja suomalaisen virkamiehistön, valtion vastuulla toimivan eläinsuojelun pitäisi olla ajan

¹⁴⁷ Haavisto 27.11.2008.

¹⁴⁸ Kivelä 19.12.2019.

¹⁴⁹ Tiusanen 10.6.2008.

¹⁵⁰ Hyrkkö 26.6.2019.

¹⁵¹ Sukupuuttoaallost: Tuppurainen 16.1.2019; Kari 16.1.2019; Hyrkkö 8.10.2019; Elo 16.12.2019.

¹⁵² Korkeaaja 12.3.2008.

tasalla ja nimenomaan tehtäviensä tasalla, ja sen tulisi tukea niitä eläinlääkäreitä, jotka ottavat tämän tehtävän tosissaan, eikä hallinto saa toimia päinvastoin.¹⁵³

Myös elintarvike- ja maatalouspolitiikan etujärjestöt pyrkivät vaikuttamaan aktiivisesti poliittisiin päätöksiin. Esimerkiksi Maaseudun edunvalvontajärjestö MTK on laatinut 7.12.2023 Maa- ja metsätalousministeriön pyynnöstä lausunnon valtioneuvoston eläimille tehtävien toimenpiteiden ja keinollisen lisäämisen menetelmien asetusluonnoksesta. Lakien valmisteluissa lausuntoja haetaan laajalla levityksellä erilaisilta toimijoilta. Eläimille tehtävien toimenpiteiden ja keinollisen lisäämisen menetelmien asetusluonnoksesta lausuntopyyntö lähti lähes 140 toimijalle.¹⁵⁴ Näistä MTK:n kotieläintuotannon näkökulma on ennen kaikkea taloudellinen.

Kotieläintuotannon, kuten kaiken elintarviketuotannon on oltava kannattavaa, jotta se on ylipäätään mahdollista. Kotieläintuotanto valtakunnanlaajuisesti on välttämätön osa suomalaista huoltovarmuutta. Näin ollen MTK katsoo, että hallinnolliset muutokset eivät voi muodostaa tuottajille esteitä, jotka käytännössä vaikeuttavat toimintaa merkittävästi ja näin tekisivät tuotannon jatkamisen mahdottomaksi.¹⁵⁵

Sama talouden näkökulma omaksuttiin myös suhteessa tarjoilupaikkoja koskevaan ruoan tai annoksen energiasisällön ilmoittamisvaateeseen. MTK:n mukaan ruoan tai annoksen energiasisällön ilmoitusvaade oli kohtuuton ja rajoittaisi yritysten kasvua ja elinvoimaa.¹⁵⁶ Myös Lihateollisuus ry:llä oli taloudelliset lähtökohdat lausunnoissaan. Se halusi edistää tuontilihan käyttöä kotimaisen rinnalla, kriteereinään EU:ssa tuotetun lihan saatavuus, laatu ja hinta. Lihantuontia pidettiin välttämättömänä liha- ja valmisruokateollisuuden säilymiseen Suomessa.¹⁵⁷

Lihatiedotusliitto listasi puolestaan yhdeksän perustetta syödä suomalaista lihaa. Mukana listauksessa työ ilmastonmuutoksen torjumiseksi, eläinten terveys, lihatuotannon työllistävä vaikutus elintarviketeollisuuden suurimpana toimialana ja lihantuotannon tarvitsema vesimäärä, jota Suomessa liiton mukaan riittävästi.¹⁵⁸

Vuoden 2019 aineistossa eläimiä käsiteltiin hyvin vähän. Ilman ilmastohakusanaa, tuloksia oli enemmän, mutta sisällöllisesti ne eivät poikenneet muusta aineistosta. Eläinten hyvinvointia pidettiin Parlamenttisanpon aineistossa korkeatasoisena erityisesti Keskustan puheenvuoroissa. Kuten näkyy esimerkiksi seuraavasta esimerkistä.

¹⁵³ Tiusanen 17.4.2008.

¹⁵⁴ Mukana lausuntopyyntössä esimerkiksi Suomen aasiyhdistys ry, Koe-eläinlääkärien yhdisty, Pihvikarjaliitto, MTK, WWF Suomi, Luomuinstituutti sekä Animalia ry.

¹⁵⁵ Åberg & Kiilholma 2023. Lausunto luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi eläimille tehtävistä toimenpiteistä ja keinollisen lisäämisen menetelmistä julkaistiin MTK ry:n sivuilla 7.12.2023.

¹⁵⁶ Siivonen & Martikainen 2023. Lausunto luonnoksesta elintarviketietojen antamisesta kuluttajille annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen 834/2014 muuttamiseksi julkaistiin MTK ry:n sivuilla 7.12.2023.

¹⁵⁷ Hannuksela 2023.

¹⁵⁸ 9 syytä syödä suomalaista lihaa s.a.

Suomalainen eläintuotanto on maailman parasta, ja on tärkeää, että me yhdessä annamme sille myöskin arvostuksen, silläkin tavalla, että voimme esimerkiksi jokainen arjessamme tukea suomalaista hyvää, laadukasta ruoantuotantoa suosimalla ja ostamalla kotimaista ruokaa ja juomaa.¹⁵⁹

Keskusta onkin Suomessa perinteisesti profiloitunut maatalouselinkeinojen puolestapuhujaksi. Tästä todistaa myös, että vuoden 2019 vaaleissa maatalousyrittäjistä 68 prosenttia äänesti keskustaa.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Aittakumpu 6.11.2019.

¹⁶⁰ Suuronen et al. 2020, 268.

5. Ilmastonmuutoskeskustelun teemoja ja poliittisia ristiriitoja paljastavia näkökulmia

Tässä luvussa keskityn tarkastelemaan puheissa käsiteltyjä aiheita, jotka toistuivat eri teemoja koskevissa keskusteluissa ja joiden varassa keskustelut linkittyvät toisiinsa. Käsittelen ensin hallituspolitiikan, puoluepolitiikan ja arvoyhteisöjen vaikutusta puheenvuoroihin. Tämän jälkeen paneudun erillisinä teemoina siihen, kuinka puheenvuoroissa vedotaan tunteisiin ja järkeen, hyödynnetään tarinallisuutta, korostetaan teknologian merkitystä ja kiistetään ilmastonmuutoksen merkitys tai vähätellään sitä. Esitän myös joitakin huomioita siitä, kuinka edustajien ikä ja sukupolvikokemukset heijastuvat puheissa. Analysoin, kuinka eri näkökulmatasojen omaksuminen — erityisesti globaaliseen ja lokaaliseen perspektiiviin vetoaminen ja puhujan omaksuma maantieteellinen positio — näkyy puheenvuoroissa.

5.1 Hallituspolitiikka, puoluepolitiikka ja arvoyhteisöt

Eduskunnan ilmastonmuutospuheissa esiintyneet korostukset vaihtelevat aineistossa sen mukaan, mitä puoluetta puhujat edustivat ja minä vuonna puheet oli pidetty. Samankin puolueen edustajien korostukset vaihtelivat. Tilannetta voidaan kuvata puhumalla politiikan läpileikkaavista arvoyhteisöistä, joissa poliittisista arvoista eri mieltä olevat kansanedustajat voivat olla samaa mieltä moraalisisista arvoista.¹⁶¹ Aineistoista voi kuitenkin erottaa keskustelusta toiseen toistuvia teemoja, joita olivat ilmastonmuutoksen vaikutukset talouteen, turvallisuuteen, metsä- ja maatalouteen, energiahuoltoon ja liikenteeseen.

Suomi on ollut mukana 1992 solmitussa Yhdistyneiden Kansakuntien ilmastonmuutosta koskevassa puitesopimuksessa. Ensimmäinen kansallinen ilmastolaki tuli voimaan kesäkuussa 2015 (609/2015) ja se oli samalla yksi maailman ensimmäisistä ilmastolaeista.¹⁶²

Yhdistyneiden Kansakuntien puitesopimusta täydennettiin Pariisin ilmastopimuksella ja Suomi allekirjoitti uuden kansallista ilmastolakia tiukemman puitesopimuksen muiden EU-maiden kanssa vuonna 2016.¹⁶³ Tämän jälkeen 20.12.2018 kahdeksan eduskuntapuoluetta (keskusta, kokoomus, SDP, sininen tulevaisuus, vihreät, vasemmistoliitto, RKP ja kristillisdemokraatit) teki yhteisen kansallisen ilmastolinjauksen, jossa tiukennettiin Suomen ilmastolain mukaisia päästövähennystavoitteita ja sitouduttiin ilmastotoimien toteuttamiseen eri sektoreilla. Joulukuussa 2019 ilmastotavoitteita tiukennettiin vielä lisää ja sitouduttiin

¹⁶¹ Hallamaa 2017, 98.

¹⁶² Ilmastolaki 609/2015.

¹⁶³ Valtioneuvoston asetus Pariisin sopimuksen voimaansaattamisesta ja sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 76/2016.

2035 hiilineutraaliustavoitteeseen, joka edellytti ilmastolain muutosta. Eduskunta hyväksyi uuden ilmastolain 25.5.2022.¹⁶⁴

Täysistunnot etenevät asiakohdittain, jotka nimetään aiheisältönsä perusteella. Ilmastonmuutokseen liittyvät asiakohdat vaihtelivat. Usein ne liittyivät ilmasto-, tai energiapolitiikkaan, valtion budjettiin, aluepolitiikkaan, ministeriöiden vastuukysymyksiin, maankäyttökysymyksiin tai liikenteeseen. Vuosina 2008 ja 2019 ei säädetty ilmastolakeja, joten uusista ilmastolaeista ei päätetty täysistunnoissa. Puheenvuoroissa näkyivät kuitenkin ilmastolakien valmisteluun liittyvät kysymykset sekä Pariisin sopimukseen tehdyt tiukennusvaateet sekä hiilineutraaliustavoite 2035.¹⁶⁵

Näin ympäristöministeriöllä on kokoaan merkittävämpi rooli erityisesti toimenpiteiden koordinoimisessa, jolla varmistetaan johdonmukainen toiminta ja päästövähennystoimien toteuttaminen sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti.¹⁶⁶

Myös muita lakeja säädettyä ilmastonmuutosta käytettiin perusteluissa kuten esimerkiksi: laki lastensuojelulain muuttamisesta, laki hiilen energiakäytön kieltämisestä ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 2 §:n muuttaminen, laki kuntien kulttuuritoiminnasta, laki biopolttoöljyn käytön edistämisestä, laki biopolttoaineiden käytön edistämisessä liikenteessä sekä laki nestemäisten polttoaineiden valmisteverosta annetun lain liitteen ja valmisteverotuslain 5 §:n muuttamisesta.

Vaikka saman täysistunnon puheenvuoroissa saatettiin käyttää ilmastonmuutosta perusteluna täysin vastakkaisille päämäärille, kansanedustajat harvoin viittasivat yksittäisten edustajatoverien puheenvuoroihin tai kiistivät toisen puhujan esittämien faktojen oikeellisuutta. Hallituksen ja muiden puolueiden politiikkaa kyllä arvosteltiin. Alla esimerkkejä 1.10.2019 pidetyn täysistunnon puheenvuoroista.

Rinteen hallitus on enemmän huolissaan imagollisesta ilmastovouhoksesta ja ulkomaalaisen halpatyövoiman tuonnista kuin suomalaisten työpaikkojen säilymisestä. Hallituksen ilmastotoimilla ehkä kiillotetaan jonkun pään päälle luotua sädekehää, mutta maapalloa ne eivät pelasta. Sen sijaan hallituksen ilmastokärki heikentää suomalaista kilpailukykyä ja ajaa tuotantoa alas. — Oulusta ja Raumalta suljetaan paperikoneet, Kiteellä saha, Anjalassa ollaan lomauttamassa paperitehtaan koko henkilöstö.¹⁶⁷

Ensin toivoisin, että kun puhutaan niistä tapahtumista, jotka johtavat siihen, että tehtaita suljetaan, paperikoneita suljetaan, ettei vihjaistaisi, että se johtuisi jotenkin ilmastotoimista, kunnianhimoisesta ilmastopolitiikasta, kun sillä ei ole mitään yhteyttä todellisuuden kanssa.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Ilmastolain uudistaminen s.a.

¹⁶⁵ Kerkkänen 2010, 48–63. Jo vuonna 2010 ilmestyneessä ilmastoetiikkaa ja ilmastonmuutoksen hallinnan politiikkaa käsittelevässä väitöskirjassaan Anu Kerkkänen kritisoi Suomen ilmastokysymyksen kapea-alaisuutta. Paikallisella tasolla kysymyksessä nähtiin olevan ympäristöhallinnon ongelma ja kansallisella tasolla suuren mittakaavan energiatuotannon kysymys.

¹⁶⁶ Kiljunen 17.12.2019.

¹⁶⁷ Tavio 1.10.2019.

¹⁶⁸ Adlercreutz 1.10.2019.

Keskustan eduskuntaryhmä on myös valmis helpottamaan EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta tulevan työvoiman saatavuutta, myös tarveharkinnan asteittaista poistamista kannattaa harkita.¹⁶⁹ Yleisesti noudatettiin perustuslaissa säädettyä eduskunnan asiallisen kielenkäytön periaatetta, jonka mukaan kansanedustajan tulee olla käytökseltään vakaa ja arvokas. Tämän on tulkittu tarkoittavan muun muassa sitä, että toista kansanedustajaa ei ole sopivaa syyttää valehtelusta.¹⁷⁰ Vaikka valehtelua ei mainita erikseen perustuslaissa, kansanedustajat pidättäytyivät arvostelemasta muita kansanedustajia ja tiedostivat valehteluun puuttumista koskevat kirjoittamattomat säännöt kuten alla olevat esimerkit osoittavat. Maininnat valehtelusta olivat erittäin harvinaisia aineistossa.¹⁷¹

Tässä salissa ei ole tapana syyttää toisia edustajia valehtelusta, ei ainakaan virheellisesti. Edustaja Koponen voi tarkistaa pöytäkirjasta, että en sanonut suinkaan, että ei tehtäisi mitään. Sanoin, että ei tehdä riittävästi, ei läheskään riittävästi.¹⁷²

Muistuttaisin, että tässä salissa ei yksilöitä eikä ryhmiä puhutella valehtelu-nimikkeellä. (Sari Sarkomaa: Pyytäkää anteeksi! Asiatonta!)¹⁷³

Voin kertoa, että valiokunnassa tästä tehtiin jo ehdotus siirtää tämä lokakuun 21. päivään, mutta meidät pakotettiin. Minä ihmettelen edelleen sitä sanaa, kun täällä ei saa sanoa "valehdella", täällä salissa. Ei täällä vissiin saa myöskään sanoa, että pakotetaan. Meitä pakotetaan kaikennäköisiin. Muistakaa, meitä ei määrää Kekkonen eikä mikään muu kuin perustuslaki ja omatunto, tässä salissa olevia kansanedustajia. Meidät on ihmisten äänillä tänne valittu, ja me olemme vastuussa niille, jotka meidät ovat tänne valinneet, ja sitten meitä määräävät perustuslailliset määräykset, ja omatunto meillä on jokaisella.¹⁷⁴

Me emme voi lähettää takaisin kirjettä, että "hyvä kansanedustaja" — siis tämän nykyilain mukaan — "epäilemme, että valehtelette", koska tämän lain perusteluissa nimenomaan sanotaan, että viranomainen ei voi eikä saa tarkastaa näitä ilmoituksia.¹⁷⁵

Arvoisa puhemies! On todella tärkeää, että näin vakavasta asiasta kun keskustellaan, niin kokoomus — olen oppinut arvostamaan teitä totuuden puhujina — ette nyt kuitenkaan harjoittaisi älyllistä valehtelua.¹⁷⁶

5.2 Tunteisiin ja järkeen vetoaminen ja ilmastoahdistus

Ilmastonmuutoksen vaikutuksia tai koko ilmastonmuutosilmiön olemassaolo pyrittiin myös kiistämään tai niiden tueksi esitettyjä tieteellisiä perusteita epäiltiin. Usein vedottiin yksittäisiin tutkimustuloksiin ja tutkimuksiin, puhuttiin yleistyksin tai käytettiin ilmaisuja, joihin sisältyi johtopäätös ilman sitä tukevia perusteluita. Jos puheenvuorojen tieteellisinä faktoina ilmoitetut argumentit kasvihuonepäästöjen lähteiden osuuksista kokonaisuormasta

¹⁶⁹ Kivisaari 1.10.2019.

¹⁷⁰ Suomen perustuslaki s.a. Kansanedustajan asiallisesta käyttäytymisestä on säädetty perustuslain 31 §:ssä. Kansanedustajan tulee esiintyä vakaasti ja arvokkaasti sekä loukkaamatta toista henkilöä. Jos kansanedustaja rikkoo tätä vastaan, puhemies voi huomauttaa asiasta tai kieltää edustajaa jatkamasta puhetta. Eduskunta voi antaa toistuvasti järjestystä rikkoneelle kansanedustajalle varoituksen tai pidättää hänet enintään kahdeksi viikoksi eduskunnan istunnoista.

¹⁷¹ Hakusanapari valehd* OR valeht* tuotti ainoastaan 5 hakutulosta kaikista vuonna 2019 pidetyistä 13017 puheenvuoroista, 12 hakutulosta kaikista vuonna 2008 pidetyistä 13707 puheenvuoroista.

¹⁷² Kontunen 4.12.2019.

¹⁷³ Vanhanen 21.11.2019 (puhemies ojentaa kansanedustajaa).

¹⁷⁴ Rajala 17.6.2008.

¹⁷⁵ Brax 22.5.2008.

¹⁷⁶ Guzenina 21.11.2019.

laskettaisiin yhteen, lopputulos olisi yli sata prosenttia, mikä selittyy osin kasvihuonepäästöjen laskennan kompleksisuudella. Suomessa laskennasta vastuussa oleva viranomaisena on ollut vuodesta 2003 Tilastokeskus. Kansallinen kasvihuonekaasupäästöjen ja poistumien inventaario on YK:n sekä EU:n ilmastolainsäädännön mukainen tehtävä. Asian tekee ongelmalliseksi se, että EU:n ja kansainvälisten päästöjen laskennan tilinpitosäännöt eivät ole aina kansallisten laskentatapojen mukaisia.¹⁷⁷ Laskenta ei ole kuitenkaan aukotonta ja eri päästönlähteiden laskentatavoissa voi ilmetä huomattavia eroja tai laskentamenetelmät puuttuvat täysin.

Alan tutkijoista suurin osa pitää varmana, että ihmisen toimilla on keskeinen merkitys ilmastomuutoksen etenemisessä. Tosin osa maailman tutkijoista suhtautuu tähän väittämään hyvinkin skeptisesti.¹⁷⁸

Tiedemiesten parissa on melko lailla yksimielinen käsitys, että muutaman tuhannen vuoden päästä jääkausi on jälleen Pohjolassa, ehkä jo 3 000 vuoden päästä jää peittää nämäkin seudut. Ilmastossa on ollut vaihteluja kautta maapallon historian. Näitä vaihteluja on nytkin. Mikä on ihmisen vaikuttamisen osuus niihin, on osaltaan kiistanalainen kysymys.¹⁷⁹

Perusteluina sille, että ilmastomuutos etenee, käytettiin myös maapallon akselikulman muuttumista Aurinkoon nähden, auringonpilkkuja, tulivuorenpurkauksia tai lounaasta ja etelästä tulevista ilmapurkauksista.¹⁸⁰ Lähestyttäessä 2020-lukua lisääntyneen ilmastomuutostutkimuksen sekä kansalaiskeskustelun myötä ilmastomuutosta vähättelevät puheenvuorot harvinaistuivat. Oltiin enemmän huolestuneita siitä, kuinka ilmastotoimet vaikuttaisivat kansalaisten elintason ja toimeentuloon, ja kiistämisen sijaan keskityttiin sopeutumiseen.

Nojaamme toimmme tutkittuun tietoon ja kunnioitamme asiantuntijoiden arvioita. Julkisessa keskustelussa on väitetty vastuuttomasti, että ilmastomuutoksen hillitseminen tarkoittaisi kurjuutta ja vaikeuksia tavallisille ihmisille, yrityksille ja yhteiskunnalle. Tämä väite ei pidä paikkaansa.¹⁸¹

Ilmastomuutoksen vähättely ei ole kuitenkaan loppunut täysin 2020-luvultaan:

Ilmastohan muuttuu koko ajan, ei ilmastomuutoksella kannata pelotella ketään. Jääkauden jälkeen, joka oli 11 000 vuotta sitten, ilmasto on muuttunut koko ajan, joka vuosi se on muuttunut. Että, jos joku sitä ilmastomuutosta nyt pitää niin kuin omana keksintönään, on noin 11 000 vuotta myöhässä.¹⁸²

Ilmasto ei hyödy mitään siitä, että Suomi tuhoaa kilpailukykynsä, taloutensa ja ruuantuotantonsa. Vuoden 35 hiilineutraaliustavoite on siirrettävä vuoteen 2050.¹⁸³

Ilmastomuutos aiheuttaa ilmastoahdistusta. Mikko Piispa ja Panu Pihkala ovat tutkineet ympäristöahdistusta sukupolvikysymyksenä: vallitseva tilanne aiheuttaa ahdistumista, turhautumista ja jopa epätoivoa. Heidän mukaansa poliittinen järjestelmä ei näytä vastaavan ilmastosta ja tulevaisuudesta huolestuneiden vaatimuksiin. Ilmaston vuoksi tunnetun

¹⁷⁷ Pipatti et al. 2023, 10–28.

¹⁷⁸ Asell 12.11.2008.

¹⁷⁹ Oinonen 12.11.2008.

¹⁸⁰ Oinonen 27.11.2008; Hakkarainen 29.1.2019; Oinonen 12.3.2008.

¹⁸¹ Marin 16.12.2019.

¹⁸² Hoskonen 11.3.2020.

¹⁸³ Ranne 8.2.2022.

ahdistuksen on tulkittu vaikuttavan sekä lamauttavasti että toimintaan aktiivisesti. Ilmastoahdistus on usein liitetty nuoriin, ja sitä on pidetty suhteellisen uutena ilmiönä. Kuitenkin jo 1970-luvulla on tutkimuksessa tunnistettu ympäristötuhon aiheuttamia tunteita.

Ilmastoahdistusta ilmenee laajasti eri ikä- ja ammattiryhmissä.¹⁸⁴ Eikö poliittinen järjestelmä pysty vastaamaan ilmastovaateisiin, vai eikö se halua vastata niihin? Kärsivätkö poliitikot ilmastoahdistuksesta, ja onko Mikko Piisan ja Panu Pihkalan kuvailema passiivisuus nähtävissä myös eduskunnan työskentelyssä? Kysymykseen on vaikea vastata aineiston perusteella. Ilmastotoimien toteutumisen arviointi näyttää pitkälti riippuvan arvioijan omista lähtökohdista. Ilmastotoimia arvioitiin eri kriteerein ja erityisesti se, oliko kansanedustajan puolue hallitusvastuussa, näytti vaikuttavan puheenvuoron näkökulmaan. Hallitusvastuussa olevien puolueiden edustajien näkemys ilmastopolitiikasta oli optimistisempaa, ja asioita usein tulkittiin myönteiseen sävyyn. Oppositiossa olevien puolueiden edustajat taas arvostelivat hallituksen toimia, jotka saattoivat olla liiallisia, liian vähäisiä tai epäonnistuneita. Usein käytettiin hyvin värikkäitä ilmaisuja ja polarisoivia kielikuvia.

Samoin ilmastonmuutos, aikamme keskeisin tulevaisuuden haaste, on kirjattu komeasti hallitusohjelmaan ensimmäiseksi sanaksi, mutta missä ovat konkreettiset, vaikuttavat toimet?¹⁸⁵ Edustajat vetosivat tunteisiin sekä puhuessaan ilmastonmuutostoimien puolesta että argumentoidessaan niitä vastaan. Puhuttiin massahysteriasta ja siitä, kuinka järkevätkin ihmiset saadaan mukaan joukkoilmiöön. Ilmastonmuutoksesta puhuttiin myös hömpötyksenä ja ilmastonmuutoskeskustelun nähtiin menneen ”överiksi.”¹⁸⁶ Puhuttiin maapallon elämän pahimmasta tuhosta, ilmastoperäisen siirtolaisuuden massamuutoista, Afrikan uhkaavasta nälänhädästä, sodista, kurjuudesta ja taudeista. Usein ilmastonmuutos liitettiin erilaisiin katastrofeihin kuten ravintokatastrofiin, ilmastokatastrofiin tai talouskatastrofiin.¹⁸⁷

Ilmastonmuutoksen torjunta ei ole ilmaista, mutta monin verroin kalliimmaksi sekä inhimillisesti että taloudellisesti tulee, jos hidastelemme. Itse asiassa me maksamme jo nyt siitä, että emme tee tarpeeksi paljon tarpeeksi nopeasti.¹⁸⁸ Tehokeinoina käytettiin myös uskonnollisia kielikuvia. Suomen Kristillisdemokraattisen puolueen edustajat käyttivät raamatullisia kielikuvia, puhuttiin ilmastonmuutoksen hillinnän tärkeydestä luomakunnan ja ihmisen varjelemiseksi.¹⁸⁹ Syntiä ja ilmastopolitiikkaa ei kuitenkaan kristillisdemokraattien puheissa yhdistetty toisiinsa, vaikka mainintoja näiden

¹⁸⁴ Piispa & Pihkala 2020, 1–5.

¹⁸⁵ Ikonen 17.12.2019.

¹⁸⁶ Mäkelä 8.10.2019.

¹⁸⁷ Tiusanen 10.6.2008; Sumuvuori 20.5.2008.

¹⁸⁸ Mikkonen 16.1.2019.

¹⁸⁹ Kärkkäinen 12.11.2008.

yhteydestä löytyy myös luterilaisen spiritualiteetin teologiasta.¹⁹⁰ Myös muiden puolueiden edustajat turvautuivat uskonnollisuuteen viittaavaan puheeseen.

Tämä aika on synnyttänyt jo uusia jalustalle nostettuja messiaita, joita palvotaan... Lopuksi lohdutuksen sana: Maailmanloppu ei ole vielä näköpiirissä, ei ainakaan edellä mainituista syistä. Päivä se on vielä huomennakin.¹⁹¹

Tämä ilmastopoliittinen keskustelu tuo mieleen uskonnolliset herätysliikkeet, joissa myöhäisheränneet todistavat kaikkein kiivaimmin.¹⁹²

Suomi on valmis myös tiukempaan päästövähennystavoitteeseen kuin 20 prosenttia, ja se on täällä strategiassa selkeästi esillä. Mutta samaan aikaan pitää muistaa, että ei ole salaisuus eikä synti, että me päästövähennyspuolella joudumme tasapainoilemaan teollisuuden hiilivuoto-ongelman ja välttämättömien päästövähennyksien välillä.¹⁹³

Ilmastotoimien oikeudenmukaisuus liitettiin usein taloudellisiin resursseihin ja niiden jakautumiseen, globaaliin ruokakriisiin ja nuorten hyvinvointiin. Vaikka ilmastotoimia pidettiin tärkeinä, vaadittiin samalla niiden kohtuullistamista esimerkiksi verotuksen avulla.

Me hoidamme meidän velvollisuutemme, meidän osuutemme näissä talkoissa, kunnialla ja kunnolla. Samalla on kuitenkin tärkeää, että me pidämme huolta oikeudenmukaisuudesta. Kun polttoaineiden verotusta korotetaan, niin samaan aikaan, vastapainoksi, pieni- ja keskituloisten verotusta kevennetään ja perusturva korotetaan, koska ilmastotoimia ei saa maksattaa niillä, joilla on muutenkin vaikeaa.¹⁹⁴

Ilmastoahdistus yhdistettiin erityisesti nuoruuteen ja nuorten sanottiin olevan myös aktiivisia toimijoita:

Tällä hetkellä nuoret ovat usein myös se väestöryhmä yhteiskunnassa, joka jo tällä hetkellä tekee eniten luonnon monimuotoisuutta ja ilmaston lämpenemisen ehkäisyä tukevia toimenpiteitä. Mutta samaan aikaan tosiasia on se, että moni nuori myöskin kokee ahdistusta ilmastomuutoksesta ja kokee voimattomuutta siitä, ettei pysty vaikuttamaan, ei pääse osallistumaan tai ei ole välttämättä edes tietoa.¹⁹⁵

Toisaalta ilmastoahdistukseen haettiin syitä myös ilmastokeskustelusta ja uutisoinnista.

Nuorten ilmastoahdistuksen ja mielenterveysongelmien syyksi löydettiin ilmastomuutoksella pelottelu.¹⁹⁶ Koska tieto ja tarvittavat välineet ilmastomuutoksen hillitsemiseen ovat jo olemassa, nähtiin ilmaston aiheuttama ahdistus jopa yhteiskunnan epäonnistumisena.¹⁹⁷

Puheenvuorot sisälsivät myös nollasummapelin kaltaisia tarinallisia skenaarioita, joissa ilmastotoimien tulkittiin heikentävän alueellista tai globaalia hyvinvointia.

Jos Suomi sähköistäisi koko autokantansa, myytäisiin vanhat polttomoottoriautot sellaisiin matalamman elintason maihin, joiden autokanta on huomattavasti pienempi. Tällöin fossiilisten polttoaineiden käyttö lisääntyisi näissä maissa samaan aikaan, kun se Suomessa vähentyisi.¹⁹⁸

¹⁹⁰ Jolkkonen 2003, 96. Mm. Jari Jolkkonen syntii käsittelevässä artikkelissaan olisi lisännyt keskiajalla tunnettuun synnillisten tekojen luokitteluun ekokatastrofin aiheuttaneen peccatum contra naturam -luokan.

¹⁹¹ Kotiaho 8.10.2019; myös Elo 16.1.2019; Ranne 26.11.2019.

¹⁹² Väyrynen 16.1.2019.

¹⁹³ Lehtomäki 12.11.2008.

¹⁹⁴ Kari 8.10.2019.

¹⁹⁵ Toivola 16.1.2019.

¹⁹⁶ Meri 8.10.2019.

¹⁹⁷ Kivisaari 26.11.2019.

¹⁹⁸ Vallin 12.6.2019.

Ilmastotoimien tulkittiin uhkaavan myös biodiversiteettiä, tai väitettiin, että ilmastotoimiin käytettyjen resurssien määrä oli väärä suhteessa luontokatoon ohjattuihin resursseihin.¹⁹⁹ Toisaalta biodiversiteetin häviäminen yhdistettiin ilmastonmuutokseen, ja ilmastotoimet ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen esitettiin toisiaan täydentävinä toimintoina. Puheenvuoroissa tulkittiin lajien häviämisen heikentävän edellytyksiä hillitä ilmastonmuutosta ja ilmastotoimien välttämättömyyttä perusteltiin tarpeella hidastaa luontokatoa.²⁰⁰

5.3 Sukupolvikysymys

Aineiston varassa on vaikea arvioida, kuinka paljon puhujien demografiset taustatekijät vaikuttivat puheenvuorojen sisältöön. Parlamenttisampo listaa edustajia koskevia taustatietoina muun muassa iän, koulutuksen, puolueen, valiokuntajäsenyydet, syntymäpaikan, kotipaikkakunnan ja edustajakaudet. Kansanedustajat ovat kuitenkin antaneet itsestään vaihtelevasti erilaisia tietoja, eikä esimerkiksi kaikkien syntymäpaikkaa, kotipaikkakuntaa tai ammattia voi selvittää järjestelmän avulla.

Vuoden 2019 aineistossa puheen pitäjiä oli yhteensä 168 ja he olivat syntyneet vuosien 1943 ja 1994 välillä. Syntymävuosien välillä oli siis yli 50 vuotta. Syntymävuosien mediaani oli 1974, eli henkilö oli vuonna 2019 noin 45-vuotias. Vuonna 1976 syntyneitä oli eniten, eli 13 henkilöä. Vuonna 2008 aineistossa puheenvuorojen pitäjiä oli 129, ja he olivat syntyneet vuosien 1938 ja 1982 välillä. Syntymävuosien mediaani oli vuosi 1960, eli henkilö oli vuonna 2008 noin 48-vuotias. Vuonna 1947 syntyneitä oli eniten, eli 9 henkilöä. Vuonna 1990 tai tämän jälkeen syntyneitä oli 2008 aineistossa 5 henkilöä (ja 11 puheenvuoroa) ja ennen vuotta 1950 syntyneitä 6 henkilöä.

Aineisto antaa viitteitä siitä, että eri ikäpolviin kuuluvat suhtautuvat ilmastonmuutokseen eri tavoin. 1940-luvulla ja sitä seuraavilla vuosikymmenillä syntyneiden puheenvuoroissa keskityttiin enemmän säilyttävään ja ylläpitävään yhteiskuntajärjestykseen, jossa huoltovarmuus ja kansallinen turvallisuus koettiin merkittävänä. Nuorempien kansanedustajien pitämässä puheissa keskityttiin enemmän tulevaisuuteen ja korostettiin teknologian merkitystä ongelmien ratkaisijana. Nuoremmat kansanedustajat olivat myös valmiimpia toteuttamaan ilmastotoimien vaatimia toimenpiteitä. Samaa todistaa myös vuonna 2022 Euroopan investointirahaston (EIR) teettämä tutkimus, jonka mukaan Suomessa alle 30-vuotiaista 62 prosenttia kannattaa tiukempia valtion toimenpiteitä, joilla ohjataan ihmisten

¹⁹⁹ Tiusanen 19.2.2008; Tuppurainen 16.1.2019.

²⁰⁰ Tuppurainen 16.1.2019; Harjanne 11.6.2019; Multala 17.12.2019.

toimintaa ilmastonmuutoksen torjumisen edistämiseksi. Yli 30-vuotiaista vastaava luku samana vuonna oli 50 prosenttia.²⁰¹

5.4 Teknologia

Puheenvuoroissa tuotiin esiin ilmastonmuutostutkimus ja uudet teknologiat myös mahdollisuutena Suomelle. Suomalaiset innovaatiot esiteltiin talouden kasvun moottoreina ja Suomen uutena tulevana menestystarinana. Toisaalta teknologian kehitystä pidettiin myös markkinakilpailuna, jossa nopeus on etu. Koulutuksen, jatkuvan oppimisen ja tutkimuksen rahoitus liitettiin työmarkkinoiden rakennemuutokseen. Uusi teknologia valtaa alaa, ja uusien teknologioiden työpaikkoihin tarvitaan työnvoimaa.

Täällä on jo kehitetty ratkaisuja, joita viedään Kiinaan, Intiaan, sinne, missä päästöt ratkaistaan. Ja jos me otamme kunnianhimoisen asenteen — kuten näyttää, että uskallamme entistä enemmän ottaa — niin täällä kehitetään vielä enemmän ratkaisuja, joilla sitten maailmaa käännetään oikeaan suuntaan.²⁰²

Uudet teknologiat, innovaatiot ja liiketoimintamallit ovat ratkaisuja, joissa edelläkävijä korjaa usein suurimman potin.²⁰³

Täytyy muistaa, että näissä synteettisissä polttoaineissa piilee ihan ennennäkemättömät mahdollisuudet.²⁰⁴

Emme halua ajaa teollisuutta pois täältä vaan pitää Suomessa panostaen yritys- ja elinkeinoelämämyönteisiin ratkaisuihin. Täytyy muistaa, että ilmastonmuutos luo myös uutta työtä.²⁰⁵ Uusi teknologia loi uusia uhkia. Yhtä mieltä oltiin siitä, että ilmastonmuutoksen vahinkojen korjaaminen tulisi olemaan kalliimpaa kuin sen estäminen. Erimielisyyttä aiheutti se, minkälaisia ilmastoinvestointeja tulisi tehdä. Liiallisten investointien pelättiin vaarantavan työpaikkoja.

Tämä velkataakan lisääminen tapahtuu myös pakottamalla näihin ilmastoinvestointeihin. Te pakotatte siis uuteen teknologiaan, sen käyttöönottoon, jopa epävarman ja keskeneräisen käyttöönottoon, normaalia investointisykliä nopeammin.²⁰⁶

Tai otetaan esimerkiksi ilmastonmuutos: Teknologialla voimme hillitä sitä kenties, mutta teknologiaan itseensä liittyy laajoja ympäristöhuolia, ja keinot ilmastonmuutoksen torjumiseksi ovat olemassa jo nyt. Ei kannata tuudittautua siihen, että teknologioiden avulla päästöt yhtäkkiä nollataan. Kyse on meidän, ihmisten, ratkaisuista ja siitä, miten ja millaisia teknologioita hyödynnämme.²⁰⁷

5.5 Tarinallisuus

Tutkimuksissa on pystytty osoittamaan, että ihmiset muistavat, hahmottavat ja ymmärtävät kertomukset paremmin ja nopeammin kuin tieteellisen tiedon. Tarinallistamista voidaan käyttää apuna tärkeän viestin välittämiseen, mutta tiedettä tarinallistamalla voidaan heikentää

²⁰¹ Useimmat nuoret suomalaiset kannattavat tiukempia valtion toimenpiteitä, joilla ihmisten toimintaa ohjataan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi 2023. Tutkimus suoritettu 2022.

²⁰² Mykkänen 16.1.2019.

²⁰³ Pitko 18.12.2019.

²⁰⁴ Kulmuni 29.1.2019.

²⁰⁵ Pylväs 26.11.2019.

²⁰⁶ Ranne 26.11.2019.

²⁰⁷ Parviainen 4.3.2019.

tutkimustiedon pätevyyttä. Ilmasto on muuttunut vähitellen ja sen vaikutukset vaihtelevat eri aikoina ja eri alueilla. Nämä piirteet tekevät siitä luonteeltaan abstraktin luonnontieteellisen ilmiön, jonka vaikutusta ihmisten on vaikea hahmottaa arkisessa kokemusmaailmassaan. Ilmiön abstrakti luonne näkyy esimerkiksi siinä, ettei ilmastonmuutosta voi tarinallistaa nimeämällä siihen syyllisiä tai uhreja. Ihmiset selittävät asioita hahmottamalla tapahtumille jonkin syyn tai aiheuttajan, mutta etenevää ilmastokriisiä ei voi selittää tämänkään kaavan mukaan.²⁰⁸

Kertomuksellisuutta voidaan käyttää moneen tarkoitukseen: sen avulla voidaan selventää aihetta ja elävöittää argumentointia. Toisaalta kritiikin tarinallisuus voi tuottaa päämäärähakuisia tulkintoja sekä faktoista piittaamatonta poliittista puhetta.²⁰⁹ Puhutaan totuudenjälkeisestä politiikasta, joka murentaa joko tarkoituksellisesti tai tiedostamattaan faktainfrastruktuuria. Sen taustalla on monia taloudellisia ja mediaympäristön muutokseen liittyviä syitä. Ei enää pyritä vakuuttamaan vaan ainoastaan häiritsemään. Jatkumo faktapuheen ja totuuden jälkeisyyden välillä ei ole kuitenkaan kronologinen, ja fiktiivisten ja henkilökohtaisten kertomusten käyttö toimivat tällöin toden ja epätoden välisen eron hämärtämisessä.

Poliittisen kentän polarisoitumisen myötä puolueiden suhtautuminen totuudenjälkeisen aikakauden tapaan tehdä politiikkaa on muuttunut sallivammaksi, eikä valheesta kiinnijääminen enää välttämättä johda sanktioihin omassa puolueessa eikä epätotuuksia viljelevää aina tuomita julkisessa keskustelussa.²¹⁰

Puheenvuoroissa käytettiin tehokeinoina ja argumentin korvikkeina omakohtaisia kokemuksia, kärjistyksiä, vertauksia ja vastakkainasettelua. Koska puheenvuorot olivat aikarajattuja, pitkiä kertomuksia niihin ei saatu sisällytettyä. Esimerkiksi puheenvuorossaan 17.12.2019 kansanedustaja Laukkanen otti lyhyesti kantaa karjatalouteen:

En muuten vieläkään jaksa uskoa, että Mansikki on Ilmastonmuutoksen suurin uhka. Pidän Mansikkia oikein mukavana tapauksena.²¹¹

Kansanedustajat kertoivat tarinoita, runoja ja vitsejä. Ilmastonmuutosta verrattiin esimerkiksi sotaan ja ilmastotoimia jälleenrakennukseen.

...keskusteluissa esimerkiksi ilmastonmuutoksesta, ja siinähan tarvitaan juuri sentyyppistä ajattelua, joka esimerkiksi jälleenrakennusaikoina tässä maassa vallitsi. Olen itse aikanaan tutkinut erilaisten aikakausten henkistä ilmapiiriä ja sitä, miten ihmiset niitä muistavat, ja on hämmäntävää, kuinka positiivinen muistikuva näistä jälleenrakennusvuosikymmenistä tietyillä ikäpolvilla on. Meidän on kyettävä rakentamaan tästä tulevasta kymmenestä vuodesta samanlainen tarina, jota kerrotaan eteenpäin, jos me

²⁰⁸ Raipola 2020, 293–294.

²⁰⁹ Hyvönen & Mäkelä 2020, 121.

²¹⁰ Hyvönen & Mäkelä 2020, 124–125.

²¹¹ Laukkanen 17.12.2019.

aiomme tehdä niitä tekoja, joita ikään kuin maailman faktuaalinen tutkijatieto meiltä edellyttää ja joita nuoret huutavat niin kovaa, että sen tosiaan pitäisikin vähän kaikkien korviin sattua.²¹²

Paikallista kuluttamista pidettiin ympäristötekona värikkään kielikuvin.

Työhön ja yrittämiseen, erityisesti palveluihin, kohdistuva rasitus hidastaa ilmastonmuutoksen vastaista taistelua. Mitä vaikeampaa ja kalliimpaa työllistäminen on, sitä todennäköisemmin ostetaan uusi pesukone tai lennätetään Aasiasta kukkamekko sen sijaan, että korjattaisiin vanhaa ja kehitettäisiin uusia ratkaisuja. Hallitus siirtää tuotantoa Suomen ulkopuolelle ja viimeisenkin suutarin kortistoon.²¹³

Ilmaston kannalta haitallista kuluttamista myös puolusteltiin kansantaloudellisin syin:

Onko muuten kenelläkään tiedossa, että joku olisi laskenut, mitä se tarkoittaa kansantaloudelle, jos kaikki ilmastonmuutoksen kannalta haitallinen kuluttaminen lopetetaan välittömästi? Mitä se tarkoittaisi käytännössä?²¹⁴

Toisaalta kulutusta yksinkertaisesti käskettiin vähentämään:

Älä osta mitään, mitä et tarvitse. Ja mieti vielä kaksi kertaa, mitä oikeasti ja aidosti tarvitset. Ilmastonmuutosta pitää torjua niin, ettei se lisää ihmisten välistä eriarvoistumista.²¹⁵

Myös omia lapsia käytettiin vaikuttamisen välineinä:

Kun kävelen käsi kädessä lapseni kanssa ympäri metsää luonnon ihmeisiin tutustuen, en voi olla välttämättä ajatukselta, että minä en halua olla osana sitä yhteiskuntaa, joka vie tämän mahdollisuuden omalta lapseltani.²¹⁶

5.6 Globaali ja lokaali ongelma

Aineiston mukaan edustajat tarkastelivat ilmastonmuutosta niin lokaalista kuin globaalistakin näkökulmasta. Sisäpolitiikassa aihetta käsitellään usein kapea-alaisesti ja eri näkökulmin paikallisella ja kansallisella tasolla.²¹⁷ Kansainvälisellä tasolla ilmastonmuutoksen pelättiin vaikuttavan eniten köyhiin maihin, ja erityisesti tyttöihin ja naisiin. Ilmastotoimet yhdistettiin valtion kehitysyhteistyön määrään ja laatuun. Kehitysyhteistyömäärärahoja haluttiin myös korvamerkitä tai ohjata niitä erityisesti ilmastotoimiin. Suomen osuutta hiilidioksidipäästöihin usein vähäteltiin ja Suomen erinomaisuutta korostettiin suhteessa muihin maihin.

Suomen toimia ei pidetty globaalisti merkittävänä tai Suomelta vaadittiin ilmastojohtajuutta. Vuosien 2008 ja 2019 välillä oli nähtävissä asenteiden muutosta. Vuonna 2008 Suomen merkitystä kansainvälisenä toimijana pidettiin vielä vähäisenä:

Mitkään Suomen toimenpiteet eivät yksin pysäytä ilmastonmuutosta, valitettavasti. Sen vuoksi me tarvitsemme näihin talkoisiin joka ikisen maailman maan mukaan.²¹⁸

Ilmastojohtajuus mainittiin 47 puheessa vuosina 1907–2022. Ennen vuotta 2019 hakusanana ilmastojohta* löytyi ainoastaan viidestä puheesta. Vuosi 2019 hakutuloksia oli eniten (21 kappaletta). Suomen ilmastojohtajuus tulkittiin mahdolliseksi ja toivottavaksi:

²¹² Trosti, 18.3.2019.

²¹³ Valtonen 11.6.2019.

²¹⁴ Laukkanen 17.12.2019.

²¹⁵ Huttunen 12.9.2019; myös Mikkonen 16.1.2019; Sarkkinen 4.3.2019.

²¹⁶ Kaunisto 12.9.2019; myös Rinne 8.10.2019.

²¹⁷ Kerkkänen 2010, 48–63. Jo vuonna 2010 ilmestyneessä ilmastonmuutoksen hallinnan politiikkaa käsittelevässä väitöskirjassaan Anu Kerkkänen kritisoi Suomen ilmastokysymyksen kapea-alaisuutta. Paikallisella tasolla kysymyksessä nähtiin olevan ympäristöhallinnon ongelma ja kansallisella tasolla suuren mittakaavan energiatuotannon kysymys.

²¹⁸ Lehtomäki 12.11.2008.

Ilman muuta Suomen pitää osoittaa ilmastojohtajuutta, näyttää esimerkkiä, ja meillä on siihen myös paremmat mahdollisuudet kuin juurikaan missään muualla maailmassa.²¹⁹
EU:n merkitystä globaalina ilmastotoimijana painotettiin useissa puheissa ja sen toimijuutta korostettiin:

Kansainvälisessä ilmastopolitiikassa EU näyttää sitoumuksillaan esimerkkiä muille.²²⁰ Kiina, Intia ja Afrikka toistuivat useissa puheenvuoroissa, mutta suhtautuminen niiden merkitykseen vaihteli. Ilmastonmuutos yhdistettiin ulkopoliittikkaan erityisesti uhkakuvien muodossa. Afrikan ja Aasian maiden ilmastonmuutoksen aiheuttaminen ääri-ilmiöiden vuoksi tapahtuvan muuttoliikkeen pelättiin kohdistuvan Suomeen ja keinoja tämän estämiseen etsittiin monelta suunnalta.

Miksi joku Afrikka tai joku muukaan vieras maa olisi meidän asiamme? Vuosikymmeniä Eurooppa ja Suomi ovat haaskanneet satoja miljardeja kehitysapuun.²²¹

Ainakin itse puoltaisin sitä, että jos lisärahaa osoitetaan, niin pantaisiin se otsikolla Afrikka-raha, jonka kulloisesta käytöstä hallitus voisi päättää.²²²
Kansanedustajien puheissa Suomen pohjoisen sijainnin erityisyys korostui lähestyttäessä 2020-lukua. Vuoden 2008 puheenvuoroissa aihetta käsiteltiin vielä vähän, ja Suomen maantieteellistä sijaintia käytettiin perusteluina, kun haluttiin muuttaa tutkimuslaitosten ministeriohjauksen perusteita. Tästä esimerkkinä 2008 puheenvuoro merentutkimuslaitoksen toimintojen uudelleenjärjestelytarpeesta:

Nyt ei ole kysymys mistään liikenne- ja viestintäministeriön päähänpistosta ajaa laadukasta merentutkimusta alas, vaan tarkoitus on vahvistaa sitä ja integroida se paremmin Itämeren suojelupoliittikkaan ja muuhun ilmasto- ja ympäristöpolitiikkaan.²²³

Pohjoisen luonnon arvioitiin olevan ilmastonmuutokselle kaikkein haavoittuvin, jolloin uhattuna olivat esimerkiksi Lappi, luonto ja sen monimuotoisuus sekä matkailu:

Samalla ei pidä unohtaa, että juuri pohjoinen luonto on ilmastonmuutokselle kaikista haavoittuvaisinta. Maapallon keskilämpötilan nousu voi johtaa jopa kolminkertaiseen lämpenemiseen arktisella alueella. Uhattuna on paitsi Lapin ainutlaatuisen kaunis luonto myös matkailu ja kaikki muut säällisestä säästä riippuvaiset elinkeinot.²²⁴

Maailma jaettiin myös etelä-pohjoinen akselille. Kylmä pohjoinen ilmastovyöhyke oli vauras ja vakaa ja lämpimämpi eteläinen ilmastovyöhyke puolestaan köyhä ja kriisialtis. Suomi määriteltiin arktiseksi alueeksi, ja ilmastonmuutoksen pelättiin koskettavan pohjoisia alueita enemmän kuin muita turvallisuutta uhkaavan ilmastoperäisen muuttoliikkeen alettua.²²⁵

Hyvin usein puhutaan pakolaiskriisin ja maahanmuuton yhteydessä siitä, että pitäisi puuttua niihin alkusyihin, jotka panevat ihmisiä liikkeelle, oltiin sitten Lähi-idässä tai Pohjois-Afrikassa tai Afganistanin kaltaisessa maassa, ja itse ainakin ajattelen niin, että konfliktien ennalta torjuminen ja ilmastonmuutoksen ehkäisy.²²⁶

²¹⁹ Sirén 12.9.2019.

²²⁰ Perkiö 16.4.2008.

²²¹ Kotiaho 18.10.2019.

²²² Vanhanen 30.1.2019.

²²³ Vehviläinen 24.9.2008.

²²⁴ Suomela 17.12.2019.

²²⁵ Kiljunen 12.9.2019; Mikkonen 12.9.2019.

²²⁶ Haavisto 12.6.2019.

Toisaalta pohjoista sijaintia pidettiin suotuisana.

Mutta joka tapauksessa iso kuva on se, että pohjoisen pallonpuoliskon pohjoiset osat hyötyvät maatalouden näkökulmasta ajatellen ilmastonmuutoksesta. Sen sijaan eteläinen Eurooppa, Väli-Amerikka, Etelä-Amerikka tulevat kärsimään kuivuudesta ja tuotantoedellytykset heikkenevät.²²⁷

Globaalien ja lokaalien ilmastotoimien ristiriitaa selitettiin usein talouspoliittisin perustein.

Eduskunta päättää valtion talousarvion sekä verotuksen, ja ilmastotoimien priorisoinnin vaihtelu näkyi myös siinä, mihin valtion budjettia haluttiin käyttää. Tultaessa vuoteen 2019 ilmastotoimien tarpeellisuudesta ei enää käyty keskustelua, enemmän keskityttiin siihen, kuka toimisi maksajana. Globaalilla tasolla kehoitettiin suurimpia päästölähdemaita toimimaan, ja ottamaan enemmän taloudellista vastuuta. EU:n ilmastotoimia yleisesti pidettiin aktiivisina ja positiivisina, joskin joissakin puheissa myös jopa liiallisina. Aineistosta oli vaikea löytää erityistä Suomen linjaa, tästä todistaa myös poliitikkojen aktiivinen esiintyminen eri medioissa. Kansalaisyhteiskunta on herännyt vaatimaan ilmastotoimia, mutta poliittisen päätöksenteon rakenne ei useinkaan mahdollista nopeita politiikan suunnanmuutoksia.

Yleinen mielipide tai vallitseva mielipide-ilmasto vaikuttaa politiikkaan. Puolueiden suosio ja suhteellinen painoarvo eduskunnassa vaikuttavat päätöksentekoon. Mielipiteet kuitenkin voivat vaihtua hyvinkin nopeasti, jos ympäristössä tapahtuu jotain ennalta odottamatonta kuten Ukrainan sota ja pandemia ovat osoittaneet viime vuosien aikana. Tärkeiksi koetut asiat siis vaihtelevat eri aikoina, ja tämä vaikuttaa suoraan myös eduskunnan työskentelyyn ja käytyyn keskusteluun.²²⁸ Suomen Ilmastopaneeli onkin peräänkuuluttanut uusia arviointikriteerejä ja menettelytapoja, joiden avulla olisi mahdollista ratkaista sellaisia tilanteita, joissa ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuden arviointi tuottaa ristiriitaisia tuloksia. Jos priorisoidaan luonto, jääkö resursseja terveyteen, tai voiko ilmastopolitiikka tuottaa uusia epäoikeudenmukaisuuksia?²²⁹

²²⁷ Korkea-osa 12.3.2008.

²²⁸ Kingdon 2014, 162–168.

²²⁹ Kivimaa et al. 2021, 9–10.

6. Johtopäätökset

Vaikka ilmastonmuutosta käsitellään mediassa ja tieteellisissä tutkimuksissa paljon, sen herättämä huoli ei näytä välittyvän poliittiseen argumentaatioon. Ilman aktiivista ilmastopolitiikkaa jätämme kestävämmän perinnön tuleville sukupolville. Suomessa eduskunta käyttää ylintä päätöksentekovaltaa. Aiheen ajankohtaisuuden ja monitasoisuuden vuoksi tutkin tässä työssä ilmastonmuutoksesta käydyssä keskustelussa hyödynnettyä argumentaatiota eduskunnan täysistuntopuheenvuoroissa. Tavoitteeni oli tunnistaa ilmasto koskevien väitteiden tueksi esitettyjä perusteluja ja tehdä näkyviksi taustalla olevia pyrkimyksiä ja motiiveja. Hain aineistosta yhteisiä teemoja ja laajempia merkityskokonaisuuksia. Näkökulmani oli sosiaalieettinen ja erityisesti pohdin puheenvuorojen yhteisen hyvän käsitteen eroavaisuuksia ja yhteneväisyyksiä. Tutkin, kuinka ilmastonmuutosta käsittelevissä puheenvuoroissa käsiteltiin yhteistä hyvää ja mitä yhteistä hyvää koskevia eroavaisuuksia ja yhteneväisyyksiä oli mahdollista löytää niistä. Päämääränäni oli lisäksi löytää ja analysoida ilmastonmuutoskeskustelun ilmentämiä arvoja ja asenteita sekä tutkia puheenvuorojen taustalla olevia vaikuttimia tunnistamalla puhujien hyödyntämiä informaatiostrategioita.

Käytin työssä tulkinnallista tekstianalyysimenetelmää, johon yhdistin kontekstuaalista lisäinformaatiota. Analyysissä tunnistin yleisiä ja yhteisiä teemoja, joista monet toistuivat keskustelusta toiseen.

Eduskunnan täysistuntopöytäkirjat ovat julkisia asiakirjoja. Vuonna 2023 julkaistu Parlamenttisampo: eduskunta semanttisessa webissä antoi mahdollisuuden tutkia ilmastonmuutokseen liitettyä argumentaatiota laajasta data-aineistosta tekemieni hakujen avulla, ja sen avulla pystyin muodostamaan erilaisia asiasanoihin liittyviä kokonaisuuksia. Koostin aineiston ilmastonmuutosaiheen esiintyvyyden perusteella. Käyttämäni aineisto sisälsi lähes tuhat puheenvuoroa vuosilta 2008 ja 2019. Täydensin aineistoa myös muilla täysistuntopuheenvuoroilla, jotka valottivat keskustelujen taustaa ja kontekstia.

Ilmastonmuutokseen liittyvien teemojen tutkimisessa käyttämäni induktiivisen ja deduktiivisen tekstianalyysin yhdistäminen toi esiin poliittisen päätöksentekoprosessin kompleksisuuden. Puolueiden ilmasto-ohjelmien erot heijastuivat myös puheiden sisältöön. Aineisto toi selkeästi esiin sen, että kansanedustajat tiedostivat edustavansa puoluettaan ja laajemmassa merkityksessä myös Suomen kansaa. Yhtenäistä kansallista ilmastopolitiikkaa oli kuitenkin vaikea erottaa aineiston perusteella, ja kansanedustajat käyttivät ilmastonmuutosta tukemaan erilaisia poliittisia päämääriä.

Ilmastonmuutosta käytettiin eduskuntapuheenvuoroissa politiikan välineenä erityisesti yhdistämällä siihen muita politiikan osa-alueita, kuten talous-, energia-, alue-, ulko- tai terveystaloudellisuus. Eri aiheista keskusteltaessa turvauduttiin erilaisiin, jopa keskenään ristiriitaisiin argumentteihin, ja tieteellisiin tutkimuksiin vedottiin perusteluna keskenään yhteensopimattomille toimenpiteille. Tulkitsen tämän osoituksena politiikan sirpaloitumisesta: tutkimani aineiston varassa ei voida muodostaa kokonaisnäkemyksiä ilmastonmuutoksen poliittisesta merkityksestä. On helppo ymmärtää, miksi yhtenäisen ilmastopolitiikan toteuttaminen on vaikeaa.

Koska tieliikenne aiheuttaa Suomessa suurimman osan kasvihuonepäästöistä, tämä tiedostettiin myös puheenvuoroissa. Vuonna 2008 ei vielä osattu ennakoita sähkö- ja hybridautojen yleistymistä, vaan keskityttiin polttoaineveron kevennyksiin joukkoliikenteessä sekä yksityisautoilun ongelmiin. Vuoden 2019 puheenvuoroissa oli selkeitä kannanottoja sähköautoilun ympäristövaikutuksista sekä polttoaineverotuksesta. Tuettiin sähköautoihin tai biokaasulla toimiviin autoihin siirtymistä, tai haluttiin laskea fossiilisten polttoaineiden veroja ja tukea olemassa olevaa autokantaa. Korostettiin kaupunkien merkitystä ilmastotoimissa ja kannatettiin tiiviimpää rakentamista, tai puolustettiin harvaan asutun Suomen yhdyskuntarakenteiden säilyttämistä ja maaseudun merkityksellisyttä. Haluttiin edistää siirtymistä joukkoliikenteeseen, mutta usein argumentointi autoilun vähentämisestä sisälsi kuitenkin lieventäviä ehtolausekkeita, jotka liittyivät Suomen ilmastoon ja pitkiin etäisyyksiin.

Myös energiantuotannon osuus kasvihuonepäästöistä on merkittävä. Tutkimusaineistossa kivihiiilen ja öljyn osuuden vähentämisen tarpeesta näytettiin olevan yhtä mieltä. Turpeen poltosta ja sen käytön verotuksesta käytiin runsasta keskustelua vuonna 2008. Keskustelu jatkui aineiston mukaan vielä 2019. Tarkasteluvuosien välillä kansanedustajien suhtautuminen ydinvoimaan oli muuttunut aiempaa huomattavasti myönteisemmäksi. Kun vuonna 2008 aineistosta esiintyi yhä ydinvoimaa kannattavia ja vastustavia puheenvuoroja, ei vuoden 2019 aineistossa ollut enää lainkaan ydinvoimaa arvostelevia kommentteja.

Metsät ovat tärkeitä suomalaisille. Vuonna 2008 ja 2019 pidettyjen eduskuntapuheiden vertaileminen osoittaa kuitenkin, että niille annettu merkitys on muuttunut. Vuoden 2008 aineistossa korostui metsäteollisuuden merkitys ja edustajat ilmaisivat huolensa metsätulleista ja puiden riittävydestä teollisuuden tarpeisiin. Kansainvälisenä kysymyksenä keskusteltiin metsäkadosta ja oltiin huolestuneita kansainvälisen päästökaupan vaikutuksista energiasektoriin. Vuoden 2019 aineistossa metsienhoitoa koskevia puheenvuoroja oli enemmän. Puheenvuoroissa metsien tulkittiin vielä olevan ehtymättömiä hiilinieluja ja

taloudellisen vaurauden lähteinä. Pohdinnan aiheena olivat lähinnä avohakkuiden vaikutukset luonnon monimuotoisuudelle. Lisäksi haluttiin turvata metsien kasvukyky. Tieteellisiä tutkimuksia käytettiin puolustamaan erilaisia toisistaan poikkeavia metsänhoidollisia toimenpiteitä.

Vaikka maatalouden kasvihuonepäästöjen osuus ilmakehän hiilidioksidikuormasta on huomattava sekä Suomessa että koko maailmassa, kansanedustajat käsittelivät aihetta vähän. Suomalaisen maatalouden elinvoimaisuutta pidettiin ilmastonmuutoksen kannalta ratkaisevana tekijänä. Puhuttiin huoltovarmuudesta ja peltojen hiilinieluista, mutta ei otettu kantaa siihen, kuinka maatalouden päästöjä voitaisiin käytännössä pienentää. Puheissa puollettiin tai vastustettiin turvesoiden ojittamista maatalouden käyttöön. Maatalousyrittäjien asemaa haluttiin parantaa, ja korostettiin suomalaisen maataloustuotannon laadukkuutta. Maatalouden eläimistä puhuttiin tuotantoeläiminä, ja vain muutama kansanedustaja tarkasteli eläinten hyvinvointia tai eläinten oikeuksia. Maatalous haluttiin sopeuttaa ilmastonmuutokseen poliittisin järjestelyin, mutta tuotantotalouden ongelmia käsiteltiin ainoastaan muutamassa puheenvuorossa. Maatalouden päästöjä haluttiin vähentää ja kehoitettiin tuottamaan proteiinipitoisia viljelykasveja. Toisaalta korostettiin huoltovarmuuden turvaamisen ja kiertotalouden tärkeyttä.

Terveys ja eri ruokavalioiden vaikutukset yhdistettiin vain harvoin ilmastonmuutoskeskusteluun. Ruokavalioita ei pyritty yleensä määrittelemään, vaan niihin viitattiin yleisesti. Kotimaista ruokaa pidettiin ilmastotekona ruoankuljetuksen hiilijalanjälki perusteluna. Suomalainen ruoka oli myös puhdasta, terveellistä ja lähellä tuotettua. Ruokavalio mainittiin kaikissa vuoden 2008 puheenvuoroissa vain 16 kertaa ja 19 kertaa vuonna 2019 (haku tehty ilman ilmastonmuutokseen liittyviä rajauksia). Näistäkin vain muutamassa ruokavalio liitettiin ilmastoon. Puutteelliseen ruokavalion, ylipainoon tai nuorten kunnan heikkenemiseen ei otettu kantaa, joskin epäterveellisille ruoka-aineille esitettiin haittaveroja. Aineiston perusteella on helppo yhtyä HYVINVOIPA-hankkeen peräänkuuluttamaan tarpeeseen eri politiikkasektoreiden yli menevistä toimenpiteistä.

Aineiston perusteella voidaan arvioida, että kansanedustajien ympäristöeettiset arvot olivat sidoksissa moniin muuttujiin, jotka vaihtelivat eri tilanteiden mukaan. Aineiston perusteella näyttää siltä, ettei eduskunnassa ole käyty kokonaisvaltaista keskustelua ympäristöpolitiikan eettisistä periaatteista. Vaikka täysin vastakkaisia ilmastoä käsitteleviä näkemyksiä saatettiin käyttää jopa samassa täysistunnossa, kansanedustajat pidättäytyivät arvostelemasta toisiaan, eikä muiden edustajien käsitysten totuudellisuutta kyseenalaistettu, vaan noudatettiin asiallisen kielenkäytön periaatteita, joiden mukaan edustajatoveria ei ole

sopivaa syyttää valehtelusta. On vaikea arvioida, voidaanko aitoa vuoropuhelua ilmastopolitiikan eettisistä periaatteista käydä eduskunnan tiukasti säädellyssä puhekulttuurissa. Ei voi myöskään sanoa, kuinka periaatteiden puuttuminen vaikuttaa ilmastopolitiikan toteuttamiseen. Aineiston perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että eduskunnan säännöt näyttävät estävän laaja-alaista vuoropuhelua kansanedustajien kesken.

Edustajat vetosivat tunteisiin sekä puhuessaan ilmastonmuutostöimien puolesta että argumentoidessaan niitä vastaan. Ilmastonmuutoksen vaikutuksia tai koko ilmastonmuutosilmiön olemassaolo pyrittiin myös kiistämään tai niiden tueksi esitettyjä tieteellisiä perusteita epäiltiin. Puhuttiin massahysteriasta ja siitä, kuinka järkevätkin ihmiset saadaan mukaan joukkoilmiöön. Usein ilmastonmuutos liitettiin erilaisiin katastrofeihin kuten ravintokatastrofiin, ilmastokatastrofiin tai talouskatastrofiin. Tehokeinoina käytettiin myös esimerkiksi uskonnollisia kielikuvia, nollasummapelin kaltaisiin skenaarioita tai nuorten mielenterveysongelmia.

Tutkimusten mukaan ilmastonmuutos aiheuttaa ilmastoahdistusta ja nuorten on sanottu kärsivän eniten ilmastoahdistuksesta. Vaikka nuorten hyvinvoinnista oltiin huolestuneita myös eduskunnassa, toimenpiteet ilmastoahdistuksen lievittämiseksi näyttivät aineiston perusteella vähäisiltä.

Edustajat keskittyivät ilmastonmuutoksesta puheissaan nykyhetkeen, eivätkä pohtineet tulevien sukupolvien tilannetta. Aineisto antoi viitteitä siitä, että eri ikäpolviin kuuluvat suhtautuivat ilmastonmuutokseen eri tavoin. 1940-luvulla ja sitä seuraavilla vuosikymmenillä syntyneiden puheenvuoroissa keskityttiin enemmän säilyttävään ja ylläpitävään yhteiskuntajärjestykseen, jossa huoltovarmuus ja kansallinen turvallisuus koettiin merkittävänä. Nuorempien kansanedustajien pitämässä puheissa keskityttiin enemmän tulevaisuuteen ja korostettiin teknologian merkitystä.

Ilmastonmuutoksen tarjoamat uudet mahdollisuudet liitettiin uusiin ilmastoteknologioihin, jotka toimisivat tulevaisuudessa kasvun moottoreina. Aihe yhdistettiin käsitykseen Suomesta innovatiivisena, kehittynyttä teknologiaa tuottavana ympäristönä. Tämän tulkinnan mukaan ilmastonmuutos tarjoaa Suomelle mahdollisuuden saavuttaa taloudellista etua kansainvälisillä markkinoilla.

Puheenvuoroissa käytettiin tehokeinoina omakohtaisia kokemuksia, kärjistyksiä, vertauksia ja vastakkainasettelua. Koska puheenvuorot olivat aikarajattuja, pitkiä kertomuksia niihin ei saatu sisällytettyä. Käyty keskustelu oli toisinaan hyvinkin värikästä ja edustajilla oli moninaiset vaikuttamisen keinot käytössään. Tieteellisiä tutkimuksia käytettiin lisäämään puheen painoarvoa ja auktoriteettia, tarinoilla elävöitettiin sanottavaa ja välihuudoin pyrittiin

toisinaan häiritsemään tai kannustamaan puhujaa omien lähtökohtien perusteella. Myös erilaisia turvallisuuteen liittyviä riskejä ja suoranaista pelottelua käytettiin tehokeinoina.

Ilmastonmuutosta tarkasteltiin niin paikallisesta kuin globaalistakin näkökulmasta. Vuosien 2008 ja 2019 välillä oli kuitenkin tapahtunut paljon. Vaikka jo vuonna 2008 ilmastosta käytiin kiivasta keskustelua, ilmastonmuutokseen suhtauduttiin vielä etäisenä ilmiönä ja ilmastonmuutoksesta todistavia tieteellisiä perusteita kyseenalaistettiin. Keskustelu oli periaatteellista ja yleisluontoista ja keskittyi tarkastelemaan etenkin EU:n toimintaa tai globaaleja ilmiöitä. Vuonna 2008 edustajat olivat selvästi huolestuneempia Suomen taloudesta ja turvallisuudesta kuin vuonna 2019. Lisääntynyt tutkimustieto ja uutisointi toivat ilmastonmuutoksen vaikutukset aiempaa konkreettisemmin myös kansanedustajien arkikokemukseen.

Vaikka kansainvälisen yhteistyön merkitystä painotettiin, kansanedustajat ottivat harvoin kantaa muiden maiden tilanteisiin. Suomen etu esitettiin usein toimintaa ohjaavana prioriteettina, ja heikommassa taloudellisessa tilanteessa olevat, Suomen ulkopuolella asuvat ihmiset nähtiin uhkana. Ilmastopolitiikalla pyrittiin lähinnä turvaamaan oman maan toimintaedellytykset muuttuvassa maailmantilanteessa. Yhteisen hyvän periaate ulotettiin koskemaan lähinnä Suomea ja suomalaisia, ja puheissa muotoillut sosiaalieettiset kysymykset koskivat enemmän kansallisia uhkia kuin kansainvälisiä mahdollisuuksia.

Euroopan Unionia pidettiin ilmastonpoliittisten toimien edelläkävijänä, mutta samalla sen ilmastopolitiikan pelättiin heikentävän elintasoja Suomessa. Puhujat kuvasivat, kuinka yhteisistä, ehtyvistä resursseista kilpaillaan kansainvälisillä markkinoilla, ja EU:n ulkopuoliset maat esitettiin vastustajina. Ilmastonmuutoksen vastustaminen miellettiin sodaksi, josta voi selvitä voittajana mutta joka edellyttää uhrauksia.

Ilmastonmuutos yhdistettiin ulkopoliittikkaan erityisesti uhkakuvien muodossa. Ilmastonmuutoksen aiheuttamien säähän liittyvien ääri-ilmiöiden vuoksi pelättiin Afrikasta ja Aasiasta suuntautuvan muuttoliikkeen suuntautuvan Suomeen. Keinoja tämän estämiseen etsittiin monelta suunnalta. Ilmastopolitiikalla pyrittiin lähinnä turvaamaan oman maan toimintaedellytykset muuttuvassa maailmantilanteessa.

Vaalikauden yhteiset tavoitteet määritellään hallitusohjelmassa. Kaikissa vuosina 2008 ja 2019 noudatetuissa hallitusohjelmissa pyrittiin edistämään ilmastonmuutosta hillitseviä toimia. Hyvistä päämääristä huolimatta, kasvihuonekaasupäästöjen kokonaismäärää ei saatu merkittävästi pienentymään vuosien 2008 ja 2019 välillä.

Kansanedustajat kiinnittivät huomiota muissa yhteyksissä havaittuun vaikeuteen saada ihmiset kantamaan yhteistä vastuuta. Edustajat puhuivat yhteisestä vastuusta ja

velvollisuudesta, mutta olivat haluttomia esittämään yksilöitä velvoittavia toimia. Harvoissa puheenvuoroissa otettiin kantaa henkilökohtaiseen vastuuseen. Puheenvuorot kuvastivat, kuinka yksilön vapaus omiin valintoihin näyttää monesti olevan ristiriidassa yhteisesti sovittujen tavoitteiden saavuttamisen ja yhteisen hyvän toteuttamisen kanssa. Usein päävastuu ilmastonmuutoksen hallitsemiseen johtavista toimista suunnattiin ympäristöministeriölle.

Voidaanko tämän tutkimuksen perusteella tehdä johtopäätöksiä kansanedustajien edustaman ilmastopolitiikan etiikasta? Vastaan kysymykseen kyllä ja ei. Ilmastonmuutoksen pysäyttämistä ja ilmastonmuutoksen seurauksiin varautumista pidettiin 2008 ja 2019 merkittävänä ongelmana, jotka tulee ratkaista. Oltiin yhtä mieltä siitä, että ilmastonmuutoksen vaikutukset aiheuttaisivat tulevaisuudessa paljon enemmän kustannuksia, jollei niihin puututtaisi välittömästi.

Aineistosta ei selviä, kuinka päämäärät voitaisiin saavuttaa. Erilaisia toimenpide-ehdotuksia ja toimintaratkaisuja esitettiin runsaasti, mitä voidaan pitää merkinä poliittisen päätöksenteon monimutkaisuudesta.

Puolueet, etujärjestöt, kansalaisjärjestöt, yhdistykset ja erilaiset taloudelliset toimijat ovat jatkuvasti vuorovaikutuksessa keskenään osana poliittista toimintaa. Järjestelmässä, jossa tiedonsaanti ja -välitys on yhä helpompaa, ympäristöeettisten näkökulmien arvioiminen voi olla vaikeaa. Kansalaiset eivät saa tietää tutkijoiden kestävästä kulutuksesta koskevista suosituksista, ellei tiedottamiseen ole riittäviä resursseja. Etujärjestöjen ja taloudellisten toimijoiden viesti suuntautuu usein sektorimaisesti puolustamaan niiden edustaman alan etuja. On vaikea arvioida, kuinka paljon vaikuttajaviestintä ja eturyhmien taloudelliset resurssit lopulta vaikuttavat politiikassa. Tutkimuksen aineisto kuitenkin osoitti, että kansanedustajat käyttivät eri ministeriöiden mietintöjä ja suosituksia ja tutkimuslaitosten raportteja. He vetosivat tutkimustuloksiin ja siteerasivat niitä hyvinkin laajasti, joskin valikoiden.

Eduskuntavaaleissa valitaan 200 kansanedustajaa edustamaan Suomen kansaa. Ilmastonmuutosta käsitelleistä puheenvuoroista näkyi, että kansanedustajat toimivat monissa eri rooleissa. Oman edustajan roolinsa lisäksi he ovat osa erilaisia ryhmiä, joukkoja ja yhteisöjä tai arvoyhteisöjä esimerkiksi demografisten tekijöiden, puoluejäsenyyden, intressiryhmien, etujärjestökytkentöjen ja muun vastaavan perusteella. Edustuksellinen demokratia käy jatkuvaa keskustelua puolue- ja ryhmäkurin suhteesta yksilön vapautteen toimia omien arvojensa mukaisesti.

Eduskuntavaaleista tehdyt äänestäjä tutkimukset osoittavat, että äänestäjien ryhmäidentiteetit ja elämäntyyli vaikuttavat enenevässä määrin äänestyskäyttäytymiseen. Sama ilmiö näkyi kansanedustajien puheenvuoroissa. Perinteistä puoluepoliittista retoriikkaa

oli vaikea löytää puolueiden ilmastoä käsittävistä ohjelmalinjauksista, ja sama suuntaus näkyi myös ilmastonmuutosta käsittelevissä puheenvuoroissa.

Eduskunnassa pidetyt puheenvuorot ilmentävät haluttomuutta puuttua kokonaisvaltaisesti ympäristöeettisiin kysymyksiin. Väitettä tukee aineistoon perustuva huomio, jonka mukaan kansanedustajat hahmottivat ongelmat vain hahmottamansa näkökulman kautta, eikä laajempaan kokonaisuuteen haluttu tai kyetty ottamaan kantaa. Vaikka kansanedustajat harvoin kommentoivat toistensa puheenvuoroja, he ilmaisivat mielipiteensä usein hallitus-oppositio-asetelmasta. Keskustelua polarisoitunut lähtökohta heijastui myös ilmastonmuutosmielipiteisiin. Keskustelun ilmentämistä ristiriitaisuuksista huolimatta kansanedustajat eivät ottaneet kantaa toistensa puheenvuoroissaan käyttämiin tieteellisiin tai eettisiin perusteisiin. Yksi selitys voivat olla eduskunnan työtä säätelevät asiallisen kielenkäytön periaatteet, joiden mukaan puheiden todenperäisyyttä ei ole sopiva arvioida. Voidaan kuitenkin kysyä kriittisesti, kuinka paljon periaate vaikuttaa siihen, ettei yhteisestä hyvästä näytetä päästävän yhteisymmärrykseen, kun varsinaista näkemyksiä kehittävää vuoropuhelua ei käydä yli puoluerajojen.

Kysymys yksilön ja yhteiskunnan sopeutumisesta ilmastonmuutokseen, ja se, löytyykö aineistosta viitteitä poliittisen päätöksentekoprosessin oikeudenmukaisuudesta, jää tässä työssä yhä avoimeksi. Näyttää siltä, että aivan kuten Jaana Hallamaa arvioi Yhdessä toimimisen etiikka -teoksessaan, yhteisen hyvän käsite sekä monenkeskisen vastavuoroisuuden idea ovat lipumassa yhä kauemmas ulottumattomiin uusissa sosiaalisissa ja taloudellisissa olosuhteissa. Eristäytyminen, rajojen sulkeminen, vallan keskittyminen sekä nationalismi nähdään ratkaisuna globaaleihin ongelmiin ja erilaiset poliittiset ja uskonnolliset äärijärjestöt menestyvät huomiotaloudessamme yhä paremmin.

Aineiston perusteella kansanedustajat tulkitsevat ilmastonmuutoksen olevan ensisijaisesti uhka, mutta toisaalta myös mahdollisuus. Turvallisuuden merkitys korostui, kun puhuttiin huoltovarmuudesta, maataloudesta, energiapolitiikasta ja taloudesta. Edustajat ilmaisivat halunsa varmistaa, että suomalainen hyvinvointiyhteiskunta jatkaisi toimintaansa vakaassa ympäristössä myös tulevaisuudessa.

Uhkana sitä pidettiin erityisesti luonnolle, ja suomalaisen luonnon erityisyys korostuikin paljon puheenvuoroissa. Vuonna 2008 käsiteltiin vain vähän luonnon monimuotoisuutta, kun taas vuonna 2019 pidetyissä puheenvuoroissa se tuotiin esille usein. Aineiston perusteella pohjoinen ja arktinen sijaintimme tarjoaisi myös uusia mahdollisuuksia lisääntyneen maanviljelyn kapasiteetin kautta. Toisaalta suotuisia ilmasto-olosuhteita pidettiin myös uhkana rajojen ulkopuolelta tulevan muuttoliikkeen muodossa.

Sekä Suomessa että muualla maailmassa tarvitaan ympäristöeettistä pohdintaa. Ihmiskunnan historiassa ei ole toistaiseksi ollut mahdollista harjoittaa laajaa globaalia systeemiajattelua. Kuivuus, köyhyys, sodat ja eriarvoisuus ovat olleet paikallisia, jonkin ajankohdan ilmiöitä, minkä vuoksi ne on voitu ulkoistaa muiden vastuulle. Ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia ei voida rajata samalla tavalla. On kysyttävä, kuka on vastuussa maapallon ekosysteemeistä ja mikä oma osamme vastuusta on.

Aineistoni perusteella ilmastotoimin toteutettava tavoite edistää yhteistä hyvää näyttää yhä kaukaiselta ideaalilta. Martin Luther King nuorempaa myötäilen voin vain toivoa, että löytäisimme yhteisen unelmamme myös ilmastonmuutoksen pysäyttämiseksi. Muutos lähtee usein yhdestä ihmisestä, mutta voi laajentua kansanliikkeeksi, kuten ilmastoaktivisti Greta Thunbergin ilmastosanomalleen saama laaja huomio osoittaa.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Parlamenttisammon lainaukset

Aittakumpu, Pekka (6.11.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_059_084

Adlercreutz, Anders (1.10.2019). Suomen ruotsalainen kansanpuolue. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_040_163

Brax, Tuija (22.5.2008). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_056_037

Elo, Tiina (16.12.2019). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_083_086

Guzenina, Maria (21.11.2019). Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_068_044

Hoskonen, Hannu (12.9.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_030_102

Hoskonen, Hannu (9.10.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_047_559

Hoskonen, Hannu (14.11.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_064_123

Hoskonen, Hannu (11.3.2020). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
https://parlamenttisampo.fi/fi/speeches/page/s2020_1_021_009

Huttunen, Hanna (12.9.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_030_114

Hyrkkö, Saara (26.6.2019). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_023_082

Hyrkkö, Saara (8.10.2019). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_046_190

Ikonen, Anna-Kaisa (17.12.2019). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_084_116

Kalmari, Anne (14.11.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_064_109

Kari, Emma (16.1.2019). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_046_173

Kari, Emma (8.10.2019). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_142_042

Karimäki, Johanna (19.12.2008). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_130_164

Karvio, Ulla (9.12.2008). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_121_092

Kaunisto, Ville (12.9.2019). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_030_126

Kiljunen, Kimmo (12.9.2019). Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_030_083

Kiljunen, Kimmo (17.12.2019). Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_084_228

Kiuru, Krista (27.11.2008). Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_114_129

Kiuru, Krista (19.12.2008). Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_130_106

Kiuru, Pauli (19.1.2019). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_141_044

Kivelä, Mai (14.11.2019). Vasemmistoliitto. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_064_069

Kivelä, Mai (19.12.2019). Vasemmistoliitto. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_086_044

Kivisaari, Pasi (1.10.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_040_140

Kivisaari, Pasi (26.11.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_070_102

Kontula, Anna (4.12.2019). Vasemmistoliitto. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_075_167

Korkea-aho, Juha (12.3.2008). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_023_126

Kotiaho, Jouni (8.10.2019). Perussuomalaiset. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_046_216

Kulmuni, Katri (29.1.2019). Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_149_035

Kuoppa, Mikko (19.12.2008). Vasemmistoliitto. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_130_006

Kärkkäinen, Kari (12.11.2008). Suomen Kristillisdemokraatit. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_105_028

Kärnä, Mikko (11.6.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_015_192

Laukkanen, Antero (17.12.2019). Suomen Kristillisdemokraatit. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_084_247

Lehtomäki, Paula (12.11.2008). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_105_087

Lehtomäki, Paula (12.11.2008). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_105_047

Marin, Sanna (16.12.2019). Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_083_002

Matikainen-Kallström, Marjo (26.3.2008). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_121_092

Marttinen, Matias (17.12.2019). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_084_137

Mattila, Hanna-Leena (16.1.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_142_054

Meri, Leena (8.10.2019). Perussuomalaiset. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_046_223

Mikkonen, Krista (12.9.2019). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_030_104

Mikkonen, Krista (16.1.2019). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_142_004

Multala, Sari (17.12.2019). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_084_137

Mykkänen, Kai (16.1.2019). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_142_031

Myllykoski, Jari (18.12.2019). Vasemmistoliitto. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_085_410

Mäkelä, Jani (7.2.2019). Perussuomalaiset. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_155_135

Mäkelä, Jani (8.10.2019). Perussuomalaiset. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_046_148

Oinonen, Lauri (12.11.2008). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_105_160

Oinonen, Lauri (27.11.2008). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_114_196

Oinonen, Lauri (12.3.2008). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_023_127

Ojala-Niemelä, Johanna (12.3.2019). Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_023_122

Ojansuu-Kaunisto, Kirsi (25.3.2008). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_026_007

Orpo, Petteri (10.1.2019). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_139_031

Parviainen, Olli-Poika (4.3.2019). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_169_008

Perkiö, Sanna (16.4.2008). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_038_042

Perkiö, Sanna (17.12.2008). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_128_127

Petelius, Pirkka-Pekka (14.11.2019). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_064_073

Pitko, Jenni (10.10.2019). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_048_008

Pitko, Jenni (18.12.2019). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_085_062

Purra, Riikka (26.6.2019). Perussuomalaiset. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_023_063

Pylväs, Juha (26.11.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_070_026

Rajala, Lyly (17.6.2008). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_069_192

Ranne, Lulu (26.11.2019). Perussuomalaiset. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_070_048

Ranne, Lulu (8.2.2022). Perussuomalaiset. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2022_1_005_005

Rinne, Antti (8.10.2019). Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_046_145

Sarkkinen, Hanna (4.3.2019). Vasemmistoliitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_169_045

Seurujärvi, Janne (19.12.2008). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_130_098

Sipilä, Juha (1.10.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_040_010

Sirén, Saara-Sofia (12.9.2019). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_030_135

Strand, Joakim (12.9.2019). Suomen ruotsalainen kansanpuolue. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_030_147

Sumuvuori, Johanna (20.5.2008). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_054_008

Suomela, Iiris (27.6.2019). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_024_020

Suomela, Iiris (17.12.2019). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_084_010

Taimela, Katja (9.10.2019). Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_047_504

Tavio, Ville (1.10.2019). Perussuomalaiset. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_040_007

Tennilä, Esko-Juhani (10.4.2008). Vasemmistoliitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_036_079

Tiura, Marja (14.5.2008). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_051_020

Tiusanen, Pentti (3.6.1997). Vasemmistoliitto. Parlamenttisampo.fi. https://parlamenttisampo.fi/fi/speeches/page/s1997_1_079_020

Tiusanen, Pentti (17.4.2008). Vasemmistoliitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_039_072

Tiusanen, Pentti (10.6.2008). Vasemmistoliitto. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_065_043

Tiusanen, Pentti (19.2.2008). Vasemmistoliitto. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_010_078

Toivola, Jani (16.1.2019). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi. http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_142_065

Torniainen, Ari (7.11.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_060_087

Torsti, Pilvi (18.3.2019). Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_180_053

Tuppurainen, Tytti 16.1.2019. Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_142_005

Tynkkynen, Oras (12.11.2008). Vihreä liitto. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2008_1_105_026

Vallin, Veikko (12.6.2019). Perussuomalaiset. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_016_266

Valtonen, Elina (11.6.2019). Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_015_134

Vanhanen, Matti (30.1.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_150_054

Vanhanen, Matti (21.11.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_068_045

Vehviläinen, Anu (24.9.2008). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
https://parlamenttisampo.fi/fi/speeches/page/s2008_1_080_013

Viljanen, Heidi (16.12.2019). Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_083_138

Väyrynen, Paavo (16.1.2019). Suomen Keskusta. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2018_1_142_015

Zyskowicz, Ben (10.10.2019) Kansallinen Kokoomus. Parlamenttisampo.fi.
http://ldf.fi/semparl/speeches/s2019_1_048_238

Kuvat ja taulukot

Kuva 1: Puheiden jakautuminen puolueittain vuonna 2008. Parlamenttisampo.fi haku ”puheiden lukumäärä vuosittain vuonna 2008” hakusana ilmastonmu*
https://parlamenttisampo.fi/fi/speeches/faceted-search/pie_chart (haku tehty 16.11.2023).

Kuva 2: 2007 eduskuntavaalien jälkeinen puoluejako eduskunnassa. Tilastokeskus (2009). Eduskuntavaalit 2007. Helsinki: Tilastokeskus.

Kuva 3: Puheiden jakautuminen puolueittain vuonna 2019. Parlamenttisampo.fi haku ”puheiden lukumäärä vuosittain vuonna 2019” hakusana ilmastonmu*
https://parlamenttisampo.fi/fi/speeches/faceted-search/pie_chart (haku tehty 16.11.2023).

Kuva 4: 2019 eduskuntavaalien puoluejako. Eduskuntavaalit 2019.
<https://tulospalvelu.vaalit.fi/EKV-2019/fi/kokomaaval.html> (luettu tehty 16.11.2023).

Kuva 5: Parlamenttisampo.fi haku: puheiden jakautuminen puolueittain vuosina 1987–2022 hakusanoilla ilmastotoi* OR ilmastonmu* https://parlamenttisampo.fi/fi/speeches/faceted-search/pie_chart (haku tehty 7.11.2023).

Kuva 6: Kasvihuonepäästöjen jakauma päästölähteittäin vuonna 2021. Ympäristöministeriö (2023). Ilmastovuosikertomus 2023. Ympäristöministeriön julkaisuja 2023:27. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Kuva 7: Ilmastonmu* tai ilmastotoi* kaikki puheet. Parlamenttisampo.fi haku ”puheiden lukumäärä vuosittain” hakusana ilmastonmu* OR ilmastotoi* https://parlamenttisampo.fi/fi/speeches/faceted-search/by_year (haku tehty 8.11.2023).

Kuva 8: Ilmastotoi* kaikki puheet. Parlamenttisampo.fi haku ”puheiden lukumäärä vuosittain” hakusana ilmastotoi* https://parlamenttisampo.fi/fi/speeches/faceted-search/by_year (haku tehty 7.11.2023).

Kuva 9: Sähkö- ja hybridautojen määrän kehittyminen vuodesta 2010. Liikennekäytössä olevien ladattavien autojen määrä. Autoalan Tiedotuskeskus.
https://www.aut.fi/tilastot/autokannan_kehitys/sahkoautojen_maaran_kehitys (luettu 12.12.2023).

Kuva 10: Maatalouden kasvihuonepäästöt. Luonnonvarakeskus.
<https://www.luke.fi/fi/maatalouden-kasvihuonekaasupaastot> (luettu 16.12.2023).

Kirjallisuus

9 Syytä syödä suomalaisista lihaa (s.a.). *Lihatiedotusliitto ry.*
https://www.lihatiedotus.fi/media/aineistot/pdf/yhdeksan-syyta-syoda-suomalaista-lihaa_netti.pdf (luettu 11.1.2024).

Aaltola, Elisa (2019). The Meat Paradox, Omnivore’s Akrasia, and Animal Ethics. *Animals* 9, no. 2: 1125. DOI:10.3390/ani9121125 (luettu 27.4.2023).

Anttiroiko, Ari-Veikko (2017). Verkostodemokratia: osallistuminen politiikka- ja hallintaverkostojen toimintaan, *Poliittinen osallistuminen: Vanhan ja uuden osallistumisen jännitteitä*. Toim. Elina Kestilä-Kekkonen & Paul-Erik Korvela. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 77–109.

Backman, Jouni (2021). *Miten Suomessa säädetään laki? Selvitys lainsäädäntöprosessista ja sen johtamisesta*. Sitran selvityksiä 198. <https://media.sitra.fi/app/uploads/2021/11/sitra-miten-suomessa-saadetaan-laki.pdf> (luettu 19.12.2023).

Borg, Sami & Heikki Paloheimo (2020). Valitsijoiden korostamat asiakysymykset ja hallituksen toimien arviointi. *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita 5/2020. Toim. Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass. Helsinki: Oikeusministeriö, 148–168.

- Bäck Maria & Henrik Serup Christensen (2020). Minkälaisia poliittisia osallistujia suomalaiset ovat kansainvälisessä vertailussa? *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita 5/2020. Toim. Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass. Helsinki: Oikeusministeriö, 439–460.
- Drisko, James W. & Tina Maschi (2015). *Content Analysis*. New York: Oxford University Press.
- Eduskuntavaalit 2019 (s.a.). *Oikeusministeriö*. <https://tulospalvelu.vaalit.fi/EKV-2019/fi/kokomaaval.html> (luettu 16.11.2023).
- Hallamaa, Jaana (2017). *Yhdessä toimimisen etiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hallitusohjelma (s.a.). *Valtioneuvosto*. <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitusohjelmat> (luettu 5.1.2024).
- Hannuksela (2023). Protektionismi on osa ongelmaa. *Lihakeskusliitto Ry*. Tiedote 17.2.2023. <https://www.lihakeskusliitto.fi/protektionismi-on-osa-ongelmaa/> (luettu 11.1.2024).
- Heiskanen, Jaakko (2022). Petteri Taalas: Suomen ilmastokeskustelussa on fanatismiin piirteitä – ”Keski-Euroopassa on tahoja, jotka näkisivät pohjoisen metsät hiilinieluinä, jotta saavat itse jatkaa fossiilisten käyttöä.” *Länsiväylä* 23.8.2022. <https://www.lansivayla.fi/paikalliset/4802801> (luettu 21.11.2023).
- History of the IPCC. (s.a.). *The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)*. <https://www.ipcc.ch/about/history/> (luettu 9.10.2023).
- Hormio, Säde (2020). Yksilön vastuu yhteisöjen jäsenenä. *Ilmastonmuutos ja filosofia*. Toim. Simo Kyllönen & Markku Oksanen. Helsinki: Gaudeamus. 104–125.
- Hyvönen, Ari-Elmeri & Maria Mäkelä. Näin nämä asiat koetaan, eli kertomus ja totuudenjälkeinen politiikka. *Kertomuksen vaara: Kriittisiä ääniä tarinataloudesta*. Toim. Maria Mäkelä, Samuli Björninen, Ville Hämäläinen, Laura Karttunen, Matias Nurminen, Juha Raipola & Tytti Rantanen. Helsinki: Vastapaino, 121–142.
- Hyvönen, Eero (2023). Parlamenttisampo avaa eduskunnan miljoona puhetta ja kansanedustajien verkostot kaikkien tutkittaviksi. *Tieteessä tapahtuu* 1/2023. 36–41.
- Ilmastolain uudistaminen (s.a.) *Eduskunta*. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/ilmastolain-uudistaminen.aspx (luettu 19.12.2012).
- Ilmastolaki 609/2015*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150609> (luettu 23.2.2024).
- Ilmastonmuutoksen syyt. (s.a.). *Euroopan komissio*. https://climate.ec.europa.eu/climate-change/causes-climate-change_fi (luettu 15.11.2023).
- Isotalo, Veikko, Peter Söderlund & Åsa von Schoultz (2020). Polarisoituuko politiikka Suomessa? Puolueiden äänestäjäkuntien arvosiirytmät 2003–2019. *Politiikan*

- ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriön julkaisu. Selvityksiä ja ohjeita 5/2020. Toim. Sami Borg, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass. Helsinki: Oikeusministeriö, 288–306.
- Jolkkonen, Jari (2003). Synti. *Johdatus luterilaisen sprititualiteetin teologiaan*. Toim. Olli-Pekka Vainio. Helsinki: Kirjapaja, 85–106.
- Jones, D. Michael, Mark K. McBeth, Elizabeth A. Shanahan, Aaron Smith-Walter & Geoboo Song. Conducting Narrative Policy Framework Research: From Theory to Methods. *Methods of the Policy Process*. Toim. Christopher M. Weible, Samuel Workman. New York: Taylor & Francis Group, 137–180.
- Kaljonen, Minna, Kaisa Karttunen & Teea Kortemäki (2022). Johdanto. *Reilu ruokamurros: Polkuja kestävään ja oikeudenmukaiseen ruokajärjestelmään*. Toim. Minna Kaljonen, Kaisa Karttunen & Teea Kortemäki. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 38/2022. Helsinki: Suomen ympäristökeskus, 13–14.
- Kaljonen, Minna (2022). Johtopäätökset. *Reilu ruokamurros. Polkuja kestävään ja oikeudenmukaiseen ruokajärjestelmään*. Toim. Minna Kaljonen, Kaisa Karttunen & Teea Kortemäki. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 38/2022. Helsinki: Suomen ympäristökeskus, 113–115.
- Kansalaisaloite.fi. (s.a.) *Oikeusministeriön verkkopalvelu*.
<https://www.kansalaisaloite.fi/fi/hae> (luettu 1.10.2023).
- Kansalaisaloitteet (s.a.). *Eduskunta*.
<https://www.eduskunta.fi/FI/valtiopaivaasiat/Sivut/Kansalaisaloitteet.aspx> (luettu 4.3.2024).
- Kansallinen demokratiaohjelma 2025 (s.a.). *Valtioneuvosto*.
<https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=OM036:00/2019> (luettu 6.2.2024).
- Kasvihuonekaasupäästöt vähenivät vuonna 2022. (2023). *Tilastokeskus*.
<https://www.stat.fi/julkaisu/cl8d190lnb47r0bvvg344apf0> (luettu 4.3.2024).
- Kehityspoliittinen toimikunta (2021). *Ruokaturva ja ruokajärjestelmien tulevaisuus: Keskeisiä kysymyksiä Suomen kehityspolitiikalle*. Kehityspoliittisen toimikunnan analyysi, kesäkuu 2021. Helsinki: Kehityspoliittinen toimikunta.
- Kerkkänen, Anu (2010). *Ilmastonmuutoksen hallinnan politiikka: Kansainvälisen ilmastokysymyksen haltuunotto Suomessa*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Kestävä kehitys (s.a.). *EUR-Lex*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=LEGISSUM:sustainable_development (luettu 20.10.2023).
- Kingdon, John W. (2014). *Agendas, Alternatives, and Public Policies*. Toinen painos. Harlow: Pearson.
- Kivimaa, Paula, Suvi Huttunen, Anu Lähteenmäki-Uutela, Milja Heikkinen, Sirkku Juhola, Minna Kaljonen, Jukka Käyhkö, Peter Lund, Klemetti Näkkäläjärvi & Annukka Vainio

- (2021). *Kuinka oikeudenmukaisuus voidaan huomioida ilmastopolitiikassa?* Suomen Ilmastopaneelin julkaisuja 2/2021. <https://doi.org/10.31885/9789527457016> (luettu 10.10.2023).
- Kivimaa, Paula, Milja Heikkinen, Suvi Huttunen, Jouni J. K. Jaakkola, Sirkku Juhola, Suvi Juntunen, Minna Kaljonen, Jukka Käyhkö, Marianne Leino, Tikli Loivaranta, Piia Lundberg, Anu Lähteenmäki-Uutela, Klementti Näkkäljärvi, Marja Helena Sihvonen & Annukka Vainio (2023). *Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuuden arviointi*. Suomen Ilmastopaneelin julkaisuja 1/2023. <https://doi.org/10.31885/9789527457016> (luettu 11.10.2023).
- Korttemäki, Teea, Minna Kaljonen & Kaisa Karttunen (2022). Oikeudenmukainen ruokamurros. *Reilu ruokamurros: Polkuja kestävään ja oikeudenmukaiseen ruokajärjestelmään*. Toim. Minna Kaljonen, Kaisa Karttunen & Teea Korttemäki. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 38/2022. Helsinki: Suomen ympäristökeskus, 15–23.
- Kujanpää, Lauri, Kati Koponen, Onni Linjala, Sampo Mäkikouri & Antti Arasto (2023). *Teknologisten hiilinielujen mahdollisuudet ja niiden edistäminen Suomessa*. Suomen ilmastopaneelin raportti 5/2023. <https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2023/12/ilmastopaneelin-raportti-5-2023-teknologisten-hiilinielujen-mahdollisuudet-ja-niiden-edistaminen-suomessa.pdf> (luettu 20.12.2023).
- Kyllönen, Simo (2013). Ilmastokysymys ja demokraattinen päätöksenteko. *Ajatuksia ilmastoetiikasta*. Toim. Teea Korttemäki, Arto Laitinen & Mikko Yrjönsuuri. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 35–62.
- Kyllönen, Simo (2020). Reilu vastuunjako ja ilmastoetiikka sukupolvien välillä. *Ilmastomuutos ja filosofia*. Toim. Simo Kyllönen & Markku Oksanen. Helsinki: Gaudeamus, 126–150.
- Lee, Hoesung & José Romero, toim. (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report. Summary for Policymakers. Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. A Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Geneva, Switzerland: IPCC, 1–34 doi:10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.001 (luettu 15.11.2023).
- Lindell, Marina (2023). Opinions on political and societal issues. *Finland Turned Right: Voting and Public Opinion in the Parliamentary Election of 2023*. Toim. Kimmo Grönlund & Kim Strandberg. Åbo: The Social Science Research Institute, Åbo Akademi University, 85–92.
- Maankäyttösektori osana EU:n ilmastotavoitteita (s.a.). *Maa- ja metsätalousministeriö*. <https://mmm.fi/lulucf> (luettu 19.2.2024).
- Mayring, Philipp (2022). *Qualitative Content Analysis: A Step-by-Step Guide*. London: SAGE.

- Metelinen, Sami (2023). *Tee se itse – ilmastopolitiikkaa. Energiakriisi vauhdittaa ihmisten ilmastotoimia, vaikka huoli ilmastosta hiipuu*. EVA analyysi no 117. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta.
- Millaisia puheenvuoroja eduskunnan täysistunnoissa pidetään? (s.a.). *Eduskunta*. <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/tietopalvelulta-kysyttya/Sivut/millaisia-puheenvuoroja-eduskunnan-taysistunnoissa-pidetaan.aspx> (luettu 17.11.2023).
- Mitä on kestävä kehitys? (s.a.). *Valtioneuvoston kanslia*. <https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys> (luettu 31.1.2024).
- MmVM 13/2021 vp - KAA 9/2019 vp. Maa- ja metsätalousvaliokunta. Lakialoite avohakkuiden lopettamiseksi valtion mailla (2021). *Maa- ja metsätalousvaliokunta*. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/MmVM_13+2021.pdf (luettu 2.1.2024).
- Niemi, Jyrki, Timo Karhula & Olli Niskanen (2023). *Maatalouspolitiikka. Maa- ja elintarviketalouden suhdannekatsaus 2023*. Toim. Terhi Latvala, Minna Väre & Jyrki Niemi. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 61/2023. Helsinki: Luonnonvarakeskus Luke, 19–23.
- Parlamenttisampo. Eduskunta semanttisessa webissä (s.a.). <https://parlamenttisampo.fi/> (luettu 1.8.2023). Virallinen viittausohje. Hyvönen, Eero, Laura Sinikallio, Petri Leskinen, Matti La Mela, Jouni Tuominen, Kimmo Elo, Senka Drobac, Mikko Koho, Esko Ikkala, Minna Tamper, Rafael Leal & Joonas Kesäniemi (2022). *Finnish Parliament on the Semantic Web: Using ParliamentSampo Data Service and Semantic Portal for Studying Political Culture and Language*. Digital Parliamentary data in Action (DiPaDA 2022). Workshop at the 6th Digital Humanities in Nordic and Baltic Countries Conference, long paper, CEUR Workshop Proceedings. Vol. 3133, May, 2022. (luettu 1.8.2023).
- Pihkala, Panu Petteri (2018). Johdatus ympäristöahdistukseen: Ympäristöongelmien psyykkiset vaikutukset. *Tieteessä tapahtuu* 36: 6, 31–38.
- Pihkala, Panu Petteri (2021). Eco-anxiety. *Situating Sustainability: A Handbook of Contexts and Concepts*. Toim. Krieg C. Parker & Reetta Toivanen. Helsinki: Helsinki University Press. 119–133.
- Pihlström, Sami (2016). Epilogi: Talouden ja moraalin vaikea suhde. *Talous ja moraal*. Toim. Sari Kivistö, Sami Pihlström & Mikko Tolonen. Helsinki: Gaudeamus, 349–368.
- Piispa, Mikko M. & Panu Pihkala (2020). Onko ilmastonmuutos sukupolvikysymys? *Tieteessä tapahtuu*. Vuosikerta 38. 2020:4. 3–7.
- Pipatti, Riitta, Suvi Monni, Elisa Lohman & Jaakko Ojala (2023). *Kansallisen kasvihuonekaasujen päästölaskennan tietojen hyödyntäminen ilmastotyön tukena*. Ympäristöministeriön julkaisuja 2023:23. Helsinki: Ympäristöministeriö.

- Pohjoismaiset ravitsemussuositukset pohjana suomalaisille suosituksille – päivitystyö käynnistyy (2023). *Maa- ja metsätalousministeriö*. <https://mmm.fi/-/pohjoismaiset-ravitsemussuositukset-pohjana-suomalaisille-suosituksille-paivitystyoy-kaynnistyy> (luettu 27.9.2023).
- Provisional State of the Global Climate in 2023 (s.a.). *World Meteorological Organization*. <https://wmo.int/resources/publications/provisional-state-of-global-climate-2023> (luettu 12.12.2023).
- Åberg, Johan & Jenni Kiilholma (2023). *Lausunto luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi eläimille tehtävistä toimenpiteistä ja keinollisen lisäämisen menetelmistä*. Maa- ja metsätaloustuottain Keskusliitto MTK ry. <https://www.mtk.fi/-/lausuntoelaintoimenp> (luettu 11.1.2024).
- Risku-Norja, Helmi, Sirpa Kurppa, Xavier Irz, Marja Pinolehto, Virpi Vorne, Marja-Leena Ovaskainen, Olli Nummela & Timo Rauhanen (2014). *Ihmisen ja ympäristön hyvinvointi: yhteinen päämäärä, yhteinen politiikka. HYVINVOIPA-hankkeen loppuraportti*. Jokioinen: MTT.
- Ruokaturvan ja maatalouden sanasto (2014). *Ulkoministeriö*. https://um.fi/documents/35732/48132/maatalouden_ja_ruokaturvan_sanasto_2014 (luettu 26.10.2023).
- Ruokapolitiikka (s.a.). *Maa- ja metsätalousministeriö*. <https://mmm.fi/ruoka-ja-maatalous/politiikka/ruokapolitiikka> (luettu 27.9.2023).
- Saarinen, Arttu (2022). *Vastakkainasettelujen aika: Poliittinen polarisaatio ja Suomi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Saarinen, Merja, Minna Kaljonen, Jyrki Niemi, Riina Antikainen, Kaija Hakala, Hanna Hartikainen, Jaakko Heikkinen, Katri Joensuu, Heikki Lehtonen, Tuomas Mattila, Sampsa Nisonen, Elise Ketoja, Marja Knuuttila, Kristiina Regina, Pasi Rikkinen, Jyri Seppälä, & Vilja Varho (2019). *Ruokavaliomuutoksen vaikutukset ja muutosta tukevat politiikkayhdistelmät. RuokaMinimi-hankkeen loppuraportti*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Saarinen, Merja, Minna Kaljonen, Jyrki Niemi, Riina Antikainen, Kaija Hakala, Hanna Hartikainen, Jaakko Heikkinen, Katri Joensuu, Heikki Lehtonen, Tuomas Mattila, Sampsa Nisonen, Elise Ketoja, Marja Knuuttila, Kristiina Regina, Santaoja, Minna & Mikko Jauho (2020). Institutional Ambiguity and Ontological Politics in Integrating Sustainability into Finnish Dietary Guidelines. *Sustainability* 2020, vol 12, no 13. <https://doi.org/10.3390/su12135330> (luettu 27.9.2023).
- Sarlio, Sirpa (2019). Kestävää kehitystä ja terveyttä edistävä ravitsemus- ja ruokapolitiikka. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*. Vuosikerta 56, Nro 4, 318–326.
- Seppälä, Jyri, Markku Kanninen, Timo Vesala, Jussi Uusivuori, Tuomo Kalliokoski, Jussi Lintunen, Laura Saikku, Riitta Korhonen & Anna Repo. *Ilmastopaneeli: Metsien hyödyntämisen ilmastovaikutukset ja hiilinielujen kehittyminen*. Ilmastopaneelin raportti

- 3/2015. <https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2018/10/Metsien-hyodyntamisen-ilmastovaikutukset-ja-hiilinielujen-kehittyminen.pdf> (luettu 20.12.2023).
- Siivonen, Heidi & Jussi Martikainen (2023). *Lausunto luonnoksesta elintarviketietojen antamisesta kuluttajille annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen 834/2014 muuttamiseksi sekä luonnoksesta eräiden elintarvikkeiden ilmoittamisesta voimakassuolaiseksi annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen 1010/2014 muuttamiseksi*. Maa- ja metsätaloustuottain Keskusliitto MTK ry. <https://www.mtk.fi/-/lauselintarviketied1223> (luettu 11.1.2024).
- Stenmark, Mikael (2017). *Environmental Ethics and Policy-Making*. London: Taylor and Francis Ltd.
- Strömbäck, Jesper, Åsa Wikforss, Kathrin Glüer, Torun Lindholm & Henrik Oscarsson (2022). Introduction: Toward Understanding Knowledge Resistance in High-Choice Information Environments. *Knowledge Resistance in High-Choice Information*. Toim. Jesper Strömbäck, Åsa Wikforss, Kathrin Glüer, Torun Lindholm & Henrik Oscarsson. New York: Taylor & Francis, 1–28.
- Suomen ilmastopaneeli (s.a.). *Suomen ilmastopaneeli. The Finnish Climate Change Panel*. www.ilmastopaneeli.fi (luettu 9.10.2023).
- Suomen perustuslaki (s.a.). *Suomen perustuslaki*. Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> (luettu 7.2.2024).
- Suomessa uusiutuvasta energiasta suurin osa on bioenergiaa (s.a.). *Maa- ja metsätalousministeriö*. <https://mmm.fi/biotalous/bioenergia> (luettu 5.1.2024).
- Sustainable Development Goals (s.a.). *Yhdistyneet Kansakunnat*. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda-retired/> (luettu 4.3.2024).
- Suuronen, Aleksi, Kimmo Grönlund & Rasmus Siren (2020). *Puolueiden äänestäjät. Poliitiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriön julkaisu. Selvityksiä ja ohjeita 5/2020. Toim. Sami, Borg, Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass. Helsinki: Oikeusministeriö, 260–287.
- Sähköisen liikenteen tilannekatsaus Q4/2023. *Teknologiateollisuus*. <https://emobility.teknologiateollisuus.fi/fi/toimiala/tilastot> (luettu 26.2.2024).
- Terve Suomi -tutkimus (s.a.). *Terveysten ja hyvinvoinnin laitos*. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/terve-suomi-tutkimus> (luettu 13.12.2023).
- Tilastokeskus (2009). *Eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Turunen, Jaakko (2015). *Semiotics of Politics: Dialogicality of Parliamentary Talk*. Väitöskirja. Uppsala universitet.
- United Nations World Commission on Environment and Development (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*.

- <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (luettu 20.10.2023).
- Useimmat nuoret suomalaiset kannattavat tiukempia valtion toimenpiteitä, joilla ihmisten toimintaa ohjataan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi 2023 (2023). *Euroopan Investointipankki – EIP (European Investment Bank)*.
<https://www.eib.org/en/press/all/2023-121-most-young-finns-in-favour-of-stricter-government-measures-for-individuals-to-fight-climate-change?lang=fi> (luettu 14.2.2024).
- Uusikylä, Petri, Anssi Keinänen, Niko Vartiainen, Kaijus Ervasti, Vesa Salminen, Juha Kettinen, Urho Lintinen, Lassi Köppä & Elina Lindström (2023). *Kohti laadukasta lainvalmistelua: Lainvalmisteluprosessin laatuindikaattorit*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimikunnan julkaisusarja 2023:13. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Uusitalo, Liisa (2005). Oma ja yhteinen hyvä – ovatko kuluttajat myös kansalaisia? *Nykyajan etiikka: keskustelua ihmisestä ja yhteisöstä*. Toim. Ilkka Niiniluoto & Juha Sihvola. Helsinki: Gaudeamus, 61–98.
- Valiokunnan mietintö VaVM 5/2023 vp (2023). *Eduskunta*.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/VaVM_5+2023.aspx (luettu 4.1.2024).
- Valtioneuvosto ja eduskunta: Eduskunnan tehtävät (s.a.). *Valtioneuvosto*.
<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/valtioneuvosto-ja-eduskunta> (luettu 1.11.2023).
- Valtioneuvoston asetus Pariisin sopimuksen voimaansaattamisesta ja sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 76/2016. *Valtioneuvosto*.
<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160076> (luettu 23.2.2024).
- Vihinen, Hilikka (1990). *Suomalaisen rakennemuutoksen maatalouspolitiikka 1958–1987*. Mikkeli: Helsingin yliopisto Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Voutilainen, Eero (2019). Onko eduskunnan täysistunto pelkkää teatteria? *Kielikello* 01/2019.
<https://www.kielikello.fi/-/onko-eduskunnan-taysistunto-pelkkaa-teatteria->(luettu 30.1.2024).
- Vähemmän lihaa, enemmän kasviksia: tässä ovat pohjoismaiset ravitsemussuosituks 2023 (2023). *Valtioneuvoston tiedote 20.6.2023*. Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410837/vahemman-lihaa-enemman-kasviksia-tassa-ovat-pohjoismaiset-ravitsemussuosituks-2023> (luettu 27.9.2023).
- Yleistietoa eduskunnan täysistunnosta (s.a.). *Eduskunta*.
<https://www.eduskunta.fi/FI/taysistunto/Sivut/Tietoa-taysistunnoista.aspx> (luettu 2.10.2023).
- Ympäristöministeriö (2023). *Ilmastovuosikertomus 2023*. Ympäristöministeriön julkaisuja 2023:27. Helsinki: Ympäristöministeriö.